

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای معلم

هدیه های آسمان

تعلیم و تربیت دینی

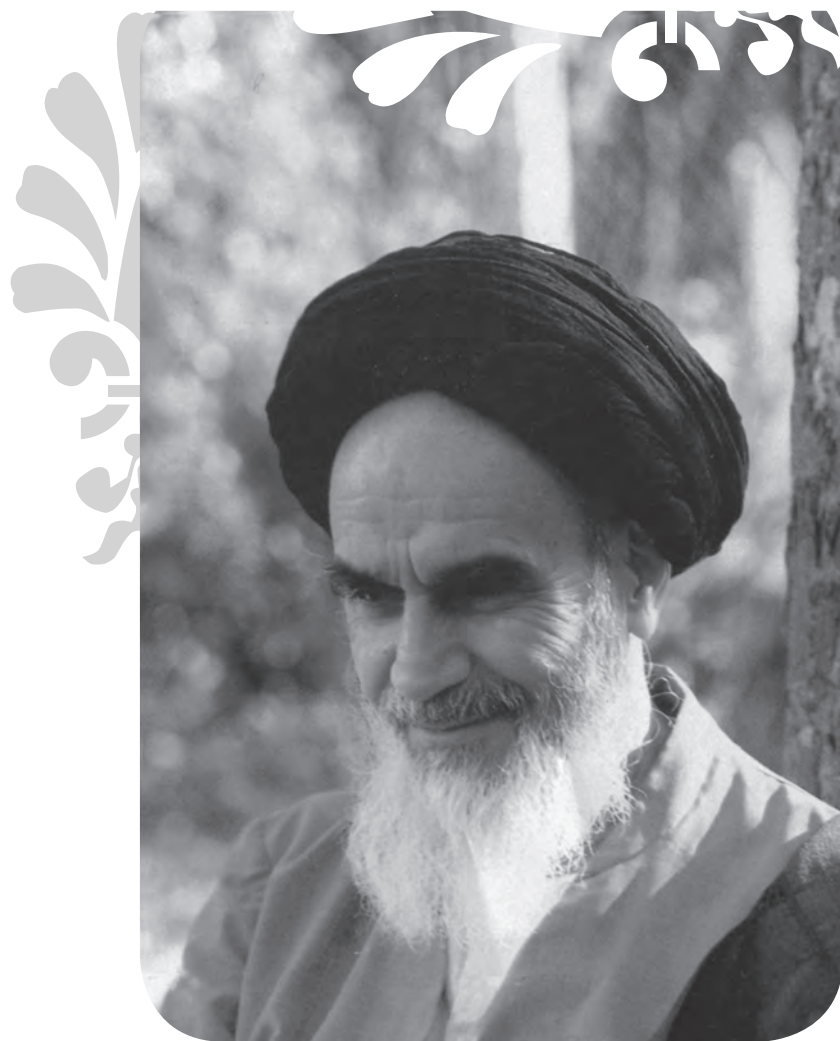

ششم دبستان

نام کتاب:	راهنمای معلم هدیه‌های آسمان ششم دبستان - ۷۴/۵
پدیدآورنده:	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:	فریال آمار، سید محمد دلبری، یاسین شکرانی و سید سجاد طباطبائی نژاد (اعضای گروه تألیف)
مدیریت آماده‌سازی هنری:	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی:	لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - جواد صفری (مدیر هنری) - مریم نصرتی (صفحه‌آرا) - فاطمه باقری مهر، علیرضا کاهه، علیرضا ملکان، سپیده ملک‌ایزدی، حمید نابت کلاچاهی و احمدرضا امینی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان:	تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۹۲۶۶-۸۸۳۰، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وبگاه: www.chap.sch.ir و www.irtextbook.ir
ناشر:	شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جادهٔ ابعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۱۱۱۵۵-۴۹۷۹
چاپخانه:	شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ:	چاپ دوم ۱۳۹۷

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در بایگ‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز، ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

در علم و تقوا کوشش کنید که علم به هیچ کس انحصار ندارد. علم مال همه است. تقوا مال همه است و کوشش برای رسیدن به علم و تقوا وظیفه همه ماست و همه شماست.

امام خمینی (رحمة الله عليه)

فهرست مطالب

بخش ۱: کلیات

۲	فصل اول: رویکرد و اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی
۵	فصل دوم: کلیاتی در زمینه تعلیم و تربیت دینی
۵	الف) روش‌ها و فنون یاددهی - یادگیری
۶	ب) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
۸	ج) یادآوری چند نکته

بخش ۲: راهنمای تدریس

۱۱	فصل اول: کلیاتی درباره موضوعات هدیه‌های آسمان
۱۱	الف) اهداف و مفاهیم هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی
۱۶	ب) معرفی موضوعات کتاب هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی
۲۲	فصل دوم: راهنمای تدریس (توضیحات مربوط به هر درس)
۲۵	درس اول: یکتا
۲۹	درس دوم: بهترین راهنمایان
۳۴	درس سوم: سرور آزادگان
۴۰	درس چهارم: باغ سری
۴۶	درس پنجم: شتریان باایمان

۵۳	درس ششم : سیمای خوبان
۵۹	درس هفتم : دست در دست دوست
۶۶	درس هشتم : دوران غیبت
۷۳	درس نهم : جهان دیگر
۷۹	درس دهم : آداب زندگی
۸۴	درس یازدهم : راه تندرستی
۹۰	درس دوازدهم : سفرهای با برکت
۹۳	درس سیزدهم : عید مسلمانان
۹۸	درس چهاردهم : راز موفقیت
۱۰۳	درس پانزدهم : حماسه آفرینان جاودان
۱۰۹	درس شانزدهم : زیارت
۱۱۴	درس هفدهم : دانش آموز نمونه

دوران کودکی به دلیل اینکه کودک انسانی است مستقل با پاک‌ترین ویژگی‌ها و احساسات انسانی، مرحله‌ای است که باید به خودی خود، به رسمیت شناخته شود؛ با این همه، مقدمهٔ نوجوانی، جوانی و بزرگسالی است و اساس زندگی در دوره‌های دیگر، به کیفیت این دوران بستگی دارد. کیفیت این دوره نیز به چگونگی تعلیم و تربیت ارائه شده در آن، وابسته است.

در سال‌های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصهٔ آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، توجه بیش از پیش به جنبه‌های نگرشی آموزه‌های دینی، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به کارگیری تربیت دینی به منظور شکل‌گیری رفتارهای دینی و تقویت احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و ... که همه برخاسته و برگرفته از نظرات و پیشنهادهای آموزگاران مجرب، صاحب‌نظران و کارشناسان امر تعلیم و تربیت است، همچنین تدوین برنامه درسی ملی و ضرورت به کارگیری مفاد آن در تألیف کتاب‌های درسی، متخصصان تعلیم و تربیت دینی را بر آن داشت تا با برنامه‌ریزی دقیق در این خصوص، دست به کار تألیف جدید کتاب‌های درسی بزنند. بر این اساس کتاب درسی پایه ششم ابتدایی به صورت جدید التالیف و با محتوایی تکمیلی نسبت به پایه دوم و سوم و چهارم و پنجم به رشته تحریر درآمد. در پی آن نیاز به تألیف کتاب راهنمای معلم به عنوان پلی ارتباطی میان برنامه‌ریزان و مؤلفان از یک سو و معلمان از سوی دیگر برای این پایه ضروری گردید.

در راهنمای معلم هدیه‌های آسمان پایه ششم دو بخش در نظر گرفته شده است :

● بخش اول کلیات مشتمل بر دیدگاه‌ها، تعاریف، تبیین رویکرد و اطلاعات کلی است و در دو فصل تنظیم شده

است :

– فصل اول : رویکرد و اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی

– فصل دوم : کلیاتی در زمینه تعلیم و تربیت دینی :

الف) روش‌ها و فنون یاددهی – یادگیری (روش‌های تعلیمی و تربیتی)

ب) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ج) یادآوری چند نکته

● بخش دوم راهنمای تدریس است که مشتمل بر اهداف درس، توضیحی مختصر درباره محتوا، شیوه تدریس

درس، ارزشیابی و نکات پنهان در نوشته‌ها و تصاویر درس می‌باشد؛ و در دو فصل تنظیم شده است :

● فصل اول : کلیاتی دربارهٔ موضوعات هدیه‌های آسمان شامل :

● الف) اهداف و وسعت و توالی مفاهیم کتاب هدیه‌های آسمان ششم ابتدایی

● ب) معرفی موضوعات کتاب هدیه‌های آسمان ششم ابتدایی و نکات کلی درباره آموزش‌های مربوط به آنها

● فصل دوم : راهنمای تدریس (توضیحات مربوط به هر درس)

گروه درسی تعلیم و تربیت دینی ضمن آرزوی توفیق روزافزون همکاران عزیز در رشد و پرورش دینی آینده‌سازان

کشور اسلامی ایران، امیدوار است این کتاب شما را در روند تدریس دروس هدیه‌های آسمان یاری نماید.

پایگاه اینترنتی گروه تعلیم و تربیت دینی با قرار دادن اخبار، بخش نامه‌ها، نسخهٔ الکترونیکی کتاب‌های درسی، متون

کمک آموزشی، کتاب راهنمای معلم، شیوه نامهٔ ارزشیابی در پایه‌های مختلف؛ در خدمت شما معلمان گرامی می‌باشد.

نشانی وبگاه عبارت است از :

http://qm_dept.talif.sch.ir

بخش ۱

کلیات

رویکرد برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی^۱

انسان با ویژگی‌های منحصر به فردی که از آن به «فطرت» تعبیر می‌شود، از سایر مخلوقات متمایز می‌گردد. دین که راه سعادت و کمال انسان است، بر این فطرت بنا شده است و این فطرت توحیدی محور همه اجزا و مؤلفه‌های برنامه تعلیم و تربیت اسلامی را شکل و جهت می‌دهد. بنابراین تعلیم و تربیت دینی زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده مسیر شکوفایی فطرت به منظور دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است. در این رویکرد دانش‌آموز:

- ۱ امانت الهی و دارای کرامت ذاتی است.
- ۲ فطرت الهی در وجود او نهفته است و قابلیت شکوفایی و فعلیت یافتن دارد.
- ۳ همواره در موقعیت است و می‌تواند آن را درک کرده و با انتخاب احسن خویش در راستای اصلاح مداوم آن حرکت نماید.
- ۴ توانایی انتخاب، تصمیم‌گیری و خویشتن‌داری دارد و می‌تواند با محیط یادگیری رابطه تعاملی برقرار کند و تابع بی‌چون و چرا و مقهور محیط نیست.
- ۵ از اراده و انگیزه برخوردار است که در فرایند یاددهی – یادگیری نقش اساسی دارد.
- ۶ در فرایند یاددهی – یادگیری و تربیت‌پذیری و توسعه شایستگی‌های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارد.
- ۷ دارای قابلیت‌ها، تجربیات، ظرفیت‌ها و توانایی‌های گوناگون است.

اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی

- ۱ محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره معصومین صلوات الله علیهم: این اصل بر همه مراحل برنامه، به خصوص تعیین اولویت‌های آموزشی، اهداف کلی پایه‌های تحصیلی، روش‌های تعلیمی و تربیتی و تدوین محتوا و رسانه‌های آموزشی حاکم است.
- ۲ توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه: روش‌های فعال و مشارکتی زمینه ایجاد فرصت برای مشارکت دانش‌آموزان در امر یادگیری را فراهم می‌کند. در این شیوه، معلم نیز نقش راهنما و راهبر را ایفا می‌کند و دانش‌آموزان با راهنمایی او، مفاهیم جدید را دریافت می‌کنند.
- ۳ توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان دوره ابتدایی: در این برنامه علاوه بر بهره‌گیری

۱- برگرفته از راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی گروه درسی تعلیم و تربیت دینی و برنامه درسی ملی. برای اطلاعات بیشتر به این منابع مراجعه فرمایید.

از محسوسات و نمونه‌های عینی، بر تربیت استعداد‌های کودک جهت مرتبط ساختن مطالب درسی با مظاهر زندگی در محیط خاص کودک تأکید شده است. شایان ذکر است که تأکید بر آموزش محسوس و ملموس صرفاً روشی است برای تقویت ایمان به غیب، زیرا بذر ایمان به غیب در همین دوره در وجود کودک افشاندگی می‌شود.

۴ توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن باورها: در تعلیم و تربیت دینی، ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست به نحوی که دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود بتواند به نظرگاه صحیح برسد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری را بیابد و در نهایت از این رهگذر به ایمان و اعتقاد برسد، مدنظر می‌باشد. چنین ایمان و اعتقادی، می‌تواند مقدمه عمل آگاهانه و انتخاب شده قرار گیرد. بنابراین در برنامه جدید، ادراک مفاهیم دینی به‌عنوان مقدمه‌ای برای رشد عاطفی و تغییر نگرش‌های دانش‌آموزان نسبت به آنها و انس با این مفاهیم مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به «عمل صحیح» به‌عنوان حاصل تبعی «نگرش‌های صحیح» تأکید شده است.^۱

۵ اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی — یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال: برای نیل به زیستن دینی که هدف اصلی تربیت دینی است، لازم است دانش‌آموختگان، فرایند یادگیری را به خوبی آموخته باشند تا در مواجهه با هر مسئله تازه‌ای، راه حل مناسب آن را پیدا کنند و جریان یادگیری را تداوم بخشند. بر این اساس، فقط نتیجه یادگیری مهم نیست بلکه آنچه طی فرایند آموزش اتفاق می‌افتد، نیز از اهمیت فراوان برخوردار است. ثمره این بحث آن است که اولاً درگیری دانش‌آموزان در جریان یادگیری، موجب عمیق تر و پایدارتر شدن آموخته‌های آنان می‌شود؛ ثانیاً معلم را یاری می‌دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ ثالثاً اینکه به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانش‌آموزان احساس خوب و خوشایندی ایجاد می‌کند که به ویژه برای درس دینی، فوق‌العاده حائز اهمیت است.

۶ تقویت احساس نیاز به دین: دانش‌آموز در این برنامه در می‌یابد که بدون تکیه بر اعتقادات دینی، زندگی دارای خلأ بوده، و از معنا و جهت تهی است؛ در حالی که زندگی با دین انسان را از سردرگمی‌ها نجات می‌دهد و او را به شخصی فعال و هدفمند و مفید در زندگی تبدیل می‌کند.

۷ توجه به هنر برای ترسیم چهره زیبای الگوهای دینی: توجه به زیبایی‌های دین و دین زیبا سبب می‌شود در درجه اول، فطرت زیباپرست دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته و پرورش یابد؛ دوم اینکه از دین و آموزه‌های آن، تصویری زیبا در ذهن آنان ترسیم شود و سوم اینکه چهره زیبایی از الگوهای رفتاری و شخصیت پیشوایان بزرگ دینی در جان و اندیشه آنان نقش بندد.

۸ توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان: در برنامه جدید نیز تا آنجا که به محتوا، اصالت مفاهیم و ساختار آموزشی مواد درسی لطمه وارد نشود، از آموزه‌های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه بهره گرفته شده است.

۹ ارتباط آموزش با نیاز و علاقه دانش‌آموز و توجه به او به‌عنوان منبع اطلاعات برنامه درسی: استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره دانش‌آموزان، انتخاب مطالب، نمونه‌ها و مثال‌هایی از زندگی آنها، فراهم ساختن فرصت تمرین و تعمیم آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده آن و ... از جمله نکاتی است که

مطمح نظر قرار گرفته اند تا آموزش ها با زندگی روزمره دانش آموزان کاملاً مرتبط باشند. همچنین از آنجا که کودکان، جستجو، کشف و ساختن را دوست دارند، از بازی و فعالیت های نشاط آور و... لذت می برند، در این برنامه، سعی شده این گونه علایق در فعالیت های آموزشی و تربیتی مورد توجه قرار گیرد.

۱۰ حضور اندیشه های حضرت امام خمینی (قدس سره) در کالبد محتوای آموزش: استفاده از پیام ها، سخنرانی ها و کتاب های امام خمینی و آوردن مصادیق نمونه ها و شواهد از آنها و نیز ارجاع دانش آموز به این آثار در برنامه های تحقیقی، زمینه توجه دانش آموزان به اندیشه های آن بزرگوار را فراهم می نماید.

۱۱ بهره مندی از دستاوردهای عالمان دین: دستاوردهای علمی دانشمندان اسلامی معاصر، به خصوص آثار فرهنگی حضرت امام خمینی، علامه طباطبایی و شهید مطهری رحمة الله علیهم و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی فرا راه حرکت های آموزشی قرار گرفته و زمینه غنای برنامه را فراهم ساخته است.

۱۲ توجه به اهداف ویژه دختران و پسران: تفاوت های موجود در احکام دختر و پسر در اموری مانند سن بلوغ، معاشرت، پوشش و حجاب، نظام خانواده، نقش مرد و زن در خانه و جامعه، همچنین جنبه های روان شناختی زن و مرد در مجموعه آموزش ها مد نظر قرار گرفته است.

۱۳ سمت گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی: محور آموزش بر تعلیمات قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) و اهل بیت بزرگوار ایشان قرار گرفته تا با تقویت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذاهب مختلف اسلامی، مودت و رحمت میان آنان مستحکم گردد.

۱۴ آموزش اقلیت های دینی (مسیحی، یهودی و زرتشتی): چارچوب کلی برنامه درسی اقلیت های دینی برحقیقت دین که خداگرایی و معنویت گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است، بنا شده، اما محتوای آموزشی آنان با توجه به تعلیمات خاص آن ادیان و هماهنگ با قوانین جمهوری اسلامی ایران تدوین می شود.

کلیاتی در زمینه تعلیم و تربیت دینی

فصل دوم

الف) روش‌ها و فنون یاددهی – یادگیری

هدایت اسلامی، هدایتی برای رشد و تعالی همه ابعاد وجودی و گرایش‌های فطری است و در شخصیت یکپارچه آدمی تحقق می‌یابد. تنوع موضوعات دینی که شامل موضوعات اعتقادی، اخلاقی، عرفانی، رفتار و آداب، سلوک عبادی و برنامه‌های اجتماعی است، از یک طرف و وساحت‌های وجودی انسان از طرف دیگر، تنوعی در روش‌ها ایجاد می‌کند که در آموزش‌های دیگر کمتر می‌توان سراغ آن را گرفت. نگاهی مختصر به قرآن کریم، این تنوع در شیوه را به ما نشان می‌دهد. به کارگیری صحیح یک روش وقتی ممکن است که درک و توازن درستی میان موضوع و وساحتی از وجود انسان که بیشتر با آن موضوع درگیر است، پدید آید. به همین جهت، انتخاب روش مناسب نیازمند شناخت دقیق موضوع و مخاطب است. اما از آنجا که هدف تعلیم و تربیت «رشد» انسان است و رشد او جز از طریق تلاش و کوشش خود او میسر نیست، رویکرد جهت‌دهنده به همه روش‌ها، رویکرد فعال است. در این رویکرد، مخاطب، با مجموعه توانایی‌ها، استعدادها و گرایش‌ها، مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصی خود حضور دارد و از همه آنها در جهت کمال خود بهره می‌برد.

انتخاب این رویکرد تعلیمی و تربیتی با رویکرد انتخاب شده در درس یعنی رویکرد فطرت‌گرا، هماهنگ و متناسب است. البته انتخاب رویکرد فعال به معنی فروگاهی نقش معلم و تبدیل وی از هدایت‌گر و راهنما به ابزاری در کنار سایر ابزارها نیست زیرا در هدایت و تربیت، نقش الگویی معلم و تأثیرات انسانی و عاطفی وی بر یادگیرنده به مراتب عمیق‌تر از درس‌های دیگر است؛ بنابراین، فعال شدن دانش‌آموز به معنی کم‌شدن نقش معلم نیست بلکه این روش رسالت و مسئولیت وی را بیشتر می‌کند و نقش هدایت‌گری او را جدی‌تر می‌سازد.

با عنایت به مراتب فوق و با بهره‌مندی از تجربیات مراکز آموزشی، روش‌هایی برای این درس پیشنهاد می‌شود. این پیشنهادها معلم را برای به کارگیری این روش‌ها در موضوعات مختلف محدود نمی‌کند، بلکه آموزگار می‌تواند با استفاده از تجربه‌های خود روش‌هایی را ابداع کند و از آنها در کلاس بهره‌برد و یا در موضوعات مختلف، روش‌ها در تلفیق با یکدیگر به کار گرفته شوند. برخی از این روش‌ها عبارت‌اند از:

۱ پرسش و پاسخ: این روش در مباحث خداشناسی، جهان آخرت، مراسم اسلامی، قرآن کریم و خودشناسی کارایی بیشتری دارد. این روش می‌تواند میان دو دانش‌آموز یا معلم و دانش‌آموز اتفاق بیفتد.

۲ قصه‌گویی و داستان: این روش در مباحث خداشناسی، سیره پیامبران و امامان، خودشناسی و آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی مؤثر است. داستان می‌تواند وسیله شروع فعالیت‌های مختلف دانش‌آموزان قرار گیرد.

۳ نمایش و ایفای نقش: اجرای نمایش توسط دانش‌آموزان، هم بر مجریان نمایش تأثیر می‌گذارد و هم تماشاگر را به‌گونه‌ای زنده با داستان نمایش مواجه می‌کند. از این‌رو، به او حضوری فعال می‌دهد به‌خصوص که اگر با روش‌های فعال دیگر توأم شود و پس از اجرا، محتوای نمایش مورد نقد و بررسی قرار گیرد. این روش در مباحث سیره پیامبران و امامان، اخلاق، احکام و شخصیت‌های دینی کارآیی بیشتری دارد.

۴ توضیحی: این روش بیشتر در تبیین اصول اعتقادی به ویژه جهان آخرت کاربرد دارد. در بیان احکام دینی و معرفی شخصیت‌های دینی نیز می‌توان از این روش استفاده کرد.

۵ بارش فکری: در این روش با طراحی یک موضوع یا طرح یک مسئله که سعی می‌شود موضوع بکر و نویی باشد تلاش می‌شود تا فراگیران به پاسخ فرا خوانده شده و هرکس به تناسب اندیشه خود در ارتباط با موضوع اظهار نظر نمایند. نکاتی در این روش باید رعایت شود که بسیار مهم است از جمله اینکه در مرحله اول این روش، کمیت یعنی تعداد ایده‌ها و پاسخ‌ها برای یک جواب بسیار مهم است. در هر مرحله بعد از این پاسخ‌ها آنهایی را که مناسب‌ترند انتخاب و با یکدیگر تلفیق می‌کنیم تا جواب و پاسخ مناسب‌تری برای موضوع و یا مسئله مورد نظر بیاییم. در این روش باید توجه شود که هر گونه پاسخی مهم است و از انتقاد و سرزنش جداً باید پرهیز شود. چه بسا پاسخی که در ابتدا بیهوده به نظر می‌رسد با تلفیق دیگر پاسخ‌ها نتایج خوبی را عاید کند. این روش در مبحث خودشناسی کارایی بیشتری دارد.

۶ انجام تحقیق، مطالعه و فعالیت‌های پروژه‌ای: این روش که در همه موضوعات دینی کاربرد دارد، در صورتی که همراه با مهارت‌های صحیح تحقیق و مطالعه باشد، به دانش‌آموز کمک می‌کند که به عادت پسندیده تفکر و خردورزی دست یابد و بدین‌وسیله بتواند دایره دانش خود را از محدوده کتاب‌های درسی فراتر ببرد. این روش، قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر و استنباط را افزایش می‌دهد و به آموخته‌ها عمق می‌بخشد. این روش در مبحث مراسم اسلامی و شخصیت‌های دینی کارایی بیشتری دارد. توجه: با توجه به اینکه روش تدریس، امری تجربی است و روز به روز توسعه می‌یابد، ذکر این روش‌ها به معنی محدود کردن معلم نیست و در صورتی که معلم با روش‌های دیگری آشناست و در آنها مهارت دارد، در صورتی که آن روش‌ها با اصول این برنامه منافاتی نداشته باشند، می‌تواند از آنها استفاده کند.^۱

(ب) ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

چند نکته مهم در ارزشیابی^۲

□ ارزشیابی، با هدف رشد دانش‌آموزان انجام شود.

□ ارزشیابی وسیله‌ای برای مشخص ساختن موارد اشتباه و ضعف‌هایی است که باید تصحیح شوند، در جهت تشویق دانش‌آموزان به یادگیری بیشتر.

۱- برای آشنایی بیشتر با روش‌های تدریس به کتاب روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارت‌ها و راهبردهای تفکر)، نوشته حسن شعبانی، نشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) (۱۳۹۳) مراجعه کنید.

۲- برای آشنایی بیشتر مراجعه کنید به کتاب ارزشیابی خلاق در تعلیم و تربیت دینی بصیرت‌گرا، نوشته علیرضا رحیمی، سعید راصد، فاطمه رضانی، انتشارات نهج.

□ اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که براساس ایمان و تمایل قلبی باشند و اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهد؛ بنابراین همه قلمروهای یادگیری، از اهمیت و ویژگی‌های خاص برخوردارند.

□ برای قضاوت نهایی در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، آموزگار باید به جمع‌بندی مشاهدات خود در طول سال تحصیلی اقدام نماید؛ زیرا هر دانش‌آموزی، احساسات دینی خود را به گونه‌ای بروز می‌دهد؛ به طوری که می‌توان در رفتار، گفتار و حرکات او ردپایی از تحقق اهداف برنامه درسی را مشاهده کرد.

□ توجه به قلمروهای نگرشی و مهارتی دانش‌آموزان بدین معنا نیست که به میزان دین‌داری آنها نمره بدهیم. این امور اساساً قابل نمره دادن نیستند.

□ نباید با آزمون‌های مشکل و دلهره‌آور، احساس ناخوشایندی نسبت به درس دینی در دانش‌آموزان، ایجاد شود و یا موفقیت در این زمینه را برای خود، امری دشوار و یا ناممکن تلقی کنند؛ زیرا چنین احساسی، آنها را از یادگیری‌های بعدی باز می‌دارد.

□ آنچه مهم است، رقابت هر دانش‌آموز با خود اوست، نه با دانش‌آموزان دیگر، به همین دلیل شایسته است وضعیت هر کودک، نسبت به خودش و پیشرفتی که حاصل کرده، سنجیده و برآورده گردد نه نسبت به دیگران.

ارزشیابی با چه روشی صورت می‌گیرد؟

ارزشیابی در درس هدیه‌های آسمان به صورت مستمر و از طریق مشاهده عملکرد دانش‌آموزان و محصول عملکرد آنها در طول فرایند یادگیری صورت می‌گیرد.

کیفیت ارزشیابی مستمر در طول سال تحصیلی

ارزشیابی مستمر با استفاده از روشها و ابزارهای گوناگون صورت می‌گیرد. برای آشنایی با روشها و ابزارها می‌توانید به کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی کد ۵۳/۵»، که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایید.

چه مواردی مورد ارزشیابی مستمر قرار می‌گیرد و نشانه‌های بروز هر یک چیست؟

۱ درک مفاهیم: درک مفاهیم پیش‌بینی شده در محتوای برنامه و بسط آنها، استفاده از این مفاهیم در موارد تعیین شده و به‌کارگیری قوه خلاقیت دانش‌آموزان برای فهم بهتر و گسترش مفاهیم، یکی از بخش‌های عمده برنامه است که نظام ارزشیابی باید بدان بپردازد.

برای ارزشیابی دانستنی‌های دانش‌آموزان، باید به آنها فرصت دهیم تا برداشت و ادراک خود را از مفاهیم آموخته شده، با سازمان ذهنی و زبان خاص خود بیان کنند؛ مثال‌ها، نمونه‌ها و مصداق‌های جدیدی علاوه بر مثال‌ها و نمونه‌های تدریس شده، بیان نمایند؛ مصادیق یک مفهوم را از غیر آن تشخیص دهند؛ مصادیق مفهوم را در قالب‌ها و شکل‌های گوناگون شناسایی کنند؛ ارتباط آن را با مفاهیم و موضوعات دیگر جست‌وجو و بیان نمایند؛ در موقعیت‌های عملی و به شیوه‌های مختلف، آن را

به کار ببرند، بتوانند برخی از نتایج و تبعات آن را پیش‌بینی کنند و مفاهیم متضاد آنها را شناسایی و بیان کنند و...

۲ تقویت نگرش‌ها: بررسی دلایل دانش‌آموزان برای انجام یک فعالیت، یکی از راه‌های پی بردن به احساسات و نگرش‌های آنها می‌باشد. تکمیل جملات ناقص، تفسیر تصاویر، تکمیل داستان، نوشتن جملات و عبارات ساده و... از دیگر شیوه‌های ارزشیابی در این زمینه هستند. همچنین بروز نشانه‌هایی مانند انجام فعالیت‌های انتخابی و داوطلبانه در مقابل وظایف و تکالیف مشخص، انجام فعالیت در حدی فراتر از آنچه از دانش‌آموزان خواسته شده، ابراز احساسات مثبت و یا هیجان به هنگام انجام یک فعالیت، دوام و استمرار یک رفتار در شرایط و موقعیت‌های مختلف و... می‌توانند به عنوان علامت وجود علاقه و احساس مثبت نسبت به یک فعالیت، تلقی گردد.

۳ کسب مهارت‌ها: در این حوزه که شامل مهارت‌های مربوط به اعمال دینی، مشارکت فعال در فعالیت‌های دینی و مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی یادگیری می‌شود، دانش‌آموزان از طریق تکرار و تمرین، مهارت‌هایی را در زمینه آداب و اعمال دینی کسب می‌نمایند. ایشان همچنین می‌آموزند که برای فهم مطالب، جست‌وجوی مفاهیم و یادگیری بهتر، با دیگران مشارکت کنند، به نظر دیگران احترام بگذارند، نظرهای خود را مطرح کنند و عضو فعالی در گروه باشند. اهداف مربوط به یادگیری برخی از احکام عملی و آداب اخلاقی و ممارست در انجام آنها نظیر وضو گرفتن و نماز خواندن در این گروه قرار دارند.

معیار در ارزشیابی مستمر چیست؟

معیار در ارزشیابی مستمر، همان اهداف و انتظارات یادگیری است که در آغاز هر درس ذکر شده است. انتظار می‌رود هر دانش‌آموز در هر نیم‌سال دست کم در چهار درس مورد ارزشیابی قرار گرفته و امتیازی را کسب نموده باشد. نتیجه ارزشیابی مستمر دانش‌آموز در پایان هر نیم‌سال تحصیلی، عبارت است از میانگین چهار مرتبه ثبت شده از وی^۱.

ج) یادآوری چند نکته

نکته اول: تولید بسته آموزشی معلمان: در جهت توسعه شایستگی و صلاحیت‌های پایه‌های جدیدالتألیف، علاوه بر کتب درسی، برنامه‌های آموزشی در قالب بسته‌ای به نام «بر فراز آسمان» ارائه می‌شود تا معلمان گرامی بتوانند با استفاده از آن، توسعه فردی پیدا کرده و مطالعات عمیقی داشته باشند.

بسته آموزشی شامل نرم افزارهای درسی و آموزشی، مجلات، فیلم‌های آموزشی و چند رسانه‌ای است. در بخشی از این نرم افزار، مؤلفین کتاب کلیاتی را در مورد تألیف جدید بیان می‌کنند. در بخش دیگر جهت تحقق اهداف آموزشی به تحلیل محتوای درس‌ها پرداخته و شیوه‌ها و روش‌های تدریس پیشنهادی را ارائه می‌نمایند. یک بخش دیگر این نرم افزار، بخش مرور است که کتاب‌ها و موضوعاتی که در سال‌های گذشته بیان شده مرور می‌شود و بخش دیگر گنجینه نام دارد که به منظور توسعه و تقویت پایه معلمان است.

۱- معلمان گرامی جهت اطلاعات بیشتر می‌توانند به جدول ارزشیابی که در پایان هر درس در راهنمای معلم ارائه شده است، مراجعه نمایند.

نرم افزار بر فراز آسمان دوره‌های ضمن خدمت معلمان را تکمیل می‌کند و اگر معلمی دوره ضمن خدمت ندیده باشد با این نرم افزار آموزش می‌بیند.

نکته دوم: تلفیق با سایر دروس: دروس هدیه‌های آسمان در برخی موضوعات با دروس دیگر از قبیل ادبیات فارسی، مطالعات اجتماعی، و... تبادل آموزشی دارد که در توضیح مربوط به هر درس به آن تصریح شده است.

نکته سوم: ارتباط با خانواده: با توجه به تأثیر غیر قابل انکار خانواده در تثبیت هویت دینی آموخته شده، فعالیت‌هایی تحت عنوان «با خانواده» طراحی گردیده است. در این فعالیت‌ها انتظار می‌رود والدین گرامی، حس مذهبی دانش‌آموزان را در جهت اهداف دینی تحریک نمایند. از معلمان گرامی نیز انتظار می‌رود در جلسه بعدی از نحوه انجام این فعالیت در خانه پیگیری به عمل آورند.

بخش ۲

راهنمای تدریس

کلیاتی دربارهٔ موضوعات هدیه‌های آسمان

فصل اول

الف) اهداف و مفاهیم هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی

ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست، در تعلیم و تربیت دینی بیش از هر چیز دیگری مورد نظر است. در چنین موقعیتی دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود به یک موضع و نظرگاه معین و ضرورتاً صحیح دست می‌یابد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری را پیدا می‌کند و از این رهگذر به ایمان و اعتقادی که مقدمهٔ عمل آگاهانه و انتخاب شده است، نائل می‌شود.

بر این اساس گروه تعلیم و تربیت دینی، اهداف پایه ششم ابتدایی را در ده بخش و در هفده درس به شرح جدول صفحهٔ بعد تدوین نمود. در این جدول ابتدا به اهداف پایه دوم و سوم و چهارم و پنجم اشاره می‌شود تا آموزگاران محترم ضمن عنایت به ارتباط طولی مطالب، به سیر فرایند یاددهی - یادگیری توجه داشته باشند. در ادامه جدول، اهداف و مفاهیم پایه ششم و دروس مرتبط با آن ارائه می‌شود؛ تا معلمان گرامی با اشراف به اهداف و وسعت و توالی مفاهیم هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی و به کارگیری روش‌های مناسب در آموزش، برای تربیت همه جانبه دانش‌آموزان در راستای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه متناسب با موقعیت‌ها و نیازهای جدید و پاسخ به اقتضائات آن و کسب آداب و مهارت‌های ضروری برای تأمین زندگی اقدام نمایند.

جدول اهداف و مفاهيم هديه‌هاي آسمان دوره ابتدائي

پايه ششم		اهداف پايه پنجم	اهداف پايه چهارم	اهداف پايه سوم	اهداف پايه دوم	پايه موضوعات
عنوان و شماره درس	اهداف	اهداف پايه پنجم	اهداف پايه چهارم	اهداف پايه سوم	اهداف پايه دوم	پايه موضوعات
درس اول : يکنا	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با اصل توحيد به عنوان اولين اصل دين - آشنائي با مصدايق توحيد - درک شايستگي خداوند براي پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای يگانه - تواناي ستايش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات - تواناي تفکر در پيام قرآني و درک ارتباط آن با موضوع درس 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با نظم و هماهنگي پديده‌هاي خلقت به‌عنوان دليل بر يگانگي خداوند - آشنائي با يگانگي و يههتائي خداوند 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با دانائي و تواناي خداوند از طريق توجه به نعمت‌هاي خداوند به عنوان رفع‌کننده نيازهاي مختلف انسان و ساغر موجودات - آشنائي با برخی دعاهای مناسب با تاکيد بر ادعيه قرآني 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با بخشندگي خداوند از طريق توجه به نعمت‌هاي او - آشنائي با دعا به عنوان راه گفتگو با خداوند و بيان خواسته‌هاي ما با او 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با مهرباني خدا از طريق آگاهي از نعمت‌هاي بي‌شمار او - آشنائي با دعا به عنوان راه گفتگو با خدا و بيان خواسته‌هاي خود با او 	خدا شناسي
درس دوم : بهترين را همسايان	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با مفهوم نبوت به عنوان يکي از اصول دين - آشنائي با ویژگی‌هاي پيامبران - تقويت احساس نياز به هدايت خداوند براي رسيدن به سعادت - ايجاد حس محبت و احترام نسبت به پيامبران - تلاش براي درس گرفتن از سیره پيامبران - تواناي تفکر در پيام قرآني و درک ارتباط آن با موضوع درس 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با حضرت عيسي (ع) به عنوان يکي از پيامبران بزرگ الهي، بشارت دهنده بعثت پيامبر خاتم (ص) و يکي از همراهان امام زمان (عج) به هنگام ظهور ایشان - آشنائي با تأثير اخلاق و رفتار پيامبر بر مردم 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با حضرت موسي (ع) به عنوان يکي از پيامبران بزرگ الهي 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با حضرت از پيامبران بزرگ الهي - آشنائي با زندگي پيامبران بزرگ الهي و ویژگی‌هاي پيامبر اسلام (ص) در دوران کودگي 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنائي با نام پيامبران بزرگ الهي (آشنائي با حضرت نوح به عنوان يکي از پيامبران بزرگ الهي) - آشنائي با آگاهي از مهرباني پيامبر اسلام (ص) نسبت به کودکان 	پيامبري

عنوان و شماره درس	اهداف	اهداف پایه پنجم	اهداف پایه چهارم	اهداف پایه سوم	اهداف پایه دوم	پایه موضوعات
درس پنجم: شتریان با ایمان درس سوم: سرور آزادگان درس ششم: سیمای جوان درس هفتم: دست در دست دوست درس هشتم: دوران غیبت	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با نقش امام حسین(ع) و پایش در دفاع از دین معرفی حضرت قاسم(ع) به عنوان یکی از شهامی کرالا احساس علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین(ع) و پایش تلاش برای الگو گیری از امام حسین(ع) و پایش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین ساخت مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کرم توانایی تشخیص برخی از مصداق تولی و تبری تقویت حسن تولی نسبت به امامان(ع) و تبری از ظالمان تلاش برای الگو گیری از پیشوایان دین در موضوع تولی و تبری توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط با موضوع درس آشنایی با مفهوم امامت به عنوان یکی از اصول اعتقادی آشنایی با سیره رفتارای امامان(ع) ادای احترام نسبت به امامان(ع) تلاش برای الگو گیری از پیشوایان دین در زندگی فردی و اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با امامان دهم، یازدهم و دوازدهم(ع) به عنوان ائمه شیعه 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با امامان هفتم، هشتم و نهم(ع) به عنوان ائمه شیعه آشنایی با برخی از ویژگی های زندگی انسان ها بعد از ظهور امام زمان(عج) 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با امامان چهارم و پنجم و ششم(ع) آشنایی با حضرت زهرا(س) به عنوان بهترین زنان مؤمن و مادر نمونه امام حسن(ع) و امام حسین(ع) و حضرت زینب(س) آشنایی با ویژگی های شاخص امام زمان(عج) 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با ائمه اطهار(ع) به عنوان بهترین انسان ها آشنایی با امامی اهل بیت(ع) پیامبر(ص) آشنایی با امامان اول، دوم و سوم(ع) آشنایی با نام امام دوازدهم امام زنده شمعین(عج) 	جهان آخرت
درس نهم: جهان دیگر	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با معاد به عنوان یکی از اصول دین درک امکان زنده شدن انسان ها پس از مرگ درک نقش اعتقاد به معاد در زندگی سورفی اعتقادات یک مسلمان توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با نام های قیامت، یوم الحساب و یوم الفصل 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با مفهوم بیت و ضبط تمام اعمال ما و آگاهی خداوند از آنها 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با جهان آخرت به عنوان محل پاداش و جزا با مصداق های دنیایی آشنایی با نام بهشت و جهنم، به عنوان جزای اعمال نیک و بد در جهان آخرت 	—	جهان آخرت
تقریباً همه دروس	<ul style="list-style-type: none"> توانایی تفکر در پیام های قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با قرآن آشنایی با برخی از پیام های قرآنی 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با برخی از پیام های قرآنی 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با برخی از پیام های قرآنی 	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با برخی از پیام های قرآنی 	قرآن

عنوان و شماره درس	اهداف	اهداف پایه پنجم	اهداف پایه چهارم	اهداف پایه سوم	اهداف پایه دوم	پایه موضوعات
<p>درس دهم : آداب زندگی</p> <p>درس تندرستی : راه تندرستی</p> <p>درس چهاردهم : راز موفقیت</p> <p>درس هفدهم : دانش آموز نمونه</p>	<p>آشنایی با مفهوم آداب معاشرت</p> <p>آشنایی با برخی از آداب معاشرت اجتماعی در اسلام</p> <p>توانایی ترجمه آیات و استخراج پیام های مرتبط با آداب معاشرت</p> <p>توانایی نقد عادات ناپسند و ارائه راهکار برای مقابله با آنها</p> <p>تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی</p> <p>آشنایی با تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم</p> <p>درک ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام</p> <p>مرفی عوامل و قواعد حفظ سلامت و تندرستی</p> <p>تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی</p> <p>آشنایی با راه های کسب موفقیت</p> <p>برنامهریزی بر اساس گام های موفقیت در فعالیت های روزانه و پایبندی به آن</p> <p>توانایی نقد خود بر اساس عوامل کسب موفقیت</p> <p>توانایی تفکر در آیات و روایات و درک ارتباط آنها با موضوع درس</p> <p>آشنایی با آداب علم جویی و دانش آموزی</p> <p>توجه به آداب علم جویی و دانش آموزی</p> <p>گوشش برای اکتساب آداب علم جویی و دانش آموزی</p>	<p>آشنایی با مفهوم اسراف و روش های پرهیز از آن</p> <p>آشنایی با برخی از آداب معاشرت</p>	<p>آشنایی با وظایف یک مسلمان در برابر خویشان، دوستان و همسایه ها</p> <p>آشنایی با ویژگی های دوست خوب</p> <p>آشنایی با اهمیت کمک کردن به دیگران و برخی نمنو نه های آن</p> <p>آشنایی با ضرورت و شیوه های احترام به معلم</p> <p>آشنایی با ضرورت اماکنی و شیوه های آن</p>	<p>آشنایی با مفهوم حجاب و پوشش اسلامی</p> <p>آشنایی با مفهوم نظم و ترتیب در کارهای شخصی</p> <p>آشنایی با ضرورت و شیوه های احترام به پدر و مادر</p> <p>آشنایی با شیوه های استفاده صحیح از طبیعت</p>	<p>آشنایی با برخی از آداب اسلامی مانند سلام کردن، پاکیزگی، نحوه خوردن و آدابین</p> <p>آشنایی با آثار و نتایج راستگویی و پرهیز از دروغ</p>	<p>آداب و اخلاق</p>
<p>درس چهارم : باغ سری</p> <p>درس دوازدهم : سفرهای با برکت</p>	<p>آشنایی با مفهوم ارمه معروف و نهی از منکر</p> <p>شناخت برخی از روش های ارمه معروف و نهی از منکر</p> <p>بین فواید ارمه معروف و نهی از منکر</p> <p>توانایی تشخیص برخی از مصداق ارمه معروف و نهی از منکر در زندگی</p> <p>احساس وظیفه و تلاش برای انجام ارمه معروف و نهی از منکر</p> <p>توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس</p> <p>آشنایی با برخی از احکام نماز مسافر</p> <p>آشنایی با برخی از احکام نماز مسافر</p> <p>توانایی تشخیص نمازهای شکسته و کامل در شرایط مختلف</p> <p>توانایی تشخیص روزه باطل و درست در موقعیت های گوناگون</p>	<p>آشنایی با غسل جمعه و برخی احکام آن</p> <p>آشنایی با برخی آداب، احکام و مراسم نماز جمعه</p> <p>خدا دعاهای دسته جمعی و دوست دارد</p> <p>آشنایی با مفهوم حلال و حرام و برخی از مصداق آن</p>	<p>آشنایی با نماز جماعت و برخی از احکام آن</p> <p>آشنایی با نماز آیات و برخی احکام آن (به هنگام وجوب)</p> <p>آشنایی با تبسم و احکام ضروری آن</p>	<p>آشنایی با معنای تکلیف و برخی وظایف فرد مکلف</p> <p>آشنایی با اجزا و ادکار یک نماز چهار رکعتی</p> <p>آشنایی با احکام ضروری و تقلید، طهارت، وضو و نماز (به ویژه برای دختران)</p> <p>آشنایی با مفهوم روزه و احکام آن</p>	<p>آشنایی اجمالی با طرز وضو گرفتن</p> <p>آشنایی با اجزا و ادکار یک نماز دو رکعتی</p> <p>آشنایی با ادان به عنوان اعلام کننده اوقات نماز و مقدمه آن</p>	<p>احکام</p>

عنوان و شماره درس	اهداف	اهداف پایه پنجم	اهداف پایه چهارم	اهداف پایه سوم	اهداف پایه دوم	پایه موضوعات
درس شانزدهم: زیارت درس سیزدهم: عید مسلمانان درس پانزدهم: حسامه آفرینان جاودان	آشنایی با مراسم حج و اعمال آن آشنایی با برخی از آداب قربان اشتقاق برای شرکت در مراسم عید قربان شرکت در مراسم عید قربان آشنایی با مقام شهید و دفاع مقدس احترام به شهدا و تلاش برای الگو گرفتن از ایشان در زندگی توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس آشنایی با فلسفه زیارت و برخی از آداب آن	آشنایی با عید غدیر و مراسم این روز آشنایی با مراسم مربوط به بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی	آشنایی با عید مبعث و مراسم آن آشنایی با برخی آداب و مراسم زیارت آشنایی با آداب حضور در مسجد و مراسم نماز جماعت آشنایی با مراسم ولادت و شهادت ائمه(ع)، واقع در طول سال تحصیلی	آشنایی با مراسم روزه و عید فطر آشنایی با مراسم جشن تکلیف دخترها آشنایی با مراسم روزه ولادت حضرت زهرا(س) و روز مادر آشنایی با مراسم بزرگداشت قیام امام حسین(ع) و روز عاشورا آشنایی با مراسم ولادت و شهادت ائمه(ع)، واقع در طول سال تحصیلی	آشنایی با مراسم میلاد نبی اکرم(ص) و نیمه شعبان آشنایی با جشن نماز و جگویی برگزاری آن آشنایی با مراسم خاص ولادت شهادت ائمه(ع) واقع در طول سال تحصیلی آشنایی با روز میلاد حضرت علی(ع) (روز پدر)	مراسم اسلامی
درس شانزدهم: زیارت بخش من معتقدم درس سوم: سرور آزادگان	آشنایی با برخی از شخصیت‌های دینی احساس علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی و تمایل به زیارت ایشان تلاش برای الگوگیری از شخصیت‌های دینی	آشنایی با حضرت موم(س) به عنوان یکی از زنان مؤمن آشنایی با امام خمینی(ره) رهبر انقلاب اسلامی، به عنوان یکی از برجسته‌ترین پیروان واقعی ائمه(ع)	آشنایی با حضرت خدیجه(س) به عنوان یکی از زنان مؤمن آشنایی با آسیه به عنوان یکی از زنان مؤمن	حضرت با حضرت زینب(س) به عنوان یکی از زنان مؤمن	آشنایی با خود به عنوان مخلوق محبوب و مورد توجه خداوند آگاهی از نیاز به پاکیزگی خود	شخصیت‌های دینی
تقریباً همه دروس	علاقه به رفع نیاز خود در درس گرفتن از پیشوایان دینی درس گرفتن از پیشوایان دینی	هر انسانی با اسوه قرار دادن بزرگان بهتر به خوبی‌ها می‌رسد نمونه‌هایی از رفتار پیشوایان برای اسوه قرار دادن آنها تأثیر اسوه‌ها بر انسان	شناخت آثار و نتایج اعمال خود در زندگی آشنایی با نیاز خود به ارتباط با همسالان	آگاهی از نیاز انسان به نعمت‌های بی‌شمار خداوند آگاهی از نیاز ما به آشنایی با دوران کودکی پیامبر اکرم(ص)	خود شناسی	

(ب) معرفی موضوعات کتاب هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی

* موضوع خداشناسی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به خداشناسی به دانش‌آموزان پایه ششم: رشد معنوی یعنی فراگیری ارزش‌ها و رویکردی اندیشمندانه به زندگی و در یک کلام، یادگیری برخورداری از ایمان، هدف‌گایی تعلیم و تربیت، است. آموزش مفاهیم دینی و خداشناسی با دیگر اموری که بین معلم و شاگرد روی می‌دهد تفاوت آشکاری دارد. این آموزش برخورداری از زندگی همراه با معنا، امید و تعهدات فطری است و نیازی به اثبات ندارد، اما حتی در کودکی نباید از تقویت زیر بنای اعتقادی غافل ماند. بنابراین در خصوص این آموزش باید به نکات زیر توجه داشت:

- ۱ تصور دانش‌آموز از خدا آمیخته‌ای از تجسم و تخیل است؛ بنابراین نباید در صدد تلقین مفهوم غیر مادی بودن خدا به او باشیم چون این تصورات موجب برقراری ارتباط او با خدا می‌شود.
  - ۲ به جای صحه گذاشتن بر روی تصورات ذهنی دانش‌آموز از خدا، بهتر است بیشتر درباره مهربان و دوست داشتنی بودن خدا و مخلوقات او گفت‌وگو کنیم.
  - ۳ برای آشنایی دانش‌آموز با خدا از طریق نعمت‌های او وارد شویم.
  - ۴ متناسب با محتوای دروس، دانش‌آموز را با صفات خداوند از قبیل دانایی، توانایی، بخشنده بودن و ... آشنا نماییم.
  - ۵ در آموزش مفهوم خداشناسی استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری یا بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیشتر می‌نماید.
  - ۶ با بیان دعا‌های مناسب در قالب‌های جذاب در حد دانش‌آموز موجب ایجاد علاقه و تقویت احساس محبت به خدا در دانش‌آموز شویم.
- دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با یکتایی و بی‌همتایی خداوند با اصل توحید به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول دین آشنا می‌شود.

* موضوع پیامبری

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به پیامبری به دانش‌آموزان پایه ششم: در دوره ابتدایی تصور دانش‌آموزان از پیامبران این است که آنها انسان‌هایی خوب، مهربان و مفید بوده‌اند. پیامبر در نظر آنان انسانی فداکار، مهربان و دوست‌داشتنی است که در بیشتر امور به کمک مردم می‌آید. این تصور در خصوص امامان (ع) نیز اینگونه می‌باشد. بنابراین در آموزش مفاهیم پیامبری به دانش‌آموزان در دوره ابتدایی باید به نکات زیر توجه نمود:

- ۱ تلاش در جهت ایجاد علاقه‌مندی به اولیای دین از طریق داستان‌های شیرین ارتباط آنها با کودکان
- ۲ تأکید بر ویژگی‌های اخلاقی پیامبران (صبر، تلاش، خوش اخلاقی و...) در برخورد با انسان‌ها در زندگی از طریق داستان‌هایی از زندگی آنها و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها
- ۳ آگاهی دادن از ارتباط پیامبران با خداوند و راهنما بودن آنها برای انسان‌ها در دنیا

- ۴ عدم تأکید بر مفاهیمی مانند عصمت، وحی و معجزه در سنین ابتدای دبستان^۱
- ۵ هم‌زمانی آموزش دروس مربوط به پیامبری با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی
- ۶ فراهم نمودن امکان شرکت در مراسم جشن و شادی برای ولادت پیامبر(ص) و اولیای دین(ع)
- ۷ الگو قرار دادن پیامبر(ص) و اولیای دین(ع) در زندگی روزمره دانش‌آموز متناسب با محتوای دروس کتاب هدیه‌های آسمان پایه ششم ابتدایی
- دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با ویژگی‌های پیامبران به عنوان هدایتگران دینی و رهبران دنیوی، با اصل نبوت به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول دین آشنا می‌شود.

❖ موضوع امامت

- نکاتی در باره آموزش‌های مربوط به امامان(ع) به دانش‌آموزان پایه ششم: یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در کودک اثر گذاشته و شیوه زندگی آنان برایش سرمشق شود.
- دانش‌آموزان از همان آغاز زندگی باید با نام امامان(ع) آشنا شده و در سنین بالاتر بر فرازهایی از زندگی آنها آگاهی یافته و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه اسلام انجام داده‌اند آگاهی یابند.
- آشنایی دانش‌آموزان با امامان(ع) نیز مانند پیامبران باید به گونه‌ای باشد که آنها را سرمشق عملی در زندگی بدانند. در اینجا باید پیشوایان مذهبی همان‌گونه که بوده‌اند با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان بزرگ و عالی‌قدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها در دانش‌آموزان زمینه‌هایی برای الگوگیری از آنها فراهم شود.
- در آموزش این موضوع به دانش‌آموزان نیز لازم است به نکات زیر توجه داشت:
- ۱ تلاش در جهت علاقه‌مندی به امامان(ع) با بیان داستان‌هایی از زندگی آنها و ارتباط آنها با کودکان و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها
- ۲ آشنا کردن دانش‌آموزان با ائمه اطهار(ع) از طریق ویژگی‌های اخلاقی آنها مانند کمک به نیازمندان، سعی در جهت رفع گرفتاری‌های آنها، صبر و تلاش و...
- ۳ عدم تأکید فراوان بر شناساندن امامان(ع) به عنوان افرادی مرتبط با دستگاه غیب و ملکوت و معجزات و کرامات آنها
- ۴ همراه نمودن تدریس دروس این بخش با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی
- ۵ ایجاد تمایل به شرکت دانش‌آموزان در مراسم جشن میلاد امامان بزرگوار(ع)
- دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با تولی نسبت به امامان(ع) و تبری از ظالمان، نقش امام حسین(ع) و یارانش در دفاع از دین، نائبان امام زمان(عج) و وظایف شیعیان در آن زمان، با اصل امامت و اهل بیت(ع) به عنوان بهترین الگوها آشنا می‌شود.

۱- در این باره می‌توانید به منبع زیر مراجعه کنید: آموزش مفاهیم دینی همگام با رشد روان‌شناسی، تألیف دکتر ناصر باهنر، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی ص ۳

✱ موضوع جهان آخرت

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به جهان آخرت به دانش‌آموزان پایه ششم: معاد از جمله معارف مشترک در بین تمامی ادیان توحیدی بوده و در شکل‌دهی به رفتار یک مسلمان نقش به‌سزایی دارد. یاد معاد در ابتدای امر مانند هشدار و علامت خطر و در نهایت حاکی از شوق دیدار و ملاقات با خدای متعال است و این باور، زمینه‌ساز بسیاری از اعمال خیر و دوری جستن از بدی‌ها و نیل به سعادت واقعی را فراهم می‌سازد. در طرح موضوع جهان آخرت رعایت اصولی در آموزش معاد به دانش‌آموزان قابل توجه است:

- ۱ اصل حاکم بر آموزش مفهوم معاد حرکت از مفاهیم ساده به پیچیده و از مفاهیم تجربی به سوی مفاهیم انتزاعی است.
  - ۲ موضوع معاد به گونه‌ای مطرح شود که باعث اضطراب و ترس بی‌مورد در دانش‌آموزان نگردد و به تعالی روحی آنها لطمه وارد نکند.
  - ۳ در طرح موضوع معاد به زیبایی‌های زندگی پس از مرگ و پاداش الهی به تلاش انسان‌ها بیشتر توجه شود.
  - ۴ صرف آشنایی و شناخت مجموعه‌ای از مفاهیم، هدف نیست بلکه تقویت نگرش و گرایش دانش‌آموزان به انجام کارهای نیک، هدف اصلی آموزش معاد در دوره ابتدایی می‌باشد.
- دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با تأثیر اعتقاد به معاد در زندگی و اصلاح رفتار، با اصل معاد به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول دین آشنا می‌شود.

✱ بخش قرآن کریم

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به قرآن کریم به دانش‌آموزان پایه ششم: جهت تحقق اهداف دروس، آیات و احادیث بسیاری به کار گرفته شده است تا دانش‌آموزان به تدریج دریابند که دین را باید از منابع معتبر آن یعنی کلام خدا و سخن معصومان (ع)، که از هر خطا و اشتباه به دور هستند، دریافت کنند. آیات و احادیث درس در بسیاری از موارد، مفاهیم درس را جمع‌بندی و نتیجه‌گیری می‌کنند و دین را از زبان منابع اصیل در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهند. دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش با برخی از پیام‌های قرآنی مرتبط با موضوعات درسی آشنا می‌شود.

✱ بخش آداب و اخلاق اسلامی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به آداب و اخلاق اسلامی به دانش‌آموزان پایه ششم: مهم‌ترین وظیفه تربیت دینی به ویژه در دوره ابتدایی ایجاد و تقویت عادات صحیح و خلیات نیکو در دانش‌آموزان است. اخلاق عصاره تربیت دینی می‌باشد که آن را به منزله یک الگوی مناسب و عملی معرفی می‌کند. از شش تا دوازده سالگی در کودکان تغییراتی ایجاد می‌شود که منجر به درک خاصی از مسائل اخلاقی در آنها می‌گردد. دوره دبستان از این جنبه مجال مناسبی برای تثبیت آداب و عادات پسندیده است. پس باید به دانش‌آموز فرصت داد که نه به خاطر تشویق و تنبیه، بلکه به خاطر ارزشمندی ارزش‌های اخلاقی به رعایت آنها مقید گردد. در آموزش این موضوع به دانش‌آموزان لازم است به نکات زیر توجه داشت:

- ۱ در آموزش معیارهای اخلاقی، شایسته است که هر سه جنبهٔ آشنایی با کار خوب و بد، رضایت و علاقه‌مندی به انجام کار خوب و رفتار واقعی در موقعیت‌های گوناگون مد نظر قرار گیرد.
  - ۲ در آموزش این مفاهیم باید از موقعیت‌ها و فرصت‌های عینی و واقعی استفاده نماییم.
  - ۳ امکان تکرار، تمرین و یادآوری مستمر آموخته‌ها و عادات اخلاقی جهت تثبیت آنها در دانش‌آموز را فراهم نماییم.
  - ۴ در آموزش مفاهیم اخلاقی تا حد ممکن از بیان مستقیم، سرزنش، مقایسه و شدت عمل به دلیل نامطلوب و کم اثر بودن پرهیز نماییم.
  - ۵ از ارزش‌های مفیدی چون بیان غیر مستقیم، توجه به منافع رعایت امور اخلاقی، تشویق فوری رفتارهای پسندیده و اظهار رضایت آموزگار استفاده نماییم.
  - ۶ چون دانش‌آموزان برداشت بزرگسالان را نسبت به دستورات اخلاقی ندارند و برای فکر بزرگسالان ارزش قائل هستند بنابراین روش‌های تفهیم مسائل اخلاقی به آنها باید متفاوت از بزرگسالان باشد.
  - ۷ به دلیل پذیرش و الگوگیری از رفتار بزرگسالان باید مریبان در زمینه تعلیم و تربیت از آگاهی‌ها و ویژگی‌های لازم و یکپارچگی در رفتار برخوردار باشند.
  - ۸ شایسته است مربی متناسب با وضعیت و نیاز کلاس، هر درس از این بخش را به صورت پیمانه‌ای تدریس نماید.
- دانش‌آموز پایهٔ ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی از آداب و اخلاق اسلامی مانند عوامل موفقیت، آداب معاشرت، آداب علم جویی و دانش‌آموزی، تربیت بدنی و تفریحات سالم آشنا می‌شود.

✽ بخش احکام و آداب اسلامی

- نکاتی دربارهٔ آموزش‌های مربوط به احکام و آداب اسلامی به دانش‌آموزان پایه ششم: فطرت دانش‌آموز با مسائل مذهبی آشنا است و همان‌گونه که فرمان خدا را برای پاک بودن هر انسانی قبول دارد اعمال و احکام عبادی دین را نیز می‌پذیرد و از انجام آن لذت می‌برد. دانش‌آموز دوست دارد با خدا ارتباط برقرار کند و با او سخن بگوید.
- بسیاری از دانش‌آموزان قبل از ورود به دبستان با اعمال و حرکات ظاهری برخی از اعمال دینی مانند نماز آشنا هستند و شاید در پاره‌ای موارد همراه والدین خود به صورت تقلیدی این حرکات را تکرار نمایند.
- در روایات اسلامی آشنا نمودن کودک با این اعمال از همان دوران کودکی سفارش شده است. دانش‌آموزان علاوه بر فراگیری اعمال ظاهری باید با احساس و اعتقاد نهفتهٔ این اعمال هم آشنا شوند و این هدف از طریق آموزش‌های ساده و به موقع انجام می‌پذیرد. این آموزش‌ها ابتدا به انس و علاقه و سرانجام به انجام این اعمال و تکمیل آموخته‌های کودکان به ویژه دختران که در دوران دبستان به سن تکلیف می‌رسند، منجر می‌شود.
- در آموزش احکام در این سنین باید به اصول زیر توجه نمود:
- ۱ به منظور اثر گذار بودن آموزش، محتوای آموزش احکام باید متناسب با نیاز و سن دانش‌آموز باشد و باید از آموزش مسایلی که دانش‌آموزان در این دوره به آن مبتلا ندارند پرهیز کرد.
  - ۲ در آموزش به تفاوت‌های جنسیتی و نیازهای دختر و پسر توجه شود.

- ۳ از آموزش احکام فرعی و جزئیات یک مسئله در این دوره کمتر استفاده شود.
  - ۴ در آموزش احکام باید جدی بود اما سخت‌گیری و آسان‌گیری بیش از حد در آموزش احکام آسیب‌زا بوده و موجب نگرانی و وسواس و یا بی‌توجهی و عدم آگاهی صحیح در انجام اعمال می‌شود.
  - ۵ آموزش‌های احکام باید به شیوه‌های جذاب و در موقعیت‌های عینی و مستقیم انجام شود.
  - ۶ در آموزش احکام تدریجی بودن (مرحله به مرحله آموزش دادن) و دادن فرصت کافی برای تکرار و تمرین، امکان درست انجام اعمال دینی را فراهم می‌کند.
  - ۷ تشویق به موقع هنگام انجام اعمال عبادی، موجب می‌شود دانش‌آموز تمایل بیشتری به انجام این اعمال نشان دهد.
  - ۸ همراهی اولیا و مربیان خانه و مدرسه و ثابت قدم بودن آنها و داشتن شخصیتی عاطفی، منطقی، و محبوب اثرگذار بوده و ایجاد عادات خوب در دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.
- دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی از احکام امر به معروف و نهی از منکر، با برخی از احکام نماز و روزه مسافر آشنا می‌شود.

✱ بخش آداب و مراسم اسلامی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به آداب و مراسم اسلامی به دانش‌آموزان پایه ششم: مراسم بزرگداشت اعیاد دینی از جمله آداب و رسوم هستند که سیمای دین را به نمایش می‌گذارند و برای دینداران در همه سنین جذاب می‌باشند و وسیله مؤثری برای قادر ساختن دینداران به حرکت عاطفی و عقلانی به سمت تعمیق مفاهیم دینی به شمار می‌آیند.

اعیاد اسلامی و اعیاد مربوط به میلاد ائمه اطهار (ع) و برپایی جشن‌هایی که دانش‌آموزان در آن شاد باشند، خاطرات خوشی از این مراسم را در ذهن آنها باقی می‌گذارد که علاقه‌مندی آنها را به دین بیشتر می‌سازد. دانش‌آموزان می‌توانند اعمال و آداب و رسوم این اعیاد را یاد بگیرند. شرکت در این مراسم و مهم پنداشتن آنها مانند مراسم تولد و جشن‌های خاص خودشان احساس و هیجان آنها را برای حضور در این جشن‌ها برمی‌انگیزد.

در آموزش این موضوع باید به نکات زیر توجه داشت:

- ۱ با کمک از تدریس به شیوه پیمانه‌ای دروس این بخش را متناسب با اعیاد موجود در سال تحصیلی تدریس نمایم.
  - ۲ در برپایی این جشن‌ها، دانش‌آموزان را در برنامه‌ریزی و اجرای مراسم شرکت داده و از پیشنهادها و آنها بهره ببریم.
  - ۳ در برپایی جشن‌ها از مواردی که احساس شادی در بچه‌ها ایجاد می‌کند مانند چراغانی، پوشیدن لباس نو، عیدی دادن و عیدی گرفتن و خوردن خوراکی‌های خوشمزه و برنامه‌های شاد و جذاب استفاده نمایم.
- دانش‌آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با برخی از مراسم حج و عید قربان، با برخی از آداب زیارت و مقام شهید و دفاع مقدس آشنا می‌شود.

✱ بخش شخصیت‌های دینی

نکاتی درباره آموزش‌های مربوط به شخصیت‌های دینی به دانش‌آموزان پایه ششم: یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم

و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر و راه و روش زندگی آنان به عنوان سرمشقی برای دانش آموزان تلقی شود. در پایه دوم ابتدایی چون هنوز دانش آموزان با پیامبران و امامان آشنا نشده بودند، بخش شخصیت های دینی مطرح نگردید؛ اما در پایه های بالاتر در کنار معرفی پیامبران و امامان (ع)، شخصیت های دینی نیز به تدریج معرفی می شوند تا دانش آموزان تصور نکنند نیل به مقامات والای انسانی برای غیر معصوم امکان ندارد. دانش آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش با شخصیت های دینی از جمله حضرت معصومه (س)، حضرت احمد بن موسی (ع)، حضرت قاسم (ع) و حضرت عبدالعظیم (ع) آشنا می شود.

✱ بخش خودشناسی

نکاتی درباره آموزش های مربوط به خودشناسی به دانش آموزان پایه ششم: در قرآن کریم و سخنان معصومین، خودشناسی به عنوان یکی از مهم ترین معارف دینی مطرح شده است. به دلیل اهمیت موضوع، در راهنمای برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی به عنوان یکی از سرفصل های درسی مورد تأکید قرار گرفته است. بر اساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش؛ خودشناسی از حوزه های موضوعی مهم کتاب هدیه های آسمان می باشد که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می شود. این حیطة به تبیین جایگاه انسان در نظام هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این، وی به این درک که انسان نشانه ای از خداوند به شمار آمده و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست، ناآل گردد. دانش آموز پایه ششم ابتدایی در این بخش برای رفع نیاز خود در درس گرفتن از پیشوایان دینی علاقه نشان می دهد.

راهنمای تدریس توضیحات مربوط به هر درس

فصل دوم

مقدمه

محتوای آموزشی دروس هدیه‌های آسمان علاوه بر عنوان و متن درس که مفاهیم درس را مطرح می‌کند شامل فعالیت‌هایی است که شرح آنها به قرار جدول ذیل می‌باشد.

ردیف	عنوان فعالیت	شرح فعالیت
۱	برایم بگو	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری درس
۲	ایستگاه فکر	برقراری ارتباط بین مفاهیم ارائه شده و دستیابی به یافته‌های جدید
۳	تدبّر کنیم	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مفاهیم درس در قالب آیات و احادیث کوتاه
۴	بررسی کنید	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم براساس مرور اطلاعات
۵	کامل کنید	تکمیل و تثبیت اهداف براساس دریافت رابطه مفاهیم
۶	ایستگاه خلاقیت	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده در قالب اجرای نمایش، خط خوش، نقاشی و نامه‌نگاری
۷	گفت‌وگو کنید	تثبیت مفاهیم درس از طریق ارائه نظریات و تجربه در گروه و مشارکت در جمع‌بندی
۸	بین و بگو	تعمیق مفاهیم درس با پاسخ به پرسش‌های مطرح شده از طریق تصویر خوانی
۹	بگرد و پیدا کن	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده با فعالیت عینی و ملموس
۱۰	همخوانی کنیم	تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب
۱۱	تحقیق کنید	تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم با جمع‌آوری اطلاعات از منابع مختلف
۱۲	خاطره‌گویی	تثبیت، توسعه و تعمیق یادگیری با ایجاد ارتباط میان مفاهیم درس و تجربیات دانش‌آموز
۱۳	دعا کنیم	تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده با راز و نیاز یا بیان درخواست و احساسات
۱۴	با خانواده	بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی، برای بروز رفتار دینی از طریق جست‌وجوی مصداق‌های تازه از مفاهیم، با کمک و همفکری اعضای خانواده

در این بخش به تفکیک هر درس ساختار محتوایی طراحی شده که موارد و کارکرد آن به شرح ذیل جهت بهره‌برداری آموزگاران ارجمند تقدیم می‌گردد:

توضیحات درس

شما را با کلیت محتوای هر درس، مضمون آن، نقشه و مسیر یادگیری و هدف کلی درس آشنا می‌کند.

اهداف درس

شما را راهنمایی می‌کند که «چرا» و «تا چه حد» آموزش دهید. این بخش در بر دارنده مهم‌ترین پیام‌ها برای شما است؛ به کار شما و فرآیند آموزش جهت می‌دهد و امکان خطا و انحراف از مسیر یادگیری را برطرف می‌کند.

مفاهیم کلیدی

شما را با مفاهیم اصلی موجود در محتوای هر درس، آشنا می‌کند. آشنایی با این مفاهیم همانند آشنایی با اهداف، آموزش را جهت می‌دهد و امکان انحراف مسیر یادگیری را برطرف می‌کند.

پیشنهادهایی برای تدریس

شامل پیشنهادهایی است که در صورت تمایل می‌توانید در آموزش از آنها استفاده کنید. این پیشنهادها صرفاً توصیه به شمار می‌روند و شما می‌توانید آنها را مطابق با اهداف و اصول تغییر دهید یا اساساً کنار بگذارید. به عنوان مثال برای آغاز تدریس پیشنهادهایی ارائه شده است که فقط یکی از آنها در عمل اجرا می‌شود؛ اما بقیه پیشنهادها می‌توانند به تناسب متن یا فعالیت‌ها متناسب سازی شده و مورد بهره‌برداری قرار گیرند. پیشنهادها در واقع عبارت‌اند از فعالیت‌هایی که دانش‌آموز یا معلم انجام می‌دهد تا آموزش در مراحل اولیه که در طرح درس مشخص شده است، انجام پذیرد.

ارزشیابی

جدول ارزشیابی برای شما مشخص می‌کند که چگونه می‌توان از اهداف و فعالیت‌های یادگیری به عنوان ابزاری برای ارزشیابی استفاده کنید. برای ارزشیابی دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید. لازم به ذکر است آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق اهداف مورد انتظار نشده‌اند. این فرآیند به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

دانستنی‌های معلم

اطلاعات اضافی و مورد نیاز را در اختیار شما می‌گذارد.

این راهنمای تدریس به شما کمک می‌کند تا بر اساس اصول و اهداف برنامه‌درسی، روش‌های منحصر به فرد خود را توسعه دهید و این حقیقت را اثبات کنید که «روش‌های تدریس بسیار متنوع و متعدّدند و معلم نباید در قالب برخی الگوهای خشک و روش‌هایی که گاه بر آنها تأکید می‌شود، گرفتار آید؛ بلکه باید خود تولیدکننده این روش‌ها و الگوها باشد.»

درس اول

یکتا

توضیحات درس

در سال‌های گذشته، دانش‌آموزان در دروس توحیدی با مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی و یگانگی خداوند آشنا شدند. در پایه ششم ضمن مرور یکتایی و بی‌همتایی خداوند در صفات مطرح شده در پایه‌های قبل، با اصل توحید آشنا می‌شوند. یکتا، آخرین درس از مجموعه درس‌های بخش خداشناسی در دوره ابتدایی است. این درس در قالب یک متن مناجات‌گونه به منظور جلب توجه دانش‌آموزان به زیبایی‌های طبیعت و محیط پیرامون ایشان، از زبان یک کودک همسن و سال ایشان بیان شده است و با مرور برخی از نعمت‌های خداوند و بیان نمونه‌هایی از صفات الهی، انتظار دارد حس امیدواری نسبت به خداوند در دانش‌آموزان تقویت شود. دانش‌آموزان در این درس صفات الهی و بی‌همتایی او را در این صفات در قالب مناجات و شعر نیز مرور می‌کنند. در ادامه با استناد به آیات قرآن و تشویق دانش‌آموزان به نگارش یک متن نیایش‌گونه این مضامین تثبیت و تعمیق می‌شود.

اهداف درس

- آشنایی با اصل توحید به عنوان اولین اصل دین
- آشنایی با مصادیقی از توحید مثل داناترین دانایان، تواناترین توانایان، مهربان‌ترین مهربانان و بخشنده‌ترین بخشندگان
- توانایی ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات
- درک شایستگی خداوند برای پرستش و ابراز علاقه و محبت نسبت به خدای یگانه
- توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

- اصل توحید
- یکتایی
- بی‌همتایی
- ستایش خداوند

پیشنهادهایی برای تدریس

- می‌توانید کلاس خود را با پخش فیلمی از زیبایی‌های زندگی و خلقت و گفت‌وگوی با دانش‌آموزان درباره تلقی آنها

نسبت به زندگی و زیبایی‌های آن، شروع کنید.

● می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «تدبیر کنیم» و پخش قرائت سوره توحید که دانش‌آموزان روزی چند بار آن را در نماز می‌خوانند، آغاز نمایید و با توجه به ترجمه آیات به مرور صفات الهی که در این سوره بیان شده است، بپردازید. این فعالیت در پایان نیز می‌تواند به جمع‌بندی مباحث مربوط به مفهوم توحید کمک کند.

● برای شروع مناسب درس می‌توانید از متن درس آغاز کنید. متن را به گونه‌ای بخوانید که دانش‌آموزان را چنان با خود همراه سازد که آنان نیز خود را در برابر زیبایی‌های زندگی و خالق زیبایی‌ها ببینند. سپس از آنها بخواهید تا صفاتی را که در سال‌های گذشته در مورد خدا یاد گرفته‌اند، پیدا نموده و برای دوستان خود بیان نمایند. مسیر آموزش باید با مرور صفات خداوند و با تکیه بر یگانگی و بی‌همتایی او در مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی به ستایش خدا منجر شود.

● تدریس خود را می‌توانید مستقیماً با فعالیت «همخوانی کنیم» شروع کنید. زبان شعر خدا با ایجاد فضایی شاد و پرنشاط به خودی خود زبان مناسبی برای شروع تدریس به‌شمار می‌آید. زبان شعر، این امکان را به آموزگار می‌دهد که دانش‌آموزان را با احساسات خود همراه ساخته و در آنان روح لطافت و ظرافت و دقت را بدمد. شما به عنوان یک آموزگار توانا، لازم است به ایجاد یک تصویر ذهنی زیبا از محتوای شعر، در ذهن کودکان کمک کنید. در این شعر از طریق یادآوری نعمت‌های خداوند و اینکه ما هرچه داریم از او است زمینه مناسبی برای طرح موضوعات بعدی فراهم می‌شود. در این شعر علاوه بر تأکید بر زیبایی‌های زندگی به موضوعی اشاره می‌کند که در واقع شروعی است برای بیان مفهوم یکتایی و بی‌همتایی خدا و شروعی برای تفکر مؤثر در دانش‌آموزان. مناسب است از دانش‌آموزان بخواهید درک خود را از معنا و مفهوم کلی شعر در قالب یک نوشته کوتاه یا به صورت شفاهی به کلاس ارائه دهند.

نکاتی درباره شعر و نحوه خواندن آن: زبان شعر با زبان نثر متفاوت است. پس باید به هنگام خواندن، بر روی وزن و آهنگ آن توجه و دقت بیشتری شود. بد خواندن شعر، تأثیر نامناسب بر روی شنونده آن، به خصوص اگر کودک باشد، به جای خواهد گذاشت. لذا سعی کنید دانش‌آموزان احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلبذیر به دیگران انتقال دهند. تأکید بر روی کلمات، سکوت‌های مناسب و به جا، نشان دادن بار معنوی، عاطفی و حسی کلمات در این انتقال مؤثر است. به عنوان مثال لحن مناسب در ابیات دوم به بعد بر مضمون یگانگی در تدبیر خداوند تکیه می‌کند و دانش‌آموز به این نکته واقف می‌شود که به امر خدا است که ابر و آفتاب و... اثر می‌گذارند و اگر مدبر واحدی بر جهان حاکم نبود این نظم و هماهنگی نیز وجود نداشت.

کلمات و لغات مشکل شعر را، با کمک خود بچه‌ها، برایشان توضیح دهید، اما لازم نیست تمام شعر را خط به خط معنا کنید. از دانش‌آموزان بخواهید لحن خود را مناسب با مضمون شعر تغییر دهند و به آن حس و حال ببخشند.

● در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا ضمن مرور بر صفات خدا و با تکیه بر یگانگی و بی‌همتایی او در مهربانی، بخشندگی، دانایی و توانایی، احساس علاقه‌مندی و ستایش در آنها شکوفا گردد و این احساس را با قلم جاری نمایند. این فعالیت ابزار خوبی است برای آنکه شما بتوانید زبان بچه‌ها را برای گفت‌وگو با خدا باز کنید و آنها به راحتی و بی‌واسطه، با پروردگار خود با زبان خود سخن بگویند پس در این فعالیت فقط و فقط آنها را آزاد آزاد بگذارید تا با بهره‌گیری از احساس و درونمایه خویش هرچه می‌خواهند بنویسند.

□ در قسمت «نیایش» دانش آموز پس از آشنایی با اصل توحید و بی‌همتایی خدا در اوصاف و کمالات، ضمن بیان احساس در قالب نیایش به جمع‌بندی مطالب ارائه شده می‌پردازد. برای انجام هرچه بهتر و مناسب‌تر این فعالیت، بهترین شیوه، حضور در طبیعت است به خصوص اگر در اطراف مدرسه، محیط‌های طبیعی وجود داشته باشد. در چنین موقعیتی، شما بهتر از هر وقت دیگری می‌توانید بچه‌ها را به تفکر و اندیشه در این باره فرا بخوانید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
شناختن خدا، قرآن کریم	– آشنایی با اصل توحید به عنوان اولین اصل دین	۱	– معرفی اصل توحید به عنوان اولین اصل دین	– اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند و درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
	– آشنایی با مصادیقی از توحید		– بیان مصادیقی از توحید	– به چند مصداق توحیدی اشاره می‌کند.
	– درک شایستگی خداوند برای پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای یگانه		– معرفی خداوند به عنوان معبود شایسته پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای یگانه	– در قالب متنی محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد.
	– توانایی ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات		– بیان مفهوم پرستش و ابراز محبت و علاقه‌مندی نسبت به خدای یگانه	– پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
	– توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس		– ستایش خداوند با ادای برخی عبارات و جملات	– اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند و توضیح می‌دهد.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– به دو مصداق توحیدی اشاره می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– در قالب چند عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– به یکی از مصادیق توحید اشاره می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– در قالب یک عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با کمک آموزگار اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با یاری آموزگار به یکی از مصادیق توحید اشاره می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با کمک معلم در قالب یک عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با همراهی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با کمک آموزگار اصل توحید را به عنوان اولین اصل دین معرفی می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با یاری آموزگار به یکی از مصادیق توحید اشاره می‌کند.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با کمک معلم در قالب یک عبارت محبت و علاقه‌مندی خود را نسبت به خدای یگانه بیان کرده و به ستایش خدا می‌پردازد.
			– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	– با همراهی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.

دانش‌آموزان در درس توحیدی از طریق اسماء و صفات الهی با توحید آشنا شدند. در پایه ششم ابتدایی ضمن آشنایی با اصل توحید به جمع‌بندی مباحث توحیدی سال‌های گذشته پرداخته می‌شود به گونه‌ای که دانش‌آموزان دریابند که خداوند یکتا و یگانه‌ای است که هیچ مثل و مانندی ندارد. بر این اساس یادآوری این نکته به آموزگاران ارجمند ضروری است که به هیچ عنوان وارد بحث‌های مربوط به واژه توحید و مباحث استدلالی در این زمینه نشوید؛ فقط کافی است دانش‌آموز بداند اصل توحید یکی از اصول دین است و به معنای یگانگی خدا در صفاتی نظیر مهربانی و بخشندگی و... است.

۲ معلم عزیز عنایت داشته باشند که در آموزش مفهوم خداشناسی، استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری یا بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیشتر می‌نماید. بر این اساس در این درس با توجه به زیبایی‌های طبیعت و محیط پیرامون به مرور برخی از نعمت‌های خداوند، از زبان یک کودک پرداخته شده است.

بهترین راهنمایان

توضیحات درس

دانش‌آموزان دوره ابتدایی در سال‌های گذشته در موضوع نبوت ضمن آشنایی با نام پیامبران بزرگ الهی، با بخشی از زندگی آنان و برخی از ویژگی‌های آنها آشنا شدند. در این پایه با نبوت به عنوان یکی از اصول دین آشنا می‌شوند. در این درس در قالب گزارش گردش علمی و کوهنوردی دانش‌آموزان، احساس نیاز به هدایت خداوند و ضرورت وجود پیامبران به عنوان هدایتگران دینی و رهبر دنیوی مردم به دانش‌آموزان یادآوری می‌شود و با استناد به آیات قرآن با ویژگی‌های پیامبران و هدف بعثت آنها آشنا شده و به مرور مطالبی که در سال‌های گذشته در مورد هر یک از پیامبران بزرگ الهی خوانده بودند، پرداخته می‌شود تا زمینه تشویق دانش‌آموزان برای آشنایی بیشتر با تعالیم آنان و پایبندی و عمل به رهاورد انبیا فراهم گردد.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در روز مبعث یا ولادت پیامبر (ص) تدریس نمایید.

اهداف درس

- معرفی دین به عنوان مجموعه تعالیم و دستورات پیامبران
- آشنایی با مفهوم نبوت به عنوان یکی از اصول دین
- آشنایی با برخی از ویژگی‌ها و وظایف پیامبران
- معرفی پیامبران به عنوان هدایتگر دینی و رهبر دنیوی
- تقویت احساس نیاز به هدایت خداوند برای رسیدن به سعادت
- ایجاد حس محبت و احترام نسبت به پیامبران
- تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران
- توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

دین
اصول
نبوت
راهنما
هدایت

رهبری
پیامبران
معجزه
کتاب آسمانی

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای شروع مناسب درس می‌توانید با دعوت از یک کوهنورد و انجام مصاحبه در مورد کارگروهی و نقش رهبر در راهنمایی گروه، تدریس خود را آغاز کنید.
- عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه به چه کسی «راهنما» گفته می‌شود، اهمیت وجود راهنما و نقش او می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایش دهید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.
- می‌توانید کلاس خود را با بخش قسمت‌هایی از فیلم زندگی پیامبران مانند موسی، عیسی، ابراهیم، یوسف، محمد (ص) و... پیرامون ویژگی‌های آنها با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.
- می‌توانید کلاس خود را با بخش گفت‌وگوی نماینده مهاجران با نجاشی در فیلم محمد رسول الله (ص) شروع کنید و در مورد تأثیر تعلیمات پیامبر (ص) و مقایسه رفتار مردم قبل و بعد از بعثت با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.
- برای شروع مناسب درس می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «تدبرکنیم» و بخش قرائت آیات ذکر شده آغاز نمایید و با توجه به ترجمه آیات به مرور نقش پیامبران و ویژگی‌هایی که در این آیات بیان شده است، بپردازید.
- برای شروع مناسب درس می‌توانید با فعالیت «گفت‌وگو کنید» آغاز نمایید و با یادآوری دروسی که در پایه‌های گذشته در مورد پیامبران خوانده‌اند به مرور ویژگی‌ها و نقش پیامبران با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.
- فرصت مناسبی را برای خواندن درس اختصاص دهید. درس می‌تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود. یکی از فعالیت‌های خوب برای درک بهتر مضمون درس، جهت‌دهی دانش‌آموزان برای تعیین نکات مهم درس و تأکید بر روی آنها است.
- خیلی خوب است که این درس در دامنه کوه یا فضای طبیعی مناسبی نظیر آن ارائه گردد.
- در فعالیت «برایم بگو» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به نقش اصلی پیامبران که آشنا کردن مردم با دستورات الهی و پرستش خدای یگانه است، اشاره کنند؛ با این کار به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس می‌پردازید.
- در فعالیت «تدبرکنیم» دانش‌آموزان با توجه به مطالبی که در مورد پیامبران آموختند، نقش پیامبران و ویژگی‌های آنان را از زبان آیات قرآنی جمع‌بندی و مرور می‌نمایند. ضرورتی برای حفظ آیات قرآنی وجود ندارد و توجه به مفهوم آیه و بیان ارتباط آن با درس، برای نیل به هدف این فعالیت کفایت می‌کند.
- ✓ برای انجام این فعالیت، توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی

خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

● هدف فعالیت «گفت‌وگو کنید» مرور مطالبی است که دانش‌آموزان در سال‌های گذشته در مورد پیامبران آموخته‌اند در جهت تثبیت مفاهیم درس از طریق ارائه نظرات و تجارب در گروه و مشارکت در جمع‌بندی می‌باشد. استفاده از درس پیامبران خدا در کتاب دوم هدیه‌های آسمان و دروس مرتبط با موضوع در پایه‌های قبلی، زمینه گفت‌وگو را به خوبی فراهم می‌نماید. دانش‌آموزان در دوره ابتدایی با نام برخی از پیامبران و فزازهایی از زندگی آنها آشنا شده و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه دین انجام داده‌اند آگاهی یافتند. آشنایی دانش‌آموزان با پیامبران باید به گونه‌ای باشد که پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها زمینه‌ای برای الگوگیری از آنها فراهم شده و دانش‌آموزان آنها را سرمشق عملی در زندگی بدانند.

● در فعالیت «ایستگاه فکر» ممکن است دانش‌آموزان مراجعه به قرآن کریم و منابع روایی و کتب داستان‌های پیامبران و سخنرانی‌های عالمان دینی و شرکت در مجالس مذهبی را ذکر نمایند که البته تشویق آنها برای بهره‌برداری از این امکانات با هدایت معلمان گرامی صورت می‌گیرد.

● در فعالیت «تحقیق کنید» ذکر داستان‌هایی که با روایات دانش‌آموزان و محدوده درکشان مطابقت دارد، مناسب‌تر است. می‌توانید دانش‌آموزان را به اجرای نمایش این داستان‌ها و همچنین تهیه قصه دیواری تشویق کنید. لازم به ذکر است که بیان داستان می‌تواند به صورت گفتاری یا نوشتاری باشد. برای بیان نوشتاری داستان می‌توانید دانش‌آموزان را به طرف ساختن یک کتاب قصه سوق دهید. این کار می‌تواند برای دانش‌آموزان بسیار سرگرم‌کننده و لذت بخش باشد. توجه معلمان گرامی را به چند نکته در زمینه ساختن یک کتاب قصه جلب می‌نمایم:

- ✓ صرفاً یک پیشنهاد دهنده و جهت دهنده باشید و از دخالت مستقیم تا حد امکان پرهیز نمایید.
- ✓ از ابتکارات دانش‌آموزان استقبال کنید و آنها را در قالب خاص محدود نکنید.
- ✓ تصاویر کتاب‌ها می‌تواند به صورت نقاشی خودشان یا بریده مجلات و سایر کتاب‌ها باشد.
- ✓ نکات بهداشتی و ایمنی لازم را در خصوص کار با وسایل، برای دانش‌آموزان بیان کنید.
- ✓ از اولیای دانش‌آموزان بخواهید اجازه دهند خود دانش‌آموزان کارها را انجام دهند و خانواده‌ها به عنوان راهنما و یاری‌کننده، ایفای نقش نمایند.

می‌توانید این فعالیت را به عنوان یک جشنواره کوچک، با حضور دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان، یا همکاری مدارس و یا مساجد اطراف و یا حتی اداره آموزش و پرورش منطقه خود شکل بدهید.

تذکر

- ✓ این فعالیت‌ها برای ایجاد حس خوشایند در دانش‌آموزان نسبت به داستان‌ها و شخصیت‌های دینی، ایجاد تحرک و خلاقیت و... است. بنابراین این فعالیت‌ها را به عنوان یک مسابقه تخصصی هنری قلمداد ننمایید.
- ✓ تشویق را حتی برای کارهای کوچک فراموش نکنید.
- ✓ به یاد داشته باشید که این فعالیت نباید بار مالی خاصی را به خانواده‌ها تحمیل کند. بنابراین تدبیری بیندیشید که دانش‌آموزان از کمترین امکانات، بیشترین بهره‌برداری را بنمایند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
تعلیمی، قرآن کریم	– آشنایی با مفهوم نبوت به عنوان یکی از اصول دین	۲	– معرفی اصل نبوت به عنوان یکی از اصول دین	خیلی خوب
	– آشنایی با ویژگی‌های پیامبران		– بیان ویژگی‌های پیامبران	خوب
	– تقویت احساس نیاز به هدایت خداوند برای رسیدن به سعادت		– بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته	خوب
	– ایجاد حس محبت و احترام نسبت به پیامبران		– ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران	خوب
– تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران	– تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران	۲	– تلاش برای درس گرفتن از سیره پیامبران	قابل قبول
– توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	۲	– بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با موضوع درس	قابل قبول
			– با کمک آموزگار نبوت را به عنوان یکی از اصول دین معرفی می‌کند.	نیازمند
			– با یاری آموزگار ضمن بیان ضرورت نیاز به هدایت خداوند توسط راهنمایان خوب و شایسته به یکی از ویژگی‌های پیامبران اشاره می‌کند.	آموزش
			– با کمک معلم ضمن ابراز محبت و احترام نسبت به پیامبران در قالب یک عبارت، برای درس گرفتن از سیره پیامبران تلاش می‌کند.	و تلاش بیشتر
			– با همراهی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.	

دانستنی‌های معلم

۱ دانش‌آموزان دوره ابتدایی در سال‌های گذشته با بخشی از زندگی پیامبران بزرگ الهی و برخی از ویژگی‌های آنان آشنا شدند. در این پایه ضمن آشنایی با نبوت به عنوان یکی از اصول دین، احساس نیاز به هدایت الهی، ضرورت وجود پیامبران و هدف بعثت آنها به دانش‌آموزان یادآوری می‌شود؛ بر این اساس تأکید بر مفاهیمی مانند عصمت، وحی و معجزه در دوره ابتدایی ضرورتی پیدا نمی‌کند لذا از طرح این گونه مباحث در این دوره خودداری فرمایید.

۲ یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در دانش‌آموزان اثر گذاشته و شیوه زندگی آنان برایشان سرمشق شود. بر این اساس باید با شرح سیره عملی و مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان، بزرگ و عالی‌قدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آنها در دانش‌آموزان، زمینه‌هایی برای الگوگیری از آن بزرگواران فراهم شود؛ به همین دلیل کافی است که دانش‌آموزان بدانند پیامبران که آنها را خوب، مهربان، فداکار، آگاه و... می‌دانند با خدا ارتباط نزدیک داشته و مردم به فرمان‌ها و دستورات آنها گوش می‌داده و عمل می‌کردند.

سرور آزادگان

توضیحات درس

دانش‌آموزان در پایه‌های قبلی با واقعه عاشورا به عنوان یکی از مهم‌ترین وقایع تاریخ اسلام آشنا شدند. در این درس ضمن تأکید بر بزرگداشت قیام امام حسین (ع) و مراسم روز عاشورا، با اشاره به واقعه‌ای از حماسه عاشورا، دانش‌آموزان را با نقش امام حسین (ع) و یاران باوفایش در دفاع از دین اسلام آشنا می‌سازد. داستان ابتدای درس که اشاره به رشادت‌های حضرت قاسم (ع) دارد، به این منظور آورده شده است تا مخاطبانی را که تقریباً در سن و سال آن حضرت قرار دارند، با شخصیت این نوجوان آشنا سازد و حس الگوگیری از این نوجوان را در وجود آنان تقویت نماید؛ الگویی که با وجود سن کم در عرصه شجاعت و دفاع از حق، به نیکی به یاری امام شتافت. بیان رشادت‌های حضرت قاسم (ع) و تأکید بر یاری دین توسط او می‌تواند حس هم ذات‌پنداری را در وجود مخاطبان تقویت کند تا دانش‌آموز خود را در جای آن حضرت گذارد و سعی در نهادینه ساختن این ارزش‌ها در وجود خود نماید. در ادامه درس به انگیزه، هدف و آثار واقعه عاشورا اشاره شده تا ضمن آشنایی بیشتر با فداکاری امام حسین (ع) و یارانش، زمینه احساس و وظیفه برای زنده نگه داشتن دستاورد آنان و حس الگوگیری از امام حسین (ع) و یارانش در دانش‌آموزان تقویت گردد.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، سعی شود این درس با توجه به محتوای آن در ایام محرم و عزاداری تدریس گردد تا اثرگذاری آن بیشتر شود.

اهداف درس

- آشنایی با نقش امام حسین (ع) و یارانش در دفاع از دین
- معرفی حضرت قاسم (ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا
- احساس علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین (ع) و یارانش
- تلاش برای الگوگیری امام حسین (ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین

مفاهیم کلیدی

- امام حسین (ع)
- حضرت قاسم (ع)
- کربلا
- عاشورا

پیشنهادهایی برای تدریس

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه به چه کسی «آزاد مرد» گفته می‌شود، می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس، یک بار دیگر می‌توانید به عنوان، بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد و به این ترتیب ارتباط این عنوان با محتوای درس، بیش از گذشته آشکار گردد.

● در این درس می‌توانید از فن «تصویر خوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد. برای بهره‌برداری از روش تصویرخوانی که به معنی استفاده از تصویر برای درک یک معنا و مفهوم می‌باشد می‌توانید در سه قدم مشخص و مجزا اما کاملاً مرتبط با یکدیگر آن را انجام دهید.

قدم اول : براساس سؤال «دقیقاً چه چیزی در تصویر می‌بینید؟» در این مرحله، به بچه‌ها توصیه و کمک کنید تا دقیقاً آنچه را می‌بینند، با تمامی جزئیات شرح دهند؛ بدون آنکه به روابط و پیوند اجزا توجه و دقت کنند یا این روابط را حدس بزنند. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من در اینجا ..... می‌بینم» یا «اینجا، چند ..... وجود دارد». به کار گرفته می‌شود، به کاربردن جمله‌هایی مثل «به نظر من، این بچه مشغول ..... است» یا «فکر می‌کنم .....» خطاست. در واقع، در این مرحله فقط توانایی مشاهده دقیق و مستقیم دانش‌آموزان مورد نظر ماست.

قدم دوم : براساس سؤال «چه رابطه‌ای بین چیزها و افراد می‌بینید (یا حدس می‌زنید)؟» در این مرحله به دانش‌آموزان توصیه و کمک کنید تا براساس آنچه می‌بینند، روابط بین اجزا را حدس بزنند، برای این کار باید به تمامی جزئیات و روابط و پیوندها و نیز عناصر پنهان از طریق «حدس» توجه شود. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من حدس می‌زنم که این کودک...» یا «فکر می‌کنم این کودک با آن مرد...» به کار گرفته می‌شود ولی در این مرحله ما به داستان سرایی نمی‌پردازیم.

قدم سوم : براساس پرسش‌هایی نظیر «درباره تصویر چگونه فکر می‌کنید؟» «تصویر چه می‌خواهد بگوید؟» و ... در این مرحله، دانش‌آموزان را به بهره‌گیری از تخیل خود فرا بخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر، به داستان سرایی و خلق موقعیت‌های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش‌آموزان می‌توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصور ذهنی و تفسیر شخصی خود می‌توانند تصویر و عناصر آن را ببینند.

● در آموزش این درس می‌توان از زنگ هنر دانش‌آموزان استفاده کرد و از آنها خواست یک سری پارچه مشکی، چوب، حصیر و... با خود بیاورند. از آنها بخواهیم با این وسایل، پرچم و کتیبه درست کنند و در آن عباراتی بنویسند. عباراتی مانند : سلام بر حسین / سلام بر قاسم / امام حسین (ع)؛ سرور آزادگان جهان / .... این عبارات می‌تواند برگرفته از درس و در راستای اهداف درس نیز باشد. روز درس از آنها بخواهیم پرچم‌ها را آورده و به در و دیوار کلاس نصب کنند.

● روزی که می‌خواهید این درس را تدریس کنید، می‌توانید با همکاری مدیریت مدرسه و دانش‌آموزان، مراسم زیارت عاشورا را در مدرسه برنامه‌ریزی و اجرا نمایید.

● خواندن متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. دقت شود که خواندن درس توسط معلم در قالب یک

داستان و با احساس صورت پذیرد، نه مانند یک متن ساده.

نکاتی کلی در مورد شیوه قصه‌گویی: شیوه قصه‌گویی، مهم‌ترین راه ارائه برخی مفاهیم و پیام‌های آموزشی به دانش‌آموز است. دانش‌آموز با شنیدن قصه، به خواندن آن نیز علاقه‌مند می‌شود و قدرت تخیل به کمک او می‌آید تا از شنیدن قصه لذت ببرد و خود را جانشین قهرمان قصه کند. ابزار اصلی قصه‌گو برای انتقال داستان به شنونده، صدا و کلمه‌هایی است که ادا می‌شود. اگر قصه‌گو در استفاده مؤثر از کلمه‌ها و صدای خود دقت کافی نداشته باشد، حتی بیان بهترین و هیجان‌انگیزترین داستان‌ها هم ضعیف از کار در خواهد آمد. به طور کلی رفتار، به ویژه چهره قصه‌گوی خوب، کمک بسیار مؤثری به شنونده می‌کند. شنونده ضمن اینکه به کلمه‌هایی که به تصاویر داستان جان می‌بخشد توجه دارد، در تمام مدت به قصه‌گو نیز چشم می‌دوزد. چهره قصه‌گو اغلب آینه تمام‌نمای آن قصه است و به آنچه شنونده می‌شنود، جان می‌بخشد. قصه‌گوی خوب باید چهره‌ای قابل انعطاف داشته باشد تا اخم و لبخند، ترس و بیم و سایر عواطف را نشان دهد و بر تأثیر قصه‌گویی بیفزاید. حالات چهره باید منطبق بر حالت‌های داستان باشد. قصه‌گو گاهی می‌تواند در حالی که تأثیر خود را همچنان حفظ می‌کند چشم از چشم شنوندگان برگردد و نگاه خود را ورای آنها، به پدیده‌ای خیالی یا مکانی که در داستان توصیف می‌کند، بدوزد. او می‌تواند با شنوندگان رابطه مستقیم و چشم در چشم برقرار نکند و نگاه خود را به طور مؤثر بر صحنه‌های خیالی و جزئیات رنگارنگ متوجه سازد.

داشتن حافظه خوب از ضروریات یک قصه‌گوی موفق است. البته نباید قصه را حفظ کند، بلکه دانستن چارچوب قصه کافی است.

می‌توانیم پس از خواندن متن درس از دانش‌آموزان بخواهیم، درس‌ها و نکاتی که هر کدام از متن خوانده شده برداشت نموده‌اند را بیان نمایند. ممکن است نکته‌ای برای دانش‌آموز شما جالب توجه باشد که شما به آن توجهی نداشته بودید. سپس با جمع‌بندی نظرات می‌توانید محتوای درس را در قالب این نظرات به دانش‌آموزان منتقل نمایید.

● در فعالیت «برایم بگو» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با توجه به درس تاریخ و اشاره به قیام‌هایی که علیه ظلم و ستم انجام شده به الگوگیری از قیام امام حسین (ع) اشاره کنند؛ با این کار به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس می‌پردازید.

● در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به رمز مسابقه که جمله «هرگز کسی مثل من با کسی مثل یزید بیعت نمی‌کند» نائل شوند. امام حسین (ع) که تربیت یافته پیامبر و حضرت علی (ع) بود، هرگز حاضر نمی‌شد با آدم فاسدی مثل یزید بیعت و همراهی نماید. یزید همان گونه که در درس معرفی شده است، اهل کارهای زشت و ناپسند بود و می‌خواست اسلام را از بین ببرد. اگر امام حسین (ع) با او بیعت می‌کرد، تأییدی برای کارهای ناپسند یزید به شمار می‌رفت؛ امام با ایستادگی در برابر یزید و برای اینکه دیگران را از این وضعیت نابسامان آگاه نماید، در برابر یزید قیام نمود تا با شهادت خود اسلام را حفظ نماید. نکته‌ای که در این سخن امام حسین (ع) وجود دارد این است که جمله امام، اشاره به افکار و اعمال زشت یزید دارد تا نشان دهد که اختلاف آن حضرت با یزید از نوع اختلاف شخصی نبوده است.

● در فعالیت «ایستگاه فکر» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با اشاره به آثار قیام امام حسین (ع) و یارانش، نقش مهمی را که آنها در دفاع از دین ایفا کردند مورد تأکید قرار دهند.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با نقش امام حسین (ع) در هدایت و نجات انسان

از انحرافات، نسبت به امام حسین (ع) و یارانش احساس علاقه نموده و ادای احترام نمایند و به این ترتیب زمینه تلاش برای الگوگیری از آنان فراهم گردد.

● در انجام فعالیت «گفت‌وگو کنید» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده و سپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. محور گفت‌وگو در این فعالیت می‌تواند در قالب‌های گوناگون مانند شرکت در عزاداری‌ها، برپایی نمایشگاه، سعی در انجام درس‌هایی که از ایشان گرفته‌ایم مانند امر به معروف و نهی از منکر و... سازماندهی گردد.

● در فعالیت «خاطره گویی» میان اهداف درس و زندگی روزمره دانش‌آموز ارتباط برقرار نموده تا اهداف درس تثبیت و تعمیق بیشتری یابد.

● در فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم درس با جمع‌آوری اطلاعات از منابع مختلف صورت می‌گیرد، دانش‌آموز می‌تواند به کودکان و نوجوانان زیادی که در حماسه کربلا حاضر بودند از جمله: علی فرزند شیرخوار امام حسین (ع) که به علی اصغر معروف شده است، عبدالله فرزند امام حسن (ع)، رقیه دختر امام حسین (ع)، امام محمد باقر (ع) که در آن زمان ۵ ساله بوده‌اند، دو طفلان مسلم و... اشاره نماید.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
امامت، شخصیت‌های دینی، خودشناسی	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با نقش امام حسین(ع) و یارانش در دفاع از دین - معرفی حضرت قاسم(ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا - احساس علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین(ع) و یارانش - تلاش برای الگوگیری از امام حسین(ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین 	۳	<ul style="list-style-type: none"> - بیان نقش امام حسین(ع) و یارانش در دفاع از دین - معرفی حضرت قاسم(ع) به عنوان یکی از شهدای کربلا - ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسین(ع) و یارانش - تلاش برای الگوگیری از امام حسین(ع) و یارانش در مبارزه با ظلم و دفاع از دین 	<ul style="list-style-type: none"> - دلیل و هدف قیام امام حسین(ع) و یارانش را بیان می‌کند و ضمن اشاره به آثار قیام از ایشان قدردانی می‌نماید. - حضرت قاسم(ع) را معرفی می‌کند و به ماجرای شهادت او اشاره می‌کند. - امام حسین(ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و همواره برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید. <p>خیلی خوب</p>
				<ul style="list-style-type: none"> - دلیل و هدف قیام امام حسین(ع) و یارانش را بیان می‌کند و از ایشان قدردانی می‌نماید. - نسبت حضرت قاسم(ع) با امام حسین(ع) را بیان می‌کند و به ماجرای شهادت او اشاره می‌کند. - امام حسین(ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و در برخی اوقات برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید. <p>خوب</p>
				<ul style="list-style-type: none"> - هدف قیام امام حسین(ع) و یارانش را بیان می‌کند و از ایشان قدردانی می‌نماید. - به ماجرای شهادت حضرت قاسم(ع) اشاره می‌کند. - امام حسین(ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تمایل نشان می‌دهد. <p>قابل قبول</p>
				<ul style="list-style-type: none"> - با کمک آموزگار هدف قیام امام حسین(ع) و یارانش را بیان می‌کند و از ایشان قدردانی می‌نماید. - بارانمایی آموزگار به ماجرای شهادت حضرت قاسم(ع) اشاره می‌کند. - با تشویق آموزگار، امام حسین(ع) و یارانش را به عنوان الگوی مبارزه با ظلم معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تمایل نشان می‌دهد. <p>نیازمند آموزش و تلاش بیشتر</p>

دانش‌تنی‌های معلم

۱ در درس برخی از رفتارها و اخلاق زشت یزید مانند بی‌توجهی به نماز و احکام دین، بیان شده است. هدف از ذکر این رفتارها این بود که دانش‌آموز بداند که بی‌توجهی به نماز و دستورات دین، عمل و اخلاقی یزیدی است. لذا با توجه به انزجاری که در قلب دانش‌آموز نسبت به این شخص فاسد وجود دارد، خواهد دانست که بی‌توجهی به نماز و احکام دین، تا چه حد زشت و ناپسند است و اگر کسی پایبند به نماز نباشد، اخلاق یزید را در درون خود رشد داده است.

۲ در قسمت دوم درس، به گوشه‌ای از سختی‌هایی که پیامبر (ص) و ائمه (ع) در راه حفظ و نگهداری دین کشیدند و بخشی از تلاش‌های دشمنان برای سرنگونی دین که باعث شد تلاش‌هایی که با رشادت‌ها و از جان گذشتگی‌های پیامبر (ص) و امامان (ع) صورت گرفت، بی‌نتیجه بماند، اشاره شده تا دانش‌آموزان به این نکته توجه داشته باشند که دین اسلام به راحتی به دست ما نرسیده است و در این راه سختی‌های زیادی توسط معصومین (ع) و یارانشان کشیده شده و جان‌های زیادی فدای این دین شده است. آگاهی مخاطب از این حقیقت می‌تواند عاملی باشد تا وی قدر دین خود را بداند و به ارزش‌های آن پایبند باشد. شایسته است این حقیقت به دانش‌آموزان یادآوری شود که وقتی این دین با این همه سختی و جان‌فشانی بزرگان دین به دست ما رسیده است، پس ما نیز وظیفه داریم تا با عمل به دین و پیروی از آن، پاسدار و حافظ زحمات پیامبر (ص) و امامان (ع) و تعالیم آنان باشیم.

۳ معلمان محترم بهتر است به این مسئله توجه داشته باشند که این درس فرصت خوبی است تا دانش‌آموزان را با یزیدیان زمان خود آشنا سازیم، چرا که به گفته استاد مطهری در کتاب حماسه حسینی، یزید ۱۴۰۰ سال پیش مرد، ما باید یزید زمان خود را بشناسیم. از این رو شایسته است تا معلمان با اشاره به برخی ویژگی‌های رفتاری یزید از جمله تمسخر دین اسلام و حضرت محمد (ص)، تلاش در جهت فساد مردم و سعی در ریشه‌کن کردن دین اسلام، مخاطبان را به این مسئله آگاه کنیم که یزیدیان زمان ما نیز دقیقاً به دنبال تحقق همین اهداف اند. کشورهای زورگو و ظالم هدفی جز نابودی اسلام و فساد مسلمانان و تمسخر پیامبر (ص) ندارند و این نشان می‌دهد که آنها یزید زمان ما هستند و ما باید با آنها مبارزه کنیم. از این قسمت درس می‌توان ارتباطی هم با درس «شتریان با ایمان» که درباره تولی و تبری می‌باشد، برقرار کرد و دانش‌آموزان را به بیزاری جستن از یزیدیان زمان خود فراخواند.

۴ این درس می‌تواند زمینه‌ساز درس بعدی باشد که به امر به معروف و نهی از منکر می‌پردازد؛ زیرا امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان مهم‌ترین هدف قیام عاشورا مورد تأکید قرار گرفته است.

درس چهارم

باغ سبزی

توضیحات درس

در این درس نمونه‌ای از اتفاقات زندگی در قالب داستانی بیان شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با موضوع امر به معروف و نهی از منکر، مصادیق، شیوه‌ها، ضرورت و فواید آن؛ با استناد به آیات قرآن، امر به معروف و نهی از منکر را به‌عنوان یکی از وظایف مسلمانان نسبت به یکدیگر قلمداد نمایند. این درس در ادامه درس گذشته می‌تواند بر امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان مهم‌ترین هدف قیام عاشورا، تأکید کند؛ این داستان همچنین می‌تواند به تکمیل آموزش‌های مربوط به مال حلال و مال حرام که در درس پایه پنجم با عنوان «مال مردم» خوانده‌اند، کمک نماید.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در نخستین هفته ماه محرم، که هفته احیای امر به معروف و نهی از منکر نام‌گذاری شده است، تدریس نمایید.

اهداف درس

- آشنایی با مفهوم امر به معروف و نهی از منکر
- شناخت برخی از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر
- بیان فواید امر به معروف و نهی از منکر
- توانایی تشخیص برخی از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر در زندگی
- احساس وظیفه و تلاش برای انجام امر به معروف و نهی از منکر
- توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

- امر به معروف
- نهی از منکر
- مال حلال
- مال حرام

پیشنادهایی برای تدریس

● مناسب است این درس زمانی تدریس شود که همراه با دانش‌آموزان خود در موقعیتی مشابه قرار دارید مثلاً به اردو رفته‌اید و از کنار باغ‌های میوه رد می‌شوید یا اینکه در جایی قرار دارید که وسوسه استفاده از وسایلی که اجازه استفاده از آنها

را ندارند وجود دارد. اگر در چنین موقعیتی به طور واقعی قرار ندارید می‌توانید این موقعیت را به طور فرضی در کلاس ایجاد کنید ویژگی داستانی بودن متن درس به خاطر شیرینی خاصی که دارد می‌تواند برای دانش‌آموزان شنیدنی و دلچسب باشد.

● می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید خود را به جای شخصیت‌های داستان بگذارند و احساس خود را بازگو کنند.

● در فعالیت «برایم بگو» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با اشاره به برخی از شیوه‌های امر به معروف و نهی از منکر به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس پردازند.

● در فعالیت «تدبر کنیم» دانش‌آموزان با توجه به مطالبی که در مورد امر به معروف و نهی از منکر آموختند، آثار این حکم اسلامی را از زبان آیات قرآنی جمع‌بندی و مرور می‌نمایند. ضرورتی برای حفظ آیات قرآنی وجود ندارد و توجه به مفهوم آیه و بیان ارتباط آن با درس، برای نیل به هدف این فعالیت کفایت می‌کند.

✓ برای انجام این فعالیت، توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو پردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش‌آموزان با مصادیق گوناگون امر به معروف و نهی از منکر در زندگی امروزی آشنا شوند.

● در انجام فعالیت «گفت‌وگو کنید» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده و سپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. محور گفت‌وگو در این فعالیت می‌تواند در قالب‌های گوناگون مانند گفتاری، نوشتاری، رفتاری و... سازماندهی گردد.

● در فعالیت «ببین و بگو» تصاویر متنوعی وجود دارد که هر یک می‌توانند داستان خاص خود را داشته باشد بنابراین بچه‌ها باید داستانی را در ذهن خود بسازند (تصویرخوانی) و سپس به سراغ قضاوت و تصمیم‌گیری براساس معیارهای از پیش آموخته بروند. در این فعالیت می‌توانید از فن «تصویر خوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هرچند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد. برای بهره‌برداری از روش تصویرخوانی که به معنی استفاده از تصویر برای درک یک معنا و مفهوم می‌باشد می‌توانید در سه قدم مشخص و مجزا اما کاملاً مرتبط با یکدیگر آن را انجام دهید.

قدم اول: براساس سؤال «دقیقاً چه چیزی در تصویر می‌بینید؟» در این مرحله، به بچه‌ها توصیه و کمک کنید تا دقیقاً آنچه را می‌بینند، با تمامی جزئیات شرح دهند؛ بدون آنکه به روابط و پیوند اجزا توجه و دقت کنند یا این روابط را حدس بزنند. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من در اینجا..... می‌بینم» یا «اینجا، چند..... وجود دارد». به کار گرفته می‌شود، به کاربردن جمله‌هایی مثل «به نظر من، این بچه مشغول..... است» یا «فکر می‌کنم.....» خطاست. در واقع، در این مرحله فقط توانایی مشاهده دقیق و مستقیم دانش‌آموزان مورد نظر ماست.

قدم دوم: براساس سؤال «چه رابطه‌ای بین چیزها و افراد می‌بینید (یا حدس می‌زنید)؟ در این مرحله به دانش‌آموزان

توصیه و کمک کنید تا براساس آنچه می‌بینند، روابط بین اجزا را حدس بزنند، برای این کار باید به تمامی جزئیات و روابط و پیوندها و نیز عناصر پنهان از طریق «حدس» توجه شود. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من حدس می‌زنم که این کودک ... یا «فکر می‌کنم این کودک با آن مرد ...» به کار گرفته می‌شود ولی در این مرحله ما به داستان سرایی نمی‌پردازیم.

قدم سوم: براساس پرسش‌هایی نظیر «دربارهٔ تصویر چگونه فکر می‌کنید؟» «تصویر چه می‌خواهد بگوید؟» و ... در این مرحله، دانش‌آموزان را به بهره‌گیری از تخیل خود فرا بخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر، به داستان‌سرایی و خلق موقعیت‌های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش‌آموزان می‌توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصور ذهنی و تفسیر شخصی خود می‌توانند تصویر و عناصر آن را ببینند.

جدول ارزشیابی

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشاندهای تحقق	نوعی	سطوح عملکرد
۱- آشنایی با مفهوم امر به معروف و نهی از منکر ۲- شناسایی برخی از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر ۳- بیان فواید امر به معروف و نهی از منکر	- آشنایی با مفهوم امر به معروف و نهی از منکر - شناسایی برخی از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر - بیان فواید امر به معروف و نهی از منکر	۴	- بیان مفهوم امر به معروف و نهی از منکر - بیان برخی از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر - ذکر فواید امر به معروف و نهی از منکر	خیلی خوب	ضمین بیان مفهوم امر به معروف و نهی از منکر به برخی از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر اشاره می‌کند. ضمین معرفی برخی از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر در زندگی، به برخی از فواید آن اشاره کرده و برای انجام آن تلاش می‌کند. پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
				خوب	ضمین بیان مفهوم امر به معروف و نهی از منکر به چند روش از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر اشاره می‌کند. ضمین معرفی چند نمونه از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر در زندگی، به چند فایده آن اشاره کرده و برای انجام آن تلاش می‌کند. پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				قابل قبول	ضمین بیان مفهوم امر به معروف و نهی از منکر به یک روش از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر اشاره می‌کند. ضمین معرفی یکی از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر، به یکی از فواید آن اشاره کرده و برای انجام آن تلاش می‌کند. مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر		با کمک آموزگار ضمن بیان مفهوم امر به معروف و نهی از منکر به یک روش از روش‌های امر به معروف و نهی از منکر اشاره می‌کند. باراهنمایی آموزگار ضمن معرفی یکی از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر، به یکی از فواید آن اشاره کرده و برای انجام آن تلاش می‌کند. با تشویق آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.		

دانشتنی های معلم

۱ از آنجا که امر و نهی، دو ابزار اساسی تربیت و پرورش روح آدمی است، امر به معروف و نهی از منکر نیز شیوه اصلی پیامبران و مصلحان در تربیت و هدایت مردم بوده است. از این رو، احیای این دو فریضه پر برکت الهی، استمرار حرکت انسان ساز پیامبران گذشته و بسترساز تحقق صلاح و اصلاح جامعه در آینده را فراهم می کند. در اینجا صرفاً جهت اطلاع معلمان گرامی به برخی از احکام امر به معروف و نهی از منکر از رساله امام خمینی (ره) اشاره می شود:

و **جوب امر به معروف و نهی از منکر**: هریک از امر و نهی در اینجا به واجب و مستحب تقسیم می شود، بی هر آنچه از نظر عقل یا شرع واجب است، امر به آن واجب، و هر چه از نظر عقل قبیح یا در شرع حرام است نهی از آن واجب است، و آنچه مستحب است امر به آن نیز مستحب، و آنچه مکروه است نهی از آن مستحب است.

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

مسئله ۲۷۹۱- چند چیز شرط است در واجب بودن امر به معروف و نهی از منکر:

اول: آنکه کسی که می خواهد امر و نهی کند، بداند که آنچه شخص مکلف به جا نمی آورد واجب است به جا آورد، و آنچه به جا می آورد باید ترک کند. و بر کسی که معروف و منکر را نمی داند واجب نیست.

دوم: آنکه احتمال بدهد امر و نهی او تأثیر می کند، پس اگر بداند اثر نمی کند واجب نیست.

سوم: آنکه بداند شخص معصیت کار بنا دارد که معصیت خود را تکرار کند، پس اگر بداند یا گمان کند یا احتمال صحیح بدهد که تکرار نمی کند واجب نیست.

چهارم: آنکه در امر و نهی مفسده ای نباشد، پس اگر بداند یا گمان کند که اگر امر یا نهی کند ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی قابل توجه به او می رسد واجب نیست، بلکه اگر احتمال صحیح بدهد که از آن ترس ضررهای مذکور را پیدا کند واجب نیست بلکه اگر بترسد که ضرری متوجه متعلقان او می شود واجب نیست، بلکه با احتمال وقوع ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی موجب حرج بر بعضی مؤمنین، واجب نمی شود بلکه در بسیاری از موارد حرام است.

مسئله ۲۷۹۲- اگر معروف یا منکر از اموری باشد که شارع مقدس به آن اهمیت زیاد می دهد مثل اصول دین یا مذهب و حفظ قرآن مجید و حفظ عقاید مسلمانان یا احکام ضروریه، باید ملاحظه اهمیت شود، و مجرد ضرر، موجب واجب نبودن نمی شود، پس اگر توقف داشته باشد حفظ عقاید مسلمانان یا حفظ احکام ضروریه اسلام بر بذل جان و مال، واجب است بذل آن.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مسئله ۲۸۰۴- برای امر به معروف و نهی از منکر مراتبی است، و جایز نیست با احتمال حاصل شدن مقصود از مرتبه پایین، به مراتب دیگر عمل شود.

مسئله ۲۸۰۵- مرتبه اول آنکه با شخص معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد برای ارتکاب او به معصیت، این نحو عمل

با او شده است، مثل اینکه از او رو برگرداند، یا با چهره عبوس با او ملاقات کند، یا ترک مرادده با او کند و از او اعراض کند به نحوی که معلوم شود این امور برای آن است که او ترک معصیت کند.

مسئله ۲۸۱۳- مرتبه دوم از امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی به زبان است، پس با احتمال تأثیر و حصول سایر شرایط گذشته، واجب است اهل معصیت را نهی کنند، و تارک واجب را امر کنند به آوردن واجب.

مسئله ۲۸۱۸- مرتبه سوم توسل به زور و جبر است، پس اگر بدانند یا اطمینان داشته باشند که ترک منکر نمی‌کند یا واجب را به جا نمی‌آورد مگر با اعمال زور و جبر، واجب است لکن باید تجاوز از قدر لازم نکند.

مسئله ۲۸۲۴- اگر جلوگیری از منکرات و اقامه واجبات موقوف باشد بر جرح و قتل، جایز نیست مگر به اذن مجتهد جامع‌الشرایط با حصول شرایط آن.

درس پنجم

شتربان با ایمان

توضیحات درس

در این درس در قالب یک داستان دانش‌آموزان ضمن آشنایی با موضوع تولی و تبری و برخی از مصادیق آن؛ با استناد به آیات قرآن، تولی و تبری را به‌عنوان یکی از وظایف مسلمانان قلمداد می‌نمایند. این درس با تأکید بر مسئله تولی و تبری به دنبال توجه دادن مخاطبان به این مطلب است که هرچند ممکن است ما فردی ظالم و ستمگر نباشیم، اما اگر در قلب خود ظالمی را دوست داشته باشیم و یا به نوعی به او یاری و کمک رسانیم و یا کاری کنیم که تأییدی بر اعمال و رفتار آنها باشد ما نیز مانند خود او هستیم؛ همان‌گونه که صفوان ظالم نبود، اما در قلب خود مایل بود که هارون سالم از حج برگردد و پول او را بپردازد. این درس در ادامه دو درس گذشته همچنین بر ارتباط تولی و تبری با امر به معروف و نهی از منکر و قیام عاشورا، تأکید می‌کند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در ایام حج که مراسم براءت از مشرکین در آن انجام می‌شود یا روز سیزده آبان که یکی از بارزترین مصادیق انقلابی تولی و تبری است، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کریم
توانایی تشخیص برخی از مصادیق تولی و تبری
تقویت حس تولی نسبت به امامان (ع) و تبری از ظالمان
تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دین در موضوع تولی و تبری
توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

تولی

تبری

پیشنادهایی برای تدریس

● می‌توانید کلاس خود را با پخش قسمت‌هایی از فیلم راهپیمایی سیزده آبان شروع کنید و در مورد شعارهایی مانند مرگ بر آمریکا و اسرائیل با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.

● می‌توانید کلاس خود را با پخش سرودهایی همراه با تصویر از جمله آمریکا، آمریکا ننگ به نیرنگ تو و امثال آن آغاز کنید و در مورد مضمون شعر با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.

● می‌توانید آموزش این درس را در ایام سیزده آبان قرار دهید و برای دانش‌آموزان این فرصت را فراهم کنید تا در راهپیمایی سیزده آبان شرکت کنند و از نزدیک با شعارهایی مانند مرگ بر آمریکا و اسرائیل، بیزاری خود را از دولت‌های زورگو و ستمگر اعلام کنند.

● متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از قبل، گروهی از دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش داستان درس آماده نموده و در تهیه وسایل مورد نیاز و گریم به آنها کمک کنید.

● خواندن درس می‌تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود. می‌توانید داستان درس را با لحن زیبا برای بچه‌ها بخوانید یا برای آنها تعریف کنید و درحین تعریف باهماهنگی لازم با دو دانش‌آموز آن را جذاب‌تر اجرا کنید به این صورت که معلم راوی و برای نقش صفوان و... از دانش‌آموزان استفاده کنید. سعی کنید تا نقش امام توسط معلم یا یکی از دانش‌آموزان نمونه و خوش‌اخلاق کلاس اجرا گردد.

● خواندن متن درس می‌تواند توسط معلم در قالب یک داستان و با احساس صورت پذیرد. شیوه قصه‌گویی، مهم‌ترین راه ارائه برخی مفاهیم و پیام‌های آموزشی به دانش‌آموز است. دانش‌آموز با شنیدن قصه، به خواندن آن نیز علاقه‌مند می‌شود و قدرت تخیل به کمک او می‌آید تا از شنیدن قصه لذت ببرد و خود را جانشین قهرمان قصه کند. ابزار اصلی قصه‌گو برای انتقال داستان به شنونده، صدا و کلمه‌هایی است که ادا می‌شود. اگر قصه‌گو در استفاده مؤثر از کلمه‌ها و صدای خود دقت کافی نداشته باشد، حتی بیان بهترین و هیجان‌انگیزترین داستان‌ها هم ضعیف از کار در خواهد آمد. به‌طور کلی رفتار، به ویژه چهره قصه‌گوی خوب، کمک بسیار مؤثری به شنونده می‌کند. شنونده ضمن اینکه به کلمه‌هایی که به تصاویر داستان جان می‌بخشد توجه دارد، در تمام مدت به قصه‌گو نیز چشم می‌دوزد. چهره قصه‌گو اغلب آینه تمام‌نمای آن قصه است و به آنچه شنونده می‌شنود، جان می‌بخشد. قصه‌گوی خوب باید چهره‌ای قابل‌انعطاف داشته باشد تا اخم و لبخند، ترس و بیم و سایر عواطف را نشان دهد و بر تأثیر قصه‌گویی بیفزاید. حالات چهره باید منطبق بر حالت‌های داستان باشد. قصه‌گو گاهی می‌تواند در حالی که تأثیر خود را همچنان حفظ می‌کند چشم از چشم شنوندگان برگیرد و نگاه خود را ورای آنها، به پدیده‌ای خیالی یا مکانی که در داستان توصیف می‌کند، بدوزد. او می‌تواند با شنوندگان رابطه مستقیم و چشم‌در‌چشم برقرار نکند و نگاه خود را به‌طور مؤثر بر صحنه‌های خیالی و جزئیات رنگارنگ متوجه سازد. داشتن حافظه خوب از ضروریات یک قصه‌گوی موفق است. البته نباید قصه را حفظ کند، بلکه دانستن چارچوب قصه کافی است. می‌توانیم پس از خواندن متن درس از دانش‌آموزان بخواهیم، درس‌ها و نکاتی که هر کدام از متن خوانده شده برداشت نموده‌اند را بیان نمایند. ممکن است نکته‌ای برای دانش‌آموز شما جالب توجه باشد که شما به آن توجهی نداشته بودید. سپس با جمع‌بندی نظرات می‌توانید محتوای درس را در قالب این نظرات به دانش‌آموزان منتقل نمایید.

● در فعالیت «تدبر کنیم» آیه ارائه شده در مورد «تولی» و «تبری»، دارای چند پیام است. مهم این نیست که دانش‌آموزان به همه این پیام‌ها اشاره کنند، بلکه معلم می‌تواند پاسخ‌های آنها را در این راستا جهت‌دهی نماید:

پیام ۱: در این آیه، شیوه ارتباطات یک مؤمن ترسیم شده است:

رابطه با بیگانگان: با وصف «أَشِدَّاءُ» آمده است، یعنی: شدت و سختی
 رابطه با خودی‌ها: با وصف «رُحَمَاءُ» آمده است، یعنی: محبت و مهربانی.

پیام ۲: بی تفاوتی در اسلام ممنوع است، مسلمان باید مظهر حب و بغض باشد: «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ.»

پیام ۳: ملاک مهر و قهر، ایمان و کفر است، نه قوم و قبیله و مال و ثروت: «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ.»^۱

برای انجام این فعالیت، توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو پردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

● در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا ضمن بیان ویژگی‌های دوستان و دشمنان خدا به بارزترین مصداق دوستان و دشمنان خدا یعنی امامان و ظالمان اشاره نمایند.

● در فعالیت «بگرد و پیدا کن» تلاش شده تا دانش‌آموزان با مصادیق امروزی «تولی» و «تبری» آشنا شوند.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش‌آموزان با توجه به مطالبی که در مورد «تولی» و «تبری» آموختند، ضرورت این وظیفه مهم دینی را از زبان آیات قرآنی جمع‌بندی و مرور نمایند. ضرورتی برای حفظ آیات قرآنی وجود ندارد و توجه به مفهوم آیات و بیان ارتباط آنها با درس، برای نیل به هدف این فعالیت کفایت می‌کند. برای انجام این فعالیت، توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیات، در باره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو پردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

● در فعالیت «ایستگاه فکر» به ارتباط عرضی بین دروس توجه شده است. دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با ذکر ویژگی‌های امام حسین (ع) و یزید به عنوان مصداق دوستان و دشمنان خدا اشاره نمایند و دلیل عدم بیعت امام حسین (ع) با یزید را به عنوان نمونه‌ای از تبری ذکر نمایند زیرا اگر امام حسین (ع) با او بیعت می‌کرد، تأییدی برای کارهای ناپسند یزید به شمار می‌رفت.

● در انجام فعالیت «گفت‌وگو کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به این نتیجه برسند که قرآن کریم برای تنظیم روابط اجتماعی و سیاسی پیروان خود، اصلی را به عنوان «تولی و تبری» مشخص کرده و از آنان خواسته تا آن را پایه و محور تلاش‌ها و روابط خود با دیگران قرار دهند. به موجب این اصل هر فرد مسلمان باید در برابر صالحان و تبهکاران موضع‌گیری مناسبی اتخاذ نماید که این موضع‌گیری به صورت امر به معروف و نهی از منکر تجلی پیدا می‌کند.

- فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تقویت رویکرد پژوهش محور در آموزش، در خارج از کلاس انجام می‌شود، اهداف درس را تعمیق می‌بخشد. شایسته است معلمان محترم فرصت ارائه این تحقیق‌ها را در کلاس برای دانش‌آموزان ایجاد نمایند.
- در فعالیت «با خانواده» تلاش شده تا دانش‌آموزان با یکی از مصادیق «تبری» که در مراسم حج با حضور میلیونی حاجیان از سراسر جهان خود را نشان می‌دهد و به برنامه «برائت از مشرکان» مشهور است، آشنا شوند.

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشاندهای تحقق	سطوح عملکرد
<p>عنوان کارنامه</p>	<p>اهداف کلی</p>	<p>شماره درس</p>	<p>نشاندهای تحقق</p>	<p>ضمن بیان مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کریم، به مصادیق بسیاری از تولی و تبری اشاره می کند.</p> <p>ضمن ابراز علاقه برای تولی نسبت به امامان (ع) و تبری از ظالمان، برای الگوگیری از پیشوایان دین در این زمینه همواره تلاش می کند.</p> <p>پیام قرآنی را می خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با ذکر نمونه توضیح می دهد.</p>
				<p>خیلی خوب</p>
<p>عنوان کارنامه</p>	<p>اهداف کلی</p>	<p>۵</p>	<p>بیان مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کریم</p> <p>بیان برخی از مصادیق تولی و تبری</p> <p>— ابراز علاقه برای تولی نسبت به امامان (ع) و تبری از ظالمان</p> <p>— تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دین در موضوع تولی و تبری</p> <p>— بیان مفهوم پیام قرآنی در درس</p>	<p>ضمن بیان مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کریم، به یکی از مصادیق تولی و تبری اشاره می کند.</p> <p>ضمن ابراز علاقه برای تولی نسبت به امامان (ع) و تبری از ظالمان، برای الگوگیری از پیشوایان دین در این زمینه در برخی موارد تلاش می کند.</p> <p>پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.</p>
				<p>خوب</p>
<p>اهداف کلی</p>	<p>۵</p>	<p>نشاندهای تحقق</p>	<p>با کمک آموزگار ضمن بیان مفهوم دینی تولی و تبری مبتنی بر قرآن کریم، به یکی از مصادیق تولی و تبری اشاره می کند.</p> <p>با تشویق آموزگار ضمن ابراز علاقه برای تولی نسبت به امامان (ع) و تبری از ظالمان، برای الگوگیری از پیشوایان دین در این زمینه در برخی موارد تلاش می کند</p> <p>با راهنمایی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می کند.</p>	
			<p>نیازمند آموزش و تلاش بیشتر</p>	

دانش‌تنی‌های معلم

۱ یکی از اهداف ضمنی این درس، آشنایی دانش‌آموزان با ظالمان و مستکبران امروزی است، تا دانش‌آموزان با شناخت آنها، از جراح قلبی را نسبت به آنها حفظ کنند و از هر عملی که به نوعی تمایل و گرایش به این ظالمان و مستکبران باشد، دوری کنند. اشاره به روز سیزده آبان که نماد مبارزه با شیطان بزرگ، آمریکاست، از جمله این موارد است. همکاران محترم می‌توانند با اشاره به مناسبت روز قدس و یا برخی موارد دیگر، دانش‌آموزان را با قدرت‌های استکباری دیگری همچون اسرائیل آشنا سازند.

۲ پس از بیان وظیفه یک مسلمان در برابر ظالمان و مستکبران، ذکر این نکته نیز شایسته است که هرگونه استفاده ما از فرهنگ و نمادهای غلط کشورهای ظالم به نوعی ابراز تمایل به آنها است. کسی که لباسی می‌پوشد که در بردارنده نمادهای کشورهای مستکبر غربی و نشان‌دهنده فرهنگ و منش آنهاست و یا در وسایل مورد استفاده خود (از لوازم التحریر گرفته تا کیف و کفش) از وسایلی استفاده می‌کند که ترویج‌گر عقاید و آداب غلط آنها است، در حقیقت به نوعی خود را وابسته و علاقه‌مند به آنها نشان داده است و این برای یک انسان مسلمان پذیرفته نیست. بیان این مسئله فرصت خوبی است تا دانش‌آموزان را نسبت به استفاده از برخی پوشش‌ها و یا وسایل در بردارنده فرهنگ غرب آگاه سازیم. البته آموزگاران محترم به این نکته توجه داشته باشند که پوشیدن لباس و نیز استفاده از وسایلی دارای نمادهای غربی، عموماً ناشی از بی‌اطلاعی و جوان بودن افراد است که اگر برخورد با آن با احترام، گذشت، آرام و تدریجی باشد نتیجه‌بخش خواهد بود؛ ولی اگر با تندی و بی‌احترامی و عجله باشد، نتیجه عکس می‌دهد.

۳ دانش‌آموزان باید متوجه باشند که نباید در دنیای امروز گول برخی ظاهرسازی‌ها را بخورند. ظالمان و مستکبران برای نشان دادن چهره‌ای خوب از خود، همیشه سعی در فریب افکار دارند و با بیان جملات فریبنده و یا اعمال به ظاهر نیکو، سعی در اغفال دیگران دارند. همان‌گونه که هارون، که از مخالفان سرسخت دین و امامت بود و از هر کاری در جهت مخالفت با آئین اسلام، کوتاهی نمی‌کرد و حتی حکم به شهادت امام کاظم (ع) داد، برای فریب مردم به زیارت خانه خدا می‌رود تا خود را در زمره حجاج جا زند و به‌عنوان یک مسلمان واقعی نشان دهد. امروزه نیز قدرت‌های استکباری با بیان حرف‌های فریبنده و به ظاهر زیبا سعی دارند تا افکار مسلمانان را با خود همراه سازند و وانمود کنند که به دنبال منافع مسلمین و دلسوز آنان هستند. سخنانی همچون احترام به حقوق انسان‌ها، آزادی، جلوگیری از خشونت و... بنابراین باید توجه داشت که همه اینها صرفاً ظاهرسازی است و حقیقت را باید در رفتارهای سراسر خشونت‌طلبانه آنان، در جنگ‌های خونینی که راه می‌اندازند، در حمایت از گروه‌های تروریستی و... یافت. همان‌گونه که این کشورها در شبکه‌های ماهواره‌ای خود و یا در عرصه سیاسی خود را حامی حقوق مردم ایران و دلسوز آنها نشان می‌دهند اما در عمل از هیچ کاری برای لطمه زدن به حقوق مردم، تحریم کشور، ایجاد اختلاف و ناامنی، دریغ نمی‌کنند.

۴ در این درس به این نکته اشاره شده است که صفوان با وجود اینکه فردی مؤمن و از یاران امام (ع) بود، اما از معامله پر سود با ظالمان نگذشت و فریب مال و ثروت را خورد. این بخش از درس، جایگاه خوبی برای بیان این مطلب است که هر انسانی باید مراقب باشد که به خاطر پول و ثروت، دست از دین و آئین خود بردارد و امام خود را تنها نگذارد.

۵ در درس آمده است که همه مسلمانان برادر یکدیگرند و این می‌تواند برای دانش‌آموزان دختر محل سؤال باشد که در این میان نقش زنان چیست و چرا به رابطه خواهری اشاره نشده است. در پاسخ باید گفت که قرآن از بیان رابطه برادری، تنها اشاره به دوستی و محبت میان مردان مسلمان را مد نظر ندارد. بلکه منظور از رابطه اخوت و برادری، ایجاد یک فضای دوستانه و پر مهر و محبت میان همه مسلمانان اعم از زن و مرد است. یعنی کلمه برادری یک اصطلاح برای نشان دادن روابط دوستانه است که هم شامل زنان است هم مردان.

۶ در آیه درس، سخن از پیامبر (ص) و یاران ایشان است که در مقابله با دشمنان دین سرسخت و در برابر یکدیگر مهربان بوده‌اند. در ادامه درس نیز سخن از حضرت ابراهیم (ع) به میان آمده است. با توجه به اینکه در قرآن تأکید زیادی به الگو قرار دادن پیامبر (ص) و حضرت ابراهیم (ع) شده است، جا دارد که دانش‌آموزان را به پیروی از این دو بزرگوار و عمل به رفتارهای آنان ترغیب کنیم.

درس ششم

سیمای خوبان

توضیحات درس

این درس ضمن اشاره به اصل امامت به عنوان یکی از اصول دین و مرور مطالب طرح شده درباره امامان (ع) در سال‌های گذشته، درس‌هایی از زندگانی ائمه معصوم (ع) در ارتباط با خود، خدا، طبیعت و دیگران را بیان می‌کند و ائمه (ع) را به عنوان بهترین سرمشق‌ها معرفی می‌کند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در ایام ولادت یا شهادت امام کاظم (ع) که درس با خاطره‌ای از ایشان شروع شده یا در ایام ولادت یا شهادت یکی از امامان (ع)، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با مفهوم امامت به عنوان یکی از اصول اعتقادی
آشنایی با سیره رفتاری امامان (ع)
ادای احترام نسبت به امامان (ع)
تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دین در زندگی فردی و اجتماعی
توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی
اصل امامت
سیره رفتاری امامان (ع)پیشنهادهایی برای تدریس

- می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «ببین و بگو» آغاز نمایید. با توجه به تصاویر ارائه شده و با یادآوری دروسی که در پایه‌های گذشته در مورد امامان (ع) خوانده‌اند به مرور ویژگی‌ها و نقش امامان (ع) پرداخته و با دانش‌آموزان به گفت‌وگو پردازید.
- عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه «خوب» به چه کسی گفته می‌شود، برای خوب بودن چه ویژگی‌هایی باید داشته باشیم. اهمیت وجود افراد خوب در زندگی و نقش آنها می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.

● می‌توانید کلاس خود را با پخش قسمت‌هایی از فیلم زندگی امامان (ع) مانند امام رضا (ع) و . . . . پیرامون ویژگی‌های آنها با دانش‌آموزان به گفت‌وگو پردازید.

● برای شروع می‌توانید از داستان‌ها، تصاویر و یا حتی پخش کارتون‌هایی که بیانگر رفتارهای پسندیده یا ناپسند هستند استفاده کنید؛ این عمل می‌تواند شما را در دستیابی به اهداف درس، خصوصاً در حیطة نگرشی یاری کند. شما می‌توانید با استفاده از این قالب‌ها فضایی ایجاد کنید تا دانش‌آموزان درباره مشکلاتی که این گونه مسائل در زندگی افراد (به ویژه دانش‌آموزان) به وجود می‌آورند با یکدیگر گفت‌وگو کنند.

● در تدریس این درس می‌توانید از موقعیت‌های پیش آمده در مدرسه، استفاده کنید موقعیتی واقعی یا فرضی از اختلافی که بین دو دوست پیش آمده است و بحث و گفت‌وگو درباره عوامل به وجود آورنده این وضعیت و عواقب و راه‌حل‌های آن می‌تواند از آن جمله باشد. مثلاً قهر کردن دو دوست به علت خطایی که یکی از آنها مرتکب شده، یا دوستی و صمیمیتی که به علت بی‌توجهی و توقعات بی‌جا به ناراحتی تبدیل شده است و مواردی نظیر آن.

● در هر کلاسی به‌طور مثال ۳۲ نفره، می‌توان از ۳۲ صفت خوب که در بچه‌ها وجود دارد استفاده کرد. سپس درس سیمای خوبان را با سلام به همه خوبان کلاس آغاز می‌کنیم و در لابه‌لای تدریس و بیان ویژگی‌های رفتاری ائمه معصومان (علیهم‌السلام)، از رفتارهای پسندیده هر یک از دانش‌آموزان استفاده نموده و در آن رابطه صحبت می‌کنیم. به‌طور مثال: مریم خوشروی من، فاطمه دختر باگذشت من، مینا دختر صبور من، زهرا دختر مهربان من و . . . همه بچه‌های کلاس در این برنامه شرکت داده می‌شوند و در نهایت، تابلویی به شرح ذیل در کلاس به نام «سیمای خوبان کلاس ششم مدرسه . . . . .» نصب می‌گردد:

نام و نام خانوادگی: مریم رحمانی صفت نیک: باگذشت

● یکی از بهترین شیوه‌های آموزشی، ایجاد مسئله در ذهن دانش‌آموزان و برانگیختن آنان به تلاش برای حل کردن آن است. در این راستا می‌توان برگه‌هایی با محتوای زیر میان آنها پخش نموده و از آنها بخواهیم پاسخ‌های مناسبی ارائه نمایند.

نمونه ۱: گذشت یعنی: «نادیده گرفتن اشتباه‌های دیگران و بخشیدن آنها»

زیباترین زیبایی‌ها، گذشت در هنگام خشم است. بیشتر مردم هم می‌گویند گذشت شیرین است.

به نظر تو هم گذشت شیرین است، چرا؟

فکر می‌کنی چند بار باید گذشت کرد؟ چرا؟

گذشت بهتر است یا تلافی کردن؟ چرا؟

نمونه ۲: می‌دانی که خشمگین شدن یک چیز طبیعی است. ولی خیلی مهم است که وقتی خشمگین شدیم چه رفتاری را

انجام بدهیم یا ندهیم؟ نظر تو چیه؟

نکته ۱: چنین فعالیت‌هایی به صورت جمعی یا فردی درون یا بیرون مدرسه قابل اجراست.

نکته ۲: انتخاب مسائل مورد بحث باید مناسب با دانش‌آموز باشد و اگر او برداشت صحیحی از آن مفهوم اخلاقی ندارد،

در درجه اول باید در زمینه مفهوم آن، دانش‌آموزان را به فعالیت ذهنی واداشت.

● متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از قبل، گروهی از دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش

داستان درس آماده نموده و در تهیه وسایل مورد نیاز و گرم به آنها کمک کنید.

- خواندن درس می تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود. می توانید داستان درس را با لحن زیبا برای بچه ها بخوانید یا برای آنها تعریف کنید و در حین تعریف با هماهنگی لازم با دانش آموزان آن را جذاب تر اجرا کنید.
- خواندن متن درس می تواند توسط معلم در قالب یک داستان و با احساس صورت پذیرد.
- در فعالیت «تدبر کنیم» دانش آموزان با توجه به مطالبی که در مورد امامان (ع) آموختند، برای الگوگیری از پیشوایان دین در زندگی فردی و اجتماعی تلاش می کنند. دانش آموزان در این فعالیت جهت تمرین اهداف نگرشی و رفتاری درس، به این فعالیت پاسخ می دهند. بهترین برخورد با مراجعه به سیره ائمه (ع) قابل تشخیص و تعیین است.
- در فعالیت «کامل کنید» دانش آموزان را هدایت کنید تا ضمن بیان ترتیبی نام ائمه (ع) و مرور اطلاعاتی که در مورد امامان (ع) در پایه های گذشته در مورد امامان (ع) خوانده اند به جمع بندی مطالب مربوط به امامت بپردازند. یکی از مواد آموزشی مناسب در بخش اطلاعات در مورد امامان (ع) این است که از دانش آموزان بخواهیم الگوهای از زندگی معصومان (ع) یا پیروان ایشان را به صورت نمایش نامه ارائه دهند. همچنین آنها می توانند این نمونه ها را به صورت انشا در کلاس عرضه کنند.
- در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش آموزان ضمن آشنایی با وظیفه و مسئولیتی که در قبال امامان (ع) دارند زمینه ابراز علاقه و ادای احترام برای آن بزرگواران فراهم گردد.
- در فعالیت «ایستگاه خلاقیت» هدف آن است که دانش آموزان در قالب خوش نویسی، با گفتار و سیره امامان (ع) آشنا شده و به تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده بپردازند.
- فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تقویت رویکرد پژوهش محور در آموزش، در خارج از کلاس انجام می شود، اهداف درس را تعمیق می بخشد. شایسته است معلمان محترم فرصت ارائه این تحقیق ها را در کلاس برای دانش آموزان ایجاد نمایند تا دانش آموزان در قالب بیان داستان ها بیشتر با سیره امامان (ع) آشنا شوند.
- در فعالیت «نیایش» دانش آموز پس از آشنایی با اوصاف و کمالات امامان (ع)، ضمن بیان احساس در قالب نیایش به جمع بندی مطالب ارائه شده می پردازد. برای انجام هرچه بهتر و مناسب تر این فعالیت، بهترین شیوه، حضور در مشاهد مشرفه است است به خصوص اگر در اطراف مدرسه، محیط های مذهبی وجود داشته باشد. در چنین موقعیتی، شما بهتر از هر وقت دیگری می توانید بچه ها را به تفکر و اندیشه در این باره فراخوانید.

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
<p>عنوان کارنامه</p>	<p>آشنایی با مفهوم امامت به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی</p> <p>آشنایی با سیره رفتاری امامان (ع)</p> <p>ادای احترام نسبت به امامان (ع)</p>	<p>۶</p>	<p>معرفی اصل امامت به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی</p> <p>بیان سیره رفتاری امامان (ع)</p> <p>ادای احترام نسبت به امامان (ع)</p> <p>تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دین در زندگی فردی و اجتماعی</p> <p>بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با درس</p>	<p>در قالب یک متن اصل امامت را به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی معرفی می‌کند.</p> <p>نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌های رفتاری امامان (ع) را بیان می‌کند و نسبت به ایشان ادای احترام می‌نماید.</p> <p>امامان (ع) را به‌عنوان بهترین الگوها معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان در برخی موارد تلاش می‌نماید.</p> <p>پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.</p>	<p>خیلی خوب</p>
<p>عنوان کارنامه</p>	<p>آشنایی با مفهوم امامت به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی</p> <p>آشنایی با سیره رفتاری امامان (ع)</p> <p>ادای احترام نسبت به امامان (ع)</p>	<p>۶</p>	<p>معرفی اصل امامت به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی معرفی می‌کند.</p> <p>چند نمونه از ویژگی‌های رفتاری امامان (ع) را بیان می‌کند و نسبت به ایشان ادای احترام می‌نماید.</p> <p>امامان (ع) را به‌عنوان بهترین الگوها معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان در اغلب موارد تلاش می‌نماید.</p> <p>پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.</p>	<p>در یک جمله اصل امامت را به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی معرفی می‌کند</p> <p>یک نمونه از ویژگی‌های رفتاری امامان (ع) را بیان می‌کند و نسبت به ایشان ادای احترام می‌نماید.</p> <p>امامان (ع) را به‌عنوان بهترین الگوها معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان در برخی موارد تلاش می‌نماید.</p> <p>مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.</p>	<p>خوب</p>
<p>عنوان کارنامه</p>	<p>آشنایی با مفهوم امامت به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی</p> <p>آشنایی با سیره رفتاری امامان (ع)</p> <p>ادای احترام نسبت به امامان (ع)</p>	<p>۶</p>	<p>با کمک آموزگار در یک جمله اصل امامت را به‌عنوان یکی از اصول اعتقادی معرفی می‌کند</p> <p>با راهنمایی آموزگار یک نمونه از ویژگی‌های رفتاری امامان (ع) را بیان می‌کند و نسبت به ایشان ادای احترام می‌نماید.</p> <p>با یاری آموزگار امامان (ع) را به‌عنوان بهترین الگوها معرفی می‌کند و برای الگوگیری از ایشان در برخی موارد تلاش می‌نماید.</p> <p>با مدد آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.</p>	<p>نیازمند آموزش و تلاش بیشتر</p>	<p>امامت: قرآن کی</p>

دانستنی‌های معلم

۱ در داستان ابتدای درس، علاوه بر معرفی بخشی از شخصیت امام کاظم (ع) به عنوان امام شیعیان، توجه به رأی دیگران و بهره‌گیری از نظرات آنان در قالب این داستان مورد توجه قرار گرفته است تا مخاطب بداند حتی امام (ع) نیز که در بالاترین جایگاه تعقل و خردورزی قرار دارد، خود را از مشورت بی‌نیاز نمی‌داند و به تجربه و نظرات کسانی که در جایگاه پایین‌تری از خود قرار دارند، احترام می‌گذارد. این مطلب می‌تواند اهمیت مشورت و نظرخواهی از دیگران را قبل از هر کاری به مخاطبان آموزش دهد و آنها را از تک‌روی و خودمحوری باز دارد، خصوصاً آنکه امام تأکید دارند که گاه خداوند راه حل مسئله و مشکل را در ذهن کس دیگری قرار می‌دهد و حقیقت را بر زبان او جاری می‌کند، پس برای پیدا کردن راه درست، چاره‌ای جز مشورت با دیگران نیست.

۲ در داستان ورودی، برخی از آداب معاشرت در سیره امام (ع) مورد توجه قرار گرفته است. آدابی که در این داستان به آن اشاره شده عبارت‌اند از سلام کردن به هنگام وارد شدن به یک جمع، داشتن لبخند و تبسم بر لب، نداشتن جای مشخص در مجلس و همنشینی با زیردستان که نشان از تواضع امام دارد.

۳ یکی از نکاتی که در داستان ورودی مورد توجه قرار گرفته است، توجه به فقرا است. اینکه امام (ع) ثمره کار و تلاش خود بر روی زمین را در اختیار فقرا قرار می‌داد، لزوم رسیدگی به فقرا را نشان می‌دهد، بنابراین لازم است کسانی که توانایی مالی دارند، به ضعیفان توجه بیشتری داشته باشند.

۴ برخی آداب غذا خوردن نیز در داستان بیان شده است از جمله شروع غذا با نام خدا و پایان دادن آن با حمد و شکر الهی که شایسته است مورد توجه قرار گیرد.

۵ در بخش دوم درس با عنوان «اهل بیت در قرآن» از بزرگان دینی به عنوان الگوهای برتر یاد شده و سپس در آیه درس به پاک بودن ایشان از هر گناه و بدی اشاره شده است. انتظار می‌رود که معلمان محترم در این قسمت ویژگی یک الگو و سرمشق خوب و مناسب را برای دانش‌آموزان بیان کنند. این ویژگی همان عدم خطا و اشتباه در اعمال آنان است که به ما این پیام را می‌دهد که می‌توانیم از تمام کارهای آنان پیروی کنیم و به تمام تعالیم آنان عمل نماییم، زیرا با توجه به آیه درس ایشان هیچ خطا و اشتباهی در گفتار و رفتار خود ندارند، این مطلب دانش‌آموزان را برای عمل به رفتارهای آنان، آماده می‌سازد.

۶ در قسمت دوم درس که به بخشی از سیره و اخلاق اهل بیت (ع) اشاره شده است، سعی شده تا مجموعه‌ای از اخلاق‌ها و رفتارهایی مورد توجه قرار گیرد که مناسب سن دانش‌آموزان باشد، این رفتارها در چهار حیطه مورد توجه قرار گرفته است. در ارتباط با خدا (اعمال عبادی)، در ارتباط با خود (رفتارهای شخصی)، در ارتباط با طبیعت (رفتار با حیوانات)، در ارتباط با دیگران (رفتار با خانواده، همسایگان، مهمانان، بیماران، فقرا و سایر مردم).

در بخش ارتباط با خدا به نماز و خصوصاً نماز اول وقت اشاره شده تا بار دیگر اهمیت آن برای دانش‌آموزان بیان شود. در بخش ارتباط با خود به رفتارهایی همچون آراستگی، نظافت، پرکاری و آرامش در زندگی توجه شده است. این بخش از درس فرصت خوبی برای آموزش این اعمال است.

در بخش ارتباط با طبیعت، مهربانی با حیوانات بیان شده که از این طریق می‌توان رفتار صحیح در برخورد با حیوانات و

عدم آزار و اذیت آنان را برای دانش‌آموزان بیان کرد.

در بخش ارتباط با دیگران نیز مجموعه رفتارهای اهل بیت (ع) با اقشار مختلف جامعه مطرح شده است که با توجه به تضعیف برخی ارزش‌های اخلاقی در جامعه، زمان مناسبی برای اشاره به این ارزش‌ها و پرهیز از رفتارهای غلط فراهم شده است؛ رفتارهای اخلاقی همچون خوش‌قولی، امانت‌داری، گذشت، غیبت نکردن، مسخره نکردن از جمله این رفتارهاست که با توجه به رواج رفتارهایی که در نقطه مقابل این اصول اخلاقی قرار دارند، جا دارد که همکاران محترم، به تبیین دقیق این نکات بپردازند. همچنین توجه ویژه به فقرا، بیماران، همسایگان، مهمانان و در نهایت خانواده از جمله نکات مهمی است که در این بخش به آن توجه شده است تا بر اهمیت و جایگاه ویژه این افراد در جامعه تأکید شود. خصوصاً که متأسفانه در جامعه امروزی به حقوق همسایه و یا حتی اعضای خانواده توجه چندانی نمی‌شود.

۷ همکاران محترم شایسته است به این نکته توجه داشته باشند که تربیت اخلاقی دامنه وسیعی دارد و نمی‌توان آن را به ساعات خاصی محدود کرد. دانش‌آموزان معمولاً در مدرسه دو نوع تربیت می‌شوند: یکی تربیت عمومی و ارادی و با نقشه که بر اساس برنامه‌ریزی‌های مدرسه صورت می‌گیرد و دیگری تربیت‌های غیرارادی و بی‌نقشه که تقریباً غیرعمدی است. خصلت‌ها و برخوردهای معلم و وضع ظاهری او بدون اینکه توجه داشته باشد، به دانش‌آموزان درس می‌دهد. همچنین نحوه اداره مدرسه، و سایر ویژگی‌های مدرسه و برخوردهای سایر معلمان تأثیرات اخلاقی فراوانی بر دانش‌آموز دارد. این درس به دنبال آموزش خصلت‌های نیکو به دانش‌آموزان است؛ شما معلمان گرامی با رفتار و خصلت‌های نیک خود می‌توانید به صورت عملی الگوی دانش‌آموزان در اجرای این خصلت‌ها باشید.

درس هفتم

دست در دست دوست

توضیحات درس

داستان درس، شرح واقعه ملاقات علامه حلی با امام زمان (عج) است. ایشان در ابتدای ملاقات، نمی دانسته با چه کسی همراه و هم‌زبان شده اما موفق شده سؤالات خود را با امام زمان (عج) در میان بگذارد و پاسخ بگیرد؛ پاسخ‌های شگفتی که تنها از یک نفر می‌توان شنید کسی که آگاهی او از جنس و به اندازه اطلاعات دیگران نیست، جامع علوم است و از همه چیز همان‌گونه که هستند، خبر دارد. این درس ضمن اشاره بر مهربانی امام زمان (عج) به شیعیان، بر راه ارتباط با آن حضرت و ویژگی منتظران، تأکید می‌کند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در ایام ولادت امام زمان (عج) یا زمان آغاز امامت ایشان، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با مهربانی امام زمان (عج) به شیعیان
احساس علاقه نسبت به امام زمان (عج) و ارتباط با ایشان
دعا برای ظهور امام زمان (عج)

مفاهیم کلیدی

امام زمان (عج)
ظهور
فرج

پیشنهادهایی برای تدریس

● تدریس خود را می‌توانید مستقیماً با فعالیت «همخوانی کنیم» شروع کنید. می‌توانید با هماهنگی گروهی از دانش‌آموزان آنها را آماده کنید که با آهنگ و لحن خاصی شعر را برای گروه‌های دیگر اجرا کنند. زبان شعر، این امکان را به آموزگار می‌دهد که دانش‌آموزان را با احساسات خود همراه ساخته و در آنان روح لطافت و ظرافت و دقت را بدمد. شما به عنوان یک آموزگار توانا، لازم است به ایجاد یک تصویر ذهنی زیبا از محتوای شعر، در ذهن کودکان کمک کنید. به دنبال آن از دانش‌آموزان بخواهید که تا می‌توانند معنی شعر را بیان کنند هرچه می‌خواهند بگویند، قرار نیست معنی خاصی از شعر داشته باشند، در حد

خودشان کافی است که شما استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید. مناسب است از دانش‌آموزان بخواهید درک خود را از معنا و مفهوم کلی شعر در قالب یک نوشته کوتاه یا به صورت شفاهی به کلاس ارائه دهند. جمع‌بندی معنی شعر و آنچه که برداشت کرده‌اند می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

● می‌توانید کلاس خود را با پخش دعای عهد و یا سرودی زیبا مانند چشم امید ۱ و ۲ یا کلیپ دختر بچه‌ای که برای امام زمان (عج) دکلمه‌ای را اجرا می‌کند شروع کنید. این کلیپ را می‌توانید از سایت هدیه‌های آسمانی تهیه کنید.

● برای شروع این درس می‌توانید قبل از ورود دانش‌آموزان به کلاس جمله آفاجان بیا یا آقا نمی‌آیی و... را در پای تابلوی کلاس با خط زیبا بنویسید و یا در روی مقوایی نوشته و آن را در پای تابلوی کلاس نصب کنید و یا روی میز دانش‌آموزان قرار دهید و بگذارید تا دانش‌آموزان با دیدن آن هرچه به یاد می‌آورند و فکر می‌کنند بگویند: از صحبت‌های آنان استفاده کنید و از آنها بخواهید که هر کدام نوشته خود را ثبت کنند و آن را به دیوار کلاس نصب کنید. از دل نوشته‌های دانش‌آموزان می‌توانید به عنوان یک ایجاد انگیزه خوب استفاده کرده و وارد درس شوید.

● در صورت امکان دادن یک شاخه گل نرگس در بدو ورود دانش‌آموزان به کلاس می‌تواند باعث شود که با پرسش و پاسخ از اینکه علت دادن گل به آنها به چه منظور است و چرا گل نرگس؟ ایجاد انگیزه کنید. اگر امکان تهیه گل نرگس را ندارید می‌توانید تصویری از گل نرگس را به عنوان کارت در ورقه‌های معمولی چاپ کنید و یک جمله زیبا زیر آن نوشته و به آنها بدهید و از آنها بخواهید که در این مورد تحقیق کنند. شاید بعضی از آنها بلافاصله بگویند اشکالی ندارد ولی از آنها بخواهید که تحقیق کامل‌تری انجام دهند و نسبت به آن تصویر و یا گلی که داده‌اید نظرشان را بنویسند. به این وسیله می‌توانید با اطلاعاتی که از دانش‌آموزان به دست آورده‌اید وارد موضوع درس شوید.

● می‌توانید به دانش‌آموزان بگویید که به تقویم مراجعه کنید و روز تولد امام زمان (عج) را پیدا کنید و بگویید چه روزی است و آیا اطلاعاتی از ایشان دارید یا خیر؟ اجازه دهید تا آنها خاطرات و صحبت‌های خودشان را بیان کنند و از آنها سؤال کنید اگر این جمعه بیاید شما چه کار می‌کنید.

● می‌توانید در یک برگه بنویسید «شاید این جمعه بیاید شاید» و آن را در پاکت نامه بگذارید و به دانش‌آموزان بدهید و بخواهید که در این رابطه تحقیق کنند.

● می‌توانید قبل از تدریس این درس به طور مثال یک هفته قبل برخی از خصایص و ویژگی‌های امام زمان (عج) را در اختیار آنها قرار داده و بخواهید که جمع‌آوری اطلاعات داشته باشند ولی اسمی از نام این امام برده نشود فقط چند نمونه از ویژگی‌های ایشان را بیان کنید تا آنها به دنبال اسم ایشان بروند. به طور مثال:

— اسم پدرشان حسن (ع) است.

— ایشان زمین را پر از عدل و داد می‌کنند پس از آنکه پر از ظلم و ستم شده باشد.

— گذشت روزگار ایشان را پیر نمی‌کند.

— ولادتش پنهانی است.

— نهمین فرزند از فرزندان امام حسین (ع) است.

— و.....

این سؤالات می‌تواند به سلیقه خودتان طراحی و انتخاب شود.

● در آموزش این درس می‌توان از زنگ هنر دانش‌آموزان استفاده کرد و از آنها خواست یک سری پارچه رنگی، چوب، حصیر و... با خود بیاورند. از آنها بخواهیم با این وسایل، پرچم و سریند درست کنند و در آن عباراتی بنویسند. عباراتی مانند: مهدی بیا/ یا مهدی / یا مهدی ادرکنی/ سلام بر مهدی/ امام زمان (عج) و... این عبارات می‌تواند برگرفته از درس و در راستای اهداف درس نیز باشد. روز درس از آنها بخواهیم پرچم‌ها را آورده و به در و دیوار کلاس نصب کنند.

● روزی که می‌خواهید این درس را تدریس کنید، می‌توانید با همکاری مدیریت مدرسه و دانش‌آموزان، مراسم زیارت آلیس یا دعای عهد را در مدرسه برنامه ریزی و اجرا نمایید.

● از دانش‌آموزان بخواهیم با امام زمان (عج) گفت‌وگو کنند و با او درد و دل نمایند. شما فقط شرایط و فضا را مهیا و مساعد کنید تا هر کدام حرف دلشان را مطرح نمایند. این متن‌ها می‌تواند به صورت دل نوشته در کنار هم دسته‌بندی شده و ضمن استفاده از آنها برای ایجاد انگیزه، در دیوار کلاس نصب شود.

● در روز تدریس این درس، تزئین کلاس و پخش شیرینی و شکلات و... برای ایجاد رابطه عاطفی با امام زمان (عج) بسیار راهگشاست.

● خواندن متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. دقت شود که خواندن درس توسط معلم در قالب یک داستان و با احساس صورت پذیرد، نه مانند یک متن ساده.

نکاتی کلی در مورد شیوه قصه‌گویی: شیوه قصه‌گویی، مهم‌ترین راه‌ارائه برخی مفاهیم و پیام‌های آموزشی به دانش‌آموز است. دانش‌آموز با شنیدن قصه، به خواندن آن نیز علاقه‌مند می‌شود و قدرت تخیل به کمک او می‌آید تا از شنیدن قصه لذت ببرد و خود را جانشین قهرمان قصه کند. ابزار اصلی قصه‌گو برای انتقال داستان به شنونده، صدا و کلمه‌هایی است که ادا می‌شود. اگر قصه‌گو در استفاده مؤثر از کلمه‌ها و صدای خود دقت کافی نداشته باشد، حتی بیان بهترین و هیجان‌انگیزترین داستان‌ها هم ضعیف از کار در خواهد آمد. به‌طور کلی رفتار، به‌ویژه چهره قصه‌گوی خوب، کمک بسیار مؤثری به شنونده می‌کند. شنونده ضمن اینکه به کلمه‌هایی که به تصاویر داستان جان می‌بخشد توجه دارد، در تمام مدت به قصه‌گو نیز چشم می‌دوزد. چهره قصه‌گو اغلب آینه تمام‌نمای آن قصه است و به آنچه شنونده می‌شنود، جان می‌بخشد. قصه‌گوی خوب باید چهره‌ای قابل انعطاف داشته باشد تا اخم و لبخند، ترس و بیم و سایر عواطف را نشان دهد و بر تأثیر قصه‌گویی بیفزاید. حالات چهره باید منطبق بر حالت‌های داستان باشد. قصه‌گو گاهی می‌تواند در حالی که تأثیر خود را همچنان حفظ می‌کند چشم از چشم شنوندگان برگیرد و نگاه خود را وراى آنها، به پدیده‌ای خیالی یا مکانی که در داستان توصیف می‌کند، بدوزد. او می‌تواند با شنوندگان رابطه مستقیم و چشم در چشم برقرار نکند و نگاه خود را به‌طور مؤثر بر صحنه‌های خیالی و جزئیات رنگارنگ متوجه سازد.

داشتن حافظه خوب از ضروریات یک قصه‌گوی موفق است. البته نباید قصه را حفظ کند، بلکه دانستن چارچوب قصه کافی است.

می‌توانیم پس از خواندن متن درس از دانش‌آموزان بخواهیم، درس‌ها و نکاتی که هر کدام از متن خوانده شده برداشت نموده‌اند را بیان نمایند. ممکن است نکته‌ای برای دانش‌آموز شما جالب توجه باشد که شما به آن توجهی نداشته بودید. سپس

با جمع بندی نظرات می‌توانید محتوای درس را در قالب این نظرات به دانش‌آموزان منتقل نمایید.

● در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به رمز مسابقه که جمله «من به یاد همه شما هستم» نازل شوند. از این سخن امام، کمک بگیرید تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با مهربانی امام زمان (عج) به شیعیان، احساس علاقه نسبت به امام زمان (عج) و ارتباط با ایشان را پیدا کنند.

● در فعالیت «نامه‌ای به دوست» به دانش‌آموزان فرصت دهید تا احساس خود را نسبت به امام زمان (عج) با قلم جاری نمایند. این فعالیت ابزار خوبی است برای آنکه شما بتوانید زبان بچه‌ها را برای گفت‌وگو با امام زمان (عج) باز کنید و آنها به راحتی و بی‌واسطه، با امام خود با زبان خود سخن بگویند. پس در این فعالیت فقط و فقط آنها را آزاد آزاد بگذارید تا با بهره‌گیری از احساس و درون‌مایه خویش هر چه می‌خواهند بنویسند.

● هدف از فعالیت «عهد با دوست» تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم بر اساس کاربست آموخته‌ها در موقعیت جدید می‌باشد. یکی از موارد با اهمیت دینی که مسلمانان وظیفه دارند آن را انجام دهند، عهد بستن با امام زمان (عج) به معنای تجدید کردن تمام اعتقادات و اطاعت، یاری، دفاع و حمایت از ایشان و التزام قلبی و رفتاری به این عهد تا هنگام مرگ است. اهمیت عهد بستن با امام زمان (عج) این است که با امام حی و حاضرمان بیعت می‌کنیم. خواندن دعای عهد در هر روز صبح به همین منظور است.

● تأکید فعالیت «گفت و گو کنید» بر روی احساس دانش‌آموزان نسبت به امام زمان (عج) و ارتباط با ایشان است. بنابراین مناسب است دانش‌آموزان به پاسخ شایسته این سؤال ترغیب شوند.

● فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تقویت رویکرد پژوهش محور در آموزش، در خارج از کلاس انجام می‌شود، اهداف درس را تعمیق می‌بخشد. شایسته است معلمان محترم فرصت ارائه این تحقیق‌ها را در کلاس برای دانش‌آموزان ایجاد نمایند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
امام، قرآن کریم	<p>– آگاهی از مهربانی و توجه و کمک امام زمان (عج) به شیعیان</p> <p>– احساس علاقه نسبت به امام زمان (عج) و ارتباط با ایشان</p> <p>– تلاش برای ظهور امام زمان (عج)</p>	۷	<p>– بیان از مهربانی و توجه و کمک امام زمان (عج) به شیعیان</p> <p>– ابراز علاقه نسبت به امام زمان (عج) و ارتباط با ایشان</p> <p>– دعا برای ظهور امام زمان (عج)</p>	خیلی خوب
				خوب
				قابل قبول
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانشتنی‌های معلم

۱ حسن بن یوسف بن علی بن مطهر حلّی، معروف به علامه حلّی در روز ۲۹ ماه مبارک رمضان سال ۶۴۸ ق (دی ماه سال ۶۲۹ ش) در شهر حله متولد شد. تولد او در یک خانواده علمی و روحانی بوده است. مادرش بانویی نیکوکار است و پدرش از دانشمندان و فقهای عصر خویش در شهر حله است. علامه حلّی از طرف پدر به قبیله بنی‌اسد که بزرگ‌ترین قبیله عرب در شهر حله است پیوند می‌خورد.

علامه حلّی در موضوعات فقه، اصول و کلام و منطق و فلسفه و رجال و غیره کتاب نوشته است. در حدود صد کتاب از آثار خطی یا چاپی او شناخته شده که بعضی از آنها به تنهایی (مانند تذکره الفقهاء) کافی است که نبوغ او را نشان دهد. اغلب کتب وی در زمان‌های بعد از او از طرف فقها، شرح و حاشیه شده است.

آیت الله علامه حلّی، رئیس طائفه و فقیه بزرگوار شیعه، صاحب ابتکارات و نوآوری‌ها، دارای شخصیت معنوی بسیار جلیل‌القدری می‌باشد که ریاست و مرجعیت شیعه در قرن هفتم هجری به او منتهی گردیده است. ایشان سرانجام در محرم سال ۷۲۶ ق (۱۵ دی ۷۰۴ ش) وفات نمود و در حرم حضرت امام علی (ع) به خاک سپرده شد.

۲ یکی از موارد با اهمیت دینی که مسلمانان وظیفه دارند آن را انجام دهند، عهد بستن با امام زمان (عج) به معنای تجدید کردن تمام اعتقادات و اطاعت، یاری، دفاع و حمایت از ایشان و التزام قلبی و رفتاری به این عهد تا هنگام مرگ است. اهمیت عهد بستن با امام زمان (عج) این است که با امام حی و حاضرمان بیعت می‌کنیم. خواندن دعای عهد در هر روز صبح به همین منظور است. به همین دلیل فعالیت «عهد با دوست» که در پایه پنجم ارائه شده بود، در این پایه نیز ارائه گردید.

۳ متن شعر چشم امید ۲ جهت بهره‌برداری معلمان عزیز ارائه می‌گردد. خواندن این شعر با راهنمایی آموزگاران گرامی می‌تواند برای تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم درس شمر ثمر باشد:

متن شعر چشم امید ۲

ندیدم شهی در دل آرایی تو	به قربان اخلاق مولایی تو
تو خورشیدی و ذره پرورترینی	فدای سجایای زهرایی تو
نداری به کویت ز من بی نواتر	ندیدم کریمی به طاهایی تو
نداری گدایی به رسوایی من	ندیدم نگاری به زیبایی تو
نداری مریضی به بد حالی من	ندیدم دمی چون مسیحایی تو
نداری غلامی به تنهایی من	ندیدم غریبی به تنهایی تو
نداری اسیری به شیدایی من	ندیدم کسی را به آقایی تو
امید غریبان تنها کجایی؟	چراغ سر قبر زهرا کجایی؟

تجلی طه، گل اشک مولا، دل آشفته داغ آن کوچۀ غم
گرفتار گودال خونین، دل افگار غم‌های زینب، سیه‌پوش قاسم
عزادار اکبر گل باغ لیلا، پریشان دست علم‌گیر سقا
نفس‌های سجاد، نواهای باقر، دعا‌های صادق
کس بی‌کسی‌های شب‌های کاظم
حبیب رضا و انیس غریب جوادالائمه
تمنای هادی، عزیز دل عسکری، پس نگارا بفرما کجایی.. کجایی.. کجایی..

لبم غیر نامت نوایی ندارد	دل‌م جز هوایت هوایی ندارد
بدون ولایت بهایی ندارد	وضو و اذان و نماز و قنوت‌م
خراب است و ویران صفایی ندارد	دلی که نشد خانه یاس نرگس
که این زندگانی وفايي ندارد..	بیا تا جوانم بده رخ نشانم

درس هشتم

دوران غیبت

توضیحات درس

دانش آموزان در این درس با جانشینان امام زمان (ع) از عصر غیبت تا امروز آشنا می شوند. همچنین، با توجه به اهمیت موضوع مسئله انتخاب مرجع تقلید، چگونگی این امر مطرح شده و به صورت اشاره ای و کوتاه، از احکام دینی بحث می شود.

نکته: پیشنهاد می شود با توجه به پیمانانه ای بودن آموزش درس هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس را در ایام ولادت امام زمان (عج) یا زمان آغاز امامت ایشان، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با زندگی امام زمان (عج)
 درک ضرورت وجود نایبان امام زمان (عج) در دوره غیبت
 آشنایی با مفهوم مرجع تقلید و اهمیت انتخاب آن
 آشنایی با مفهوم ولی فقیه و وظیفه ایشان در دوره غیبت

مفاهیم کلیدی

نایبان امام زمان (عج)
 دوره غیبت
 مرجع تقلید

پیشنهادهایی برای تدریس

● در این درس می توانید از فن «تصویر خوانی» برای شروع تدریس استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هرچند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد. برای بهره برداری از روش تصویرخوانی که به معنی استفاده از تصویر برای درک یک معنا و مفهوم می باشد می توانید در سه قدم مشخص و مجزا اما کاملاً مرتبط با یکدیگر آن را انجام دهید.

قدم اول: براساس سؤال «دقیقاً چه چیزی در تصویر می بینید؟» در این مرحله، به بچه ها توصیه و کمک کنید تا دقیقاً آنچه را می بینند، با تمامی جزئیات شرح دهند؛ بدون آنکه به روابط و پیوند اجزا توجه و دقت کنند یا این روابط را حدس بزنند. در این مرحله، جمله هایی نظیر «من در اینجا ..... می بینم» یا «اینجا، چند ..... وجود دارد». به کار گرفته می شود،

به کار بردن جمله‌هایی مثل «به نظر من، این بچه مشغول ..... است» یا «فکر می‌کنم .....» خطاست. در واقع، در این مرحله فقط توانایی مشاهده دقیق و مستقیم دانش‌آموزان مورد نظر ماست.

قدم دوم: براساس سؤال «چه رابطه‌ای بین چیزها و افراد می‌بینید (یا حدس می‌زنید)؟» در این مرحله به دانش‌آموزان توصیه و کمک کنید تا براساس آنچه می‌بینند، روابط بین اجزا را حدس بزنند، برای این کار باید به تمامی جزئیات و روابط و پیوندها و نیز عناصر پنهان از طریق «حدس» توجه شود. در این مرحله، جمله‌هایی نظیر «من حدس می‌زنم که این کودک...» یا «فکر می‌کنم این کودک با آن مرد...» به کار گرفته می‌شود ولی در این مرحله ما به داستان سرایی نمی‌پردازیم.

قدم سوم: براساس پرسش‌هایی نظیر «دربارۀ تصویر چگونه فکر می‌کنید؟» «تصویر چه می‌خواهد بگوید؟» و ... در این مرحله، دانش‌آموزان را به بهره‌گیری از تخیل خود فرا بخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر، به داستان‌سرایی و خلق موقعیت‌های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش‌آموزان می‌توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصور ذهنی و تفسیر شخصی خود می‌توانند تصویر و عناصر آن را ببینند. از دانش‌آموزان بخواهید ارتباط میان تصویر ابتدای درس و عنوان آن را بیان کنند (تصویر خورشید پشت ابر: امام زمان (عج) در زمان غیبت خود مانند خورشید پشت ابر هستند؛ وجود دارند اما دیده نمی‌شوند).

● تدریس خود را می‌توانید مستقیماً با شعر «چشم امید» که متن آن در بخش دانستنی‌های معلم ارائه شده است، شروع کنید. می‌توانید با هماهنگی گروهی از دانش‌آموزان آنها را آماده کنید که با آهنگ و لحن خاصی شعر را برای گروه‌های دیگر اجرا کنند. زبان شعر، این امکان را به آموزگار می‌دهد که دانش‌آموزان را با احساسات خود همراه ساخته و در آنان روح لطافت و ظرافت و دقت را بدمد. شما به‌عنوان یک آموزگار توانا، لازم است به ایجاد یک تصویر ذهنی زیبا از محتوای شعر، در ذهن کودکان کمک کنید. به دنبال آن از دانش‌آموزان بخواهید که تا می‌توانند معنی شعر را بیان کنند هرچه می‌خواهند بگویند، قرار نیست معنی خاصی از شعر داشته باشند، در حد خودشان کافی است که شما استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید. مناسب است از دانش‌آموزان بخواهید درک خود را از معنا و مفهوم کلی شعر در قالب یک نوشته کوتاه یا به صورت شفاهی به کلاس ارائه دهند. جمع‌بندی معنی شعر و آنچه که برداشت کرده‌اند می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

● می‌توانید کلاس خود را با پخش دعای عهد و یا سرودی زیبا و یا کلیپ دختر بچه‌ای که برای امام زمان (عج) دکلمه‌ای را اجرا می‌کند شروع کنید. این کلیپ را می‌توانید از سایت هدیه‌های آسمانی تهیه کنید.

● برای شروع این درس می‌توانید قبل از ورود دانش‌آموزان به کلاس جمله‌آقا جان بیا یا آقا نمی‌آیی و ... را در پای تابلوی کلاس با خط زیبا بنویسید و یا در روی مقوایی نوشته و آن را در پای تابلوی کلاس نصب کنید و یا روی میز دانش‌آموزان قرار دهید و بگذارید تا دانش‌آموزان با دیدن آن هرچه به یاد می‌آورند و فکر می‌کنند بگویند: از صحبت‌های آنان استفاده کنید و از آنها بخواهید که هر کدام نوشته خود را ثبت کنند و آن را به دیوار کلاس نصب کنید. از دل نوشته‌های دانش‌آموزان می‌توانید به‌عنوان یک ایجاد انگیزه خوب استفاده کرده و وارد درس شوید.

● در صورت امکان دادن یک شاخه گل نرگس در بدو ورود دانش‌آموزان به کلاس می‌تواند باعث شود که با پرسش و پاسخ از اینکه علت دادن گل به آنها به چه منظور است و چرا گل نرگس؟ ایجاد انگیزه کنید. اگر امکان تهیه گل نرگس را ندارید می‌توانید تصویری از گل نرگس را به‌عنوان کارت در ورقه‌های معمولی چاپ کنید و یک جمله زیبا زیر آن نوشته و به آنها بدهید

و از آنها بخواهید که در این مورد تحقیق کنند. شاید بعضی از آنها بلافاصله بگویند اشکالی ندارد ولی از آنها بخواهید که تحقیق کامل تری انجام دهند و نسبت به آن تصویر و یا گلی که داده‌اید نظرشان را بنویسند. به این وسیله می‌توانید با اطلاعاتی که از دانش‌آموزان به دست آورده‌اید وارد موضوع درس شوید.

● می‌توانید به دانش‌آموزان بگویید که به تقویم مراجعه کنید و روز آغاز امامت امام زمان (عج) را پیدا کنید و بگویید چه روزی است و آیا اطلاعاتی از ایشان دارید یا خیر؟ اجازه دهید تا آنها خاطرات و صحبت‌های خودشان را بیان کنند.

● می‌توانید در یک برگه بنویسید «شاید این جمعه بیاید شاید» و آن را در پاکت نامه بگذارید و به دانش‌آموزان بدهید و بخواهید که در این رابطه تحقیق کنند که تا آمدن ایشان ما چه وظایفی داریم.

● روزی که می‌خواهید این درس را تدریس کنید، می‌توانید با همکاری مدیریت مدرسه و دانش‌آموزان، مراسم زیارت آل‌یس یا دعای عهد را در مدرسه برنامه‌ریزی و اجرا نمایید.

● از دانش‌آموزان بخواهیم با امام زمانشان گفت‌وگو کنند و با او درد و دل نمایند. شما فقط شرایط و فضا را مهیا و مساعد کنید تا هر کدام حرف دلشان را مطرح نمایند. این متن‌ها می‌تواند به صورت دل‌نوشته در کنار هم دسته‌بندی شده و ضمن استفاده از آنها برای ایجاد انگیزه، در دیوار کلاس نصب شود.

● در روز تدریس این درس، ترتیب کلاس و پخش شیرینی و شکلات و... برای ایجاد رابطه عاطفی با امام زمان (عج) بسیار راه‌گشاست.

● متن آغاز درس حکایتی شیرین از تولد امام مهدی (عج) و درباره خانواده ایشان است که می‌تواند خود شروعی مناسب برای تدریس ما باشد.

● در انجام فعالیت «گفت‌وگو کنید» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده و سپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. در این فعالیت سعی کنید برای دانش‌آموزان این نکته را خوب تبیین کنید که اولاً «انسان به طور کلی هر چه را که به آن نیاز دارد ولی آن را نمی‌داند باید بی‌سرسد تا آن را بداند» و ثانیاً «آن را باید از متخصص بی‌سرسد و گرنه به اشتباه می‌افتد». اگر مثلاً بیمار می‌شود، باید به پزشک مراجعه نماید و نمی‌تواند از معلم خود بخواهد تا برایش دارو تجویز نماید؛ بر همین اساس در امور مربوط به دین و دین‌شناسی باید به متخصص آن مراجعه نماید. متخصص دین مراجع تقلید هستند که اگر از آنها پیروی نکنیم دستورات دین را که برای سعادت ما قرار داده شده است به درستی دریافت نمی‌کنیم و همین موجب گمراهی و سرگردانی ما می‌شود.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با نقش ولایت فقیه در هدایت و نجات انسان‌ها از انحرافات، نسبت به عالمان پرهیزکار و دین‌شناس زمان خود احساس علاقه نموده و ادای احترام نمایند و به این ترتیب زمینه پیروی از آنان فراهم گردد.

● در فعالیت «بین و بگو» تلاش شده تا دانش‌آموزان بدانند امام زمان (ع) برای هدایت و نجات مردم از گمراهی، عالمان پرهیزکار و دین‌شناس در هر زمان را به عنوان جانشینان خود معرفی نموده است تا مردم با پیروی از آنها، دستورات دینی خود را به خوبی یاد بگیرند و مشکلات را با راهنمایی و هدایت آنان حل کنند. در حال حاضر آیت الله خامنه‌ای به عنوان نایب امام زمان (ع) و ولی فقیه این نقش را ایفا می‌کنند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
امامت، قرآن کریم	– آشنایی با زندگی امام زمان (عج)	۸	– اشاره به زندگی امام زمان (عج)	خیلی خوب
	– درک ضرورت وجود نایبان امام زمان (عج) در دوره غیبت		خوب	
	– آشنایی با مفهوم مرجع تقلید و اهمیت انتخاب آن		قابل قبول	
	– آشنایی با مفهوم ولی فقیه و وظیفه ایشان در دوره غیبت		نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	

دانشتنی‌های معلم

۱ در ابتدای درس به این مطلب اشاره شده است که از سال‌های قبل همه می‌دانستند که حضرت مهدی (عج) به دنیا می‌آید. این نکته از آن رو گفته شده تا مخاطب بداند با توجه به احادیث پیامبر (ص) و سایر ائمه (ع)، شیعیان می‌دانستند که قرار است روزی حضرت مهدی (عج) به دنیا آید و به ظلم و ستم پایان دهد.

۲ در درس به این نکته توجه شده که ظهور امام زمان (عج) بستگی به خواست خدا و آمادگی مردم دارد. یعنی یکی از شرایط ظهور آن حضرت آماده شدن مردم برای پذیرش ایشان است. ما باید سعی کنیم تا با اصلاح رفتار خود و دیگران یاران و سربازان خوبی برای آن حضرت باشیم.

۳ امامان (ع) از سوی خداوند چند وظیفه مهم بر عهده دارند یکی از آن وظایف آموزش دین و احکام آن به مردم است. در دوران غیبت به فرموده خود امام زمان (عج)، مردم باید برای آگاهی از احکام دین و یافتن پاسخ و پرسش‌های دینی خود به فقها و عالمان دین مراجعه کنند. (اشاره به حدیث: فأما الحوادث الواقعة فارجعوا الی رواه حدیثنا فانهم حجتی علیکم....، کمال‌الدین، شیخ صدوق، ج ۲، ص ۴۸۳) یعنی در دوران غیبت مراجع دینی باید این بخش از وظیفه امام را با توجه به دستور خود ایشان بر عهده گیرند. منظور از جانشینان امام زمان (عج) در این درس، اشاره به این افراد دارد.

امامان (ع) وظیفه دیگری نیز داشته‌اند و آن اجرای احکام و قوانین اسلام در جامعه است که جز از طریق تشکیل حکومت اسلامی میسر نمی‌شود. این وظیفه نیز در دوران غیبت بر عهده یکی از همین عالمان و مراجع دین خواهد بود که از مدیریت و پیش‌بالایی برخوردار باشد. که به این شخص ولی فقیه می‌گویند.

۴ در صورتی که دانش‌آموزی پرسید: این چهار نفر نایب خاص چه کسانی بودند؟ نام آنها عبارت است از: عثمان بن سعید، محمد بن عثمان، حسین بن روح، علی بن محمد سمری که هر کدام پس از دیگری از طرف امام زمان (عج) انتخاب می‌شدند.

۵ متن شعر چشم امید ۱ جهت بهره‌برداری معلمان عزیز ارائه می‌گردد. این شعر با راهنمایی آموزگاران گرامی می‌تواند برای تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم درس مثمر ثمر باشد:

به طاها به یاسین به معراج احمد

به قدر و به کوثر به رضوان و طوبی

به وحی الهی به قرآن جاری

به تورات موسی و انجیل عیسی

بسی پادشاهی کنم در گدایی

چو باشم گدای گدایان زهرا (س)

چه شب‌ها که زهرا (س) دعا کرده تا ما

همه شیعه گردیم و بی‌تاب مولا

غلامی این خانواده دلیل و مراد خدا بوده از خلقت ما

مسیرت مشخص، امیرت مشخص، مکن دل ای دل بز دل به دریا

که دنیا به خسران عقبا نیرزد
به دوری ز اولاد زهرا نیرزد
و این زندگانی فانی جوانی
خوشی‌های امروز و اینجا
به افسوس بسیار فردا نیرزد

اگر عاشقانه هوادار یاری
اگر مخلصانه گرفتار یاری
اگر آبرو می‌گذاری به پایش
یقیناً یقیناً خریدار یاری
بگو چند جمعه‌گذشتی ز خوابت؟
چه اندازه در ندبه‌ها زاری یابی؟
به شانه کشیدی غم سینه‌اش را؟
و یا چون بقیه تو سربار یاری
اگر یک نفر را به او وصل کردی
برای سپاهش تو سردار یاری
به گریه شبی را سحر کردی یا نه؟
چه مقدار بی‌تاب و بیمار یاری؟
دل آشفته بودن دلیل کمی نیست
اگر بی‌قراری بدان یار یاری
و پایان این بی‌قراری بهشت است
بهشتی که سرخوش ز دیدار یاری

نسیم کرامت وزیدن گرفته
و باران رحمت چکیدن گرفته
مبادا بدوزی نگاه دلت را
به مردم که بازار یوسف فروشی در این دوره بد شدیداً گرفته
خدایا به روی درخشان مهدی
به زلف سیاه و پریشان مهدی
به قلب رئوفش که دریای داغ است

به چشمان از غصه گریان مهدی
 به لب‌های گرم علی یا علی‌اش
 به ذکر حسین و حسن جان مهدی
 به دست کریم و نگاه رحیمش
 به چشم امید فقیران مهدی
 به حال نیاز و قنوت نمازش
 به سبحان سبحان سبحان مهدی
 به برق نگاه به خال سیاهش
 به عطر ملیح گریان مهدی
 به حج جمیلش به جاه جلیلش
 به صوت حجازی قرآن مهدی
 به صبح عراق و شبانگاه شامش
 به آهنگ سمت خراسان مهدی
 به جان داده‌های مسیر عبورش
 به شهد شهود شهیدان مهدی
 مرا دائم الاشتیاقش بگردان
 مرا سینه چاک فراقش بگردان
 تفضل بفرما بر این بنده بی سر و پا
 مرا همدم و محرم و هم رکاب
 سفرهای سوی خراسان و شام و عراقش بگردان
 یا مهدی یا مهدی مددی

درس نهم

جهان دیگر

توضیحات درس

دانش‌آموزان در سال‌های قبل با مفاهیمی مانند قیامت، بهشت، جهنم و... آشنا شدند. این درس با استناد به داستانی از زندگی پیامبر(ص) ضمن تأکید بر قدرت خداوند از خلال آیاتی از قرآن کریم، به معرفی زندگی جاودانه آخرت در ادامه زندگی کوتاه دنیا و حتمی بودن این زندگی، به بحث جهان آخرت و معرفی اصل معاد به‌عنوان یکی از اصول دین اشاره می‌کند و در جمع‌بندی بر مباحث اعتقادی یک مسلمان تأکید می‌کند.

نکته: خوب است تدریس این درس را به زمانی موکول کنید که کارنامه یا نمرات دانش‌آموزان به آنها داده شده و تلخی و شیرینی کار خود را احساس کرده‌اند.

اهداف درس

آشنایی با معاد به‌عنوان یکی از اصول دین
درک امکان زنده شدن انسان‌ها پس از مرگ
درک نقش اعتقاد به معاد در زندگی
آشنایی با عبدالعظیم حسنی به‌عنوان یکی از پیروان امامان معصوم (ع)
معرفی اعتقادات یک مسلمان
توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

اصول دین
معاد
زندگی جاودانه
آخرت
مرگ

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای شروع تدریس می‌توانید از فعالیت «برایم بگو» استفاده نمایید، به این ترتیب که از یک پازل در کلاس استفاده کنید. از دانش‌آموزان بخواهید که پازل را تکمیل نمایند. سپس پازل تکمیل شده را به هم بریزید و از دانش‌آموزان بخواهید

مجدداً آن را بسازند بعد از ساخت مجدد از آنها بپرسیم که کدام دفعه راحت تر بود؟ ساختن اولیه سخت تر است یا دوباره ساختن آن؟ و با این ایجاد انگیزه تدریس را شروع کنید. همین کار را می توان توسط خمیر بازی در کلاس انجام داد. این مواد می توانند به عنوان بخشی از بسته آموزشی در مورد این درس لحاظ گردند.

● برای شروع تدریس می توانید مسابقه ای برگزار کنید و با این مطلب که در هر مسابقه ای کسی برنده می شود و جایزه می گیرد که بیشتر کوشش کند و به راهنمایی های مربی خود خوب توجه داشته باشد و در عمل، آنها را به کار ببندد؛ به این موضوع پل بزنید که دنیا نیز همچون میدان مسابقه است که هر کس به سخنان خدا گوش فرا دهد و به آنها عمل کند، به پاداش بزرگ الهی می رسد و از پاداش خدا در آخرت بهره مند می شود.

● در این درس می توانید از فن «تصویر خوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد. برای بهره برداری از روش تصویر خوانی که به معنی استفاده از تصویر برای درک یک معنا و مفهوم می باشد می توانید در سه قدم مشخص و مجزا اما کاملاً مرتبط با یکدیگر آن را انجام دهید.

قدم اول: براساس سؤال «دقیقاً چه چیزی در تصویر می بینید؟» در این مرحله، به بچه ها توصیه و کمک کنید تا دقیقاً آنچه را می بینند، با تمامی جزئیات شرح دهند؛ بدون آنکه به روابط و پیوند اجزا توجه و دقت کنند یا این روابط را حدس بزنند. در این مرحله، جمله هایی نظیر «من در اینجا ..... می بینم» یا «اینجا، چند ..... وجود دارد». به کار گرفته می شود، به کاربردن جمله هایی مثل «به نظر من، این بچه مشغول ..... است» یا «فکر می کنم ..... خطاست. در واقع، در این مرحله فقط توانایی مشاهده دقیق و مستقیم دانش آموزان مورد نظر ماست.

قدم دوم: براساس سؤال «چه رابطه ای بین چیزها و افراد می بینید (یا حدس می زنید)؟» در این مرحله به دانش آموزان توصیه و کمک کنید تا براساس آنچه می بینند، روابط بین اجزا را حدس بزنند، برای این کار باید به تمامی جزئیات و روابط و پیوندها و نیز عناصر پنهان از طریق «حدس» توجه شود. در این مرحله، جمله هایی نظیر «من حدس می زنم که این کودک ...» یا «فکر می کنم این کودک با آن مرد ...» به کار گرفته می شود ولی در این مرحله ما به داستان سرایی نمی پردازیم.

قدم سوم: براساس پرسش هایی نظیر «درباره تصویر چگونه فکر می کنید؟» «تصویر چه می خواهد بگوید؟» و ...، در این مرحله، دانش آموزان را به بهره گیری از تخیل خود فرا بخوانید. از آنها بخواهید که با توجه به تصویر، به داستان سرایی و خلق موقعیت های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش آموزان می توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند. آنها براساس تصور ذهنی و تفسیر شخصی خود می توانند تصویر و عناصر آن را ببینند.

● تدریس خود را می توانید مستقیماً با فعالیت «همخوانی کنیم» شروع کنید. زبان شعر به خودی خود زبان مناسبی برای تفکر مؤثر در دانش آموزان به شمار می آید. مناسب است از دانش آموزان بخواهید درک خود را از معنا و مفهوم کلی شعر در قالب یک نوشته کوتاه یا به صورت شفاهی به کلاس ارائه دهند.

● برای شروع مناسب درس می توانید با فعالیت «گفت و گو کنید» آغاز نمایید و پیرامون رفتار شایسته دانش آموزی که به خدا و جهان آخرت ایمان دارد در برخورد با هم کلاسی های خود با دانش آموزان به گفت و گو بپردازید.

● فرصت مناسبی را برای خواندن درس اختصاص دهید. درس می تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود.

- در پاسخ فعالیت «برایم بگو» روشن است که دانش‌آموزان ساختن اولیه را سخت‌تر می‌دانند؛ چرا که در آنجا نیاز به فکر، طراحی نقشه، برنامه‌ریزی و... بوده در حالی که در بازسازی، بخشی از مراحل پیشین حذف می‌گردد. هدف این فعالیت، پیوند با مفهوم آیات درس می‌باشد تا دانش‌آموزان به این نتیجه برسند که به همین گونه آفرینش دوباره انسان‌ها از آفرینش اولیه آنها سخت‌تر نیست و همان خدایی که آفرینش اولیه را انجام داده است بر آفرینش دوباره حتماً قادر و تواناست.
- در فعالیت «ببین و بگو» برای اینکه ذهن کودکان به فهم مسئله معاد نزدیک‌تر شود می‌توان به مرگ و زندگی در طبیعت و فصل زمستان و بهار، اشاره نمود. آمدن بهار و زمستانی که هر انسان بارها و بارها در عمر خود آنها را مشاهده کرده است.
- در فعالیت «ایستگاه فکر» دانش‌آموزان با یادآوری مطالب گذشته به ماجرای عزیر یا عزیز و... اشاره می‌نمایند.
- در فعالیت «بررسی کنید» می‌توانید با همخوانی سوره حمد به آیه مورد نظر یعنی «مالک یوم الدین» برسید و از دانش‌آموزان درباره معنای آن سؤال کنید. «دین» در این آیه به معنای جزا می‌باشد. روزی که همگان جزای کارهای نیک و بد خود را می‌بینند. معلم در صورت صلاحدید می‌تواند بعد از خواندن سوره از سوی دانش‌آموزان، آن را با صوتی زیبا، با استفاده از نوار یا سی‌دی، در کلاس پخش نماید.
- برای انجام فعالیت «تدبر کنیم» توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید. برای آموزش پیام آیات می‌توان موقعیتی را فراهم آورد تا کودکان از نزدیک، کشتزاری را ببینند و با یک کشاورز در زمینه کارش گفت‌وگو کنند، یا بذرهایی مختلفی که برخی خوب و برخی فاسد هستند بکارند و پس از آنکه محصولات مختلفی به دست آمد و بذرهایی فاسد نیز بی‌نتیجه ماند و احساس شادی و غم را تجربه کردند، آموزگار نتیجه بگیرد که اعمال هر یک از ما در این دنیا، گوناگون و مختلف است. هرچه عمل نیکوتر باشد، مانند بذر مناسب‌تری است، که میوه و ثمر می‌دهد. اما کسی که کار بدی در این دنیا انجام می‌دهد مثل بذر فاسدی است که هیچ چیز از آن نمی‌روید. آموزگار محترم در ادامه می‌تواند بحث را با حدیث «الدنيا مزرعة الآخرة»؛ دنیا مزرعه آخرت است؛ نتیجه‌گیری و تمام کند.
- در فعالیت «بگرد و پیدا کن» تلاش شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با تفاوت‌های دنیا و آخرت از جمله محدود بودن دنیا و نامحدود بودن آخرت، شگفت‌انگیزتر بودن نظام قیامت نسبت به دنیا، دریافت کامل نتایج اعمال در آخرت بر خلاف دنیا که امکان دریافت کامل نتایج اعمال وجود ندارد؛ به درک برتری زندگی در آن جهان نائل گردند.
- در قسمت «نیایش» دانش‌آموز پس از آشنایی با اصل معاد و اطمینان به وجود روز قیامت یعنی روزی که انسان پاداش و نتیجه همه کارهای خوب و بد را می‌بیند، از خدا می‌خواهد تا به او کمک کند تا طوری رفتار نماید که در آن روز پشیمان و حسرت زده نباشد.
- در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا ضمن توضیح هر یک از اصول دین و مرور اطلاعاتی که در مورد هر یک از این اصول در این پایه و پایه‌های گذشته خوانده‌اند به جمع‌بندی مطالب به‌عنوان اعتقادات یک مسلمان بپردازند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
بخش آخرت، قرآن کریم	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با معاد به عنوان یکی از اصول دین درک امکان زنده شدن انسان‌ها پس از مرگ درک نقش اعتقاد به معاد در زندگی 	۹	<ul style="list-style-type: none"> معرفی معاد به عنوان یکی از اصول دین بیان امکان زنده شدن انسان‌ها پس از مرگ بیان نقش اعتقاد به معاد در زندگی 	<ul style="list-style-type: none"> ضمن تشریح قدرت امکان زنده شدن مردگان با مثال، به توضیح معاد به عنوان یکی از اصول دین می‌پردازد. ضمن معرفی اعتقادات یک مسلمان در مورد نقش اعتقاد به معاد در زندگی با مثال توضیح می‌دهد. ضمن معرفی عبدالعظیم حسنی، پیام قرآنی را می‌خواند و درباره مفهوم آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با عبدالعظیم حسنی به عنوان یکی از پیروان امامان معصوم (ع) معرفی اعتقادات یک مسلمان توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس 		<ul style="list-style-type: none"> معرفی عبدالعظیم حسنی به عنوان یکی از پیروان امامان معصوم (ع) معرفی اعتقادات یک مسلمان 	<ul style="list-style-type: none"> ضمن تشریح امکان زنده شدن مردگان، به توضیح معاد به عنوان یکی از اصول دین می‌پردازد. ضمن معرفی اعتقادات یک مسلمان در مورد نقش اعتقاد به معاد در زندگی توضیح می‌دهد. ضمن معرفی عبدالعظیم حسنی، پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	<ul style="list-style-type: none"> بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با درس 		<ul style="list-style-type: none"> بیان مفهوم پیام قرآنی مرتبط با درس 	<ul style="list-style-type: none"> ضمن بیان امکان زنده شدن مردگان، به معرفی معاد به عنوان یکی از اصول دین می‌پردازد. ضمن معرفی اعتقادات یک مسلمان به نقش اعتقاد به معاد در زندگی اشاره می‌کند. ضمن معرفی عبدالعظیم حسنی، مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
	<ul style="list-style-type: none"> نیازمند آموزش و تلاش بیشتر 		<ul style="list-style-type: none"> با کمک آموزگار ضمن بیان امکان زنده شدن مردگان، به معرفی معاد به عنوان یکی از اصول دین می‌پردازد. با راهنمایی آموزگار ضمن معرفی اعتقادات یک مسلمان به نقش اعتقاد به معاد در زندگی اشاره می‌کند. با یاری آموزگار ضمن معرفی عبدالعظیم حسنی، مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند. 	

دانشتنی های معلم

۱ ورودیه این درس به دنبال آن است که نگاه مخاطب به مرگ و جهان آخرت را اصلاح کنید. زیرا معمولاً، مرگ را امری هولناک که بر خلاف جریان طبیعی زندگی است، می دانیم و از این رو، نگاه کاملاً منفی به آن داریم. در شروع درس به این نکته توجه داده شده است که مرگ هم یک مرحله ای از مراحل طبیعی زندگی است و چیزی جدای از آن نیست. یعنی همان گونه که در یک مرحله در شکم مادر بودیم و در مرحله ای متولد شدیم و خلاصه یک به یک مراحل زندگی را طی کردیم، در مرحله دیگر به مرگ می رسیم که دقیقاً در ادامه آن مراحل است و نه چیزی جدای از آن، این نوع نگاه به مسئله مرگ، بسیاری از توهمات غلطی را که در ذهن مخاطبان است، برطرف می کند. زیرا معمول مخاطبان نگاه بسیار منفی ای به مرگ دارند البته این نگاه ناشی از خاطرات تلخی است که از مرگ یکی از عزیزان و نزدیکان خود، به وجود آمده است. از این رو، با پذیرش مرگ به عنوان یک امر طبیعی در مراحل چندگانه زندگی، قبول آن راحت تر می شود.

۲ نکته بسیار مهمی که باید در آموزش بحث معاد به نوجوان به آن توجه داشت، این است که بایستی بحث معاد تنها در حد وجود جهان دیگر و پایان نیافتن زندگی با مرگ و نیز تأثیر رفتارهای دنیوی بر جایگاه انسان در آخرت، مطرح شود و مباحثی همچون عذاب و عقاب اخروی و کیفیت آن به تفصیل مورد بحث قرار نگیرد. سخن گفتن از قبر و عذاب آن، قیامت و ترس آن، جهنم و عذاب های دردناک آن، ذهنیت منفی ای را نسبت به مرگ و دنیای پس از آن در مخاطب ایجاد می کند. همکاران محترم بهتر است اجازه دهند تا این گونه مباحث به فراخور سن مخاطبان در سال های بالاتر و حول محور کتاب درسی مطرح شوند.

۳ در درس به این نکته اشاره شده که زندگی اصلی ما در جهان آخرت خواهد بود. این مطلب را می توان با مثال مسافر روشن تر کرد. مسافری که برای مدتی در جایی مهمان است، هیچ گاه دل به آنجا نمی بندد، چون می داند به زودی باید به محل زندگی اصلی خود بازگردد. ما نیز همچون مسافرانی هستیم که برای مدتی قرار است در دنیا زندگی کنیم و بعد به جایگاه و وطن اصلی خود برگردیم.

۴ همان گونه که در بند ۲ اشاره شد، یکی از نکاتی که مخاطبان بایستی از طرح مباحث معاد فرا گیرند، توجه به اعمال و رفتارها در دنیاست. زیرا این اعمال اگر نیک باشند، بهشت را برای ما می سازند و اگر بد باشند جهنم را. یعنی این رفتار ما انسان هاست که بهشت و جهنم ما را می سازد. توجه به این مسئله مخاطب را نسبت به رفتارهای خود، هشیارتر می کند.

۵ برخی متفکران بر این باورند که علت همه ناباوری ها به مسئله قیامت و معاد آن است که شناخت خداوند، آن گونه که باید، حاصل نشده است! اگر کسی به قدرت خداوند ایمان آورده و او را پروردگاری بشناسد که بر انجام همه امور تواناست، در مسئله معاد و قیامت تردید نمی کند. خداوندی که این جهان و انسان ها را بدون نمونه قبلی آفریده، هم او با استفاده از همان قدرت خود، جان تازه ای به مردگان بخشیده و قیامت را به وجود می آورد. پایان درس با انجام یک مقایسه و اشاره به دشوارتر بودن آفرینش ابتدایی نسبت به آفرینش دوباره، بر این مفهوم تأکید می نماید که معاد و آفرینش دوباره انسان ها از آفرینش اولیه آنها سخت تر نیست و همان خدایی که آفرینش سخت تر و اولیه را انجام داده است بر آفرینش دوباره حتماً قادر

و تواناست.

۶ یعنی به دانش‌آموز یاد دهیم که قبل از هر رفتاری به یاد قیامت بیفتد و ببیند که آیا در آن دنیا می‌تواند پاسخگوی این رفتارش باشد یا نه؟ اگر در مخاطبان این احساس ایجاد شود که تک تک اعمال ما در آخرت مورد محاسبه قرار می‌گیرد، بر نوع رفتار او اثر می‌گذارد.

۷ متن شعر «من و کوه» جهت بهره‌برداری معلمان عزیز ارائه می‌گردد. این شعر با راهنمایی آموزگاران گرامی می‌تواند برای تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم درس شمر ثمر باشد :

من در کمر کش کوه خوشحال می‌دویدم
 ناگاه از دل کوه صدای پا شنیدم
 وقتی که ایستادم دیگر صدا نیامد
 همراه ناله باد صدای پا نیامد
 وقتی که می‌دویدم بر سنگ‌های انبوه
 صدای پای خود را من می‌شنیدم از کوه
 مثل صدا و کوه است اعمال ما و دنیا
 آید به سوی ما باز هر کار زشت و زیبا

آداب زندگی

توضیحات درس

هدف از درس‌هایی که مربوط به بحث آداب می‌شوند، توجه دادن دانش‌آموزان به مجموعه‌ای از ارزش‌ها و رفتارهای درست و پسندیده‌ای است که هر انسان مسلمانی باید به آن پایبند باشد و از رفتارهایی که در جهت مقابل این اعمال است، پرهیز کند. همان‌طور که از عنوان این درس آشکار است، در این درس قرار است تا برخی از آداب و رفتارهای پسندیده در هنگام حضور در اجتماع و ارتباط با دیگران بیان شود و مخاطب را متوجه برخی رفتارها و عادت‌های غلطی که در جامعه امروزی و خصوصاً جامعه دانش‌آموزی رواج دارد، بنماید.

اهداف درس

آشنایی با مفهوم آداب معاشرت
آشنایی با برخی از آداب معاشرت اجتماعی در اسلام
توانایی ترجمه آیات و استخراج پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت
توانایی نقد هر یک از عادات ناپسند و ارائه راهکار برای مقابله با آنها
تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی

مفاهیم کلیدی

آداب معاشرت
پیامبر(ص)
الگوگیری

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای شروع می‌توانید از داستان‌ها، تصاویر، فیلم‌ها و یا حتی پخش کارتون‌هایی که بیانگر رفتارهای پسندیده یا ناپسند هستند استفاده کنید؛ این عمل می‌تواند شما را در دستیابی به اهداف درس، خصوصاً در حیطه نگرشی یاری کند. شما می‌توانید با استفاده از این قالب‌ها فضایی ایجاد کنید تا دانش‌آموزان درباره مشکلاتی که این گونه مسائل در زندگی افراد (به ویژه دانش‌آموزان) به وجود می‌آورند با یکدیگر گفت‌وگو کنند.
- می‌توانید کلاس خود را با پخش قسمت‌هایی از فیلم زندگی امامان شروع کنید و پیرامون ویژگی‌های رفتاری آنها با دانش‌آموزان به گفت‌وگو بپردازید.

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه «ادب» به چه معنی است؟ به چه کسی «با ادب» گفته می‌شود، برای «با ادب بودن» چه ویژگی‌هایی باید داشته باشیم. همنشینی با افراد «با ادب» در زندگی و نقش آنها می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایش تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.

● متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از قبل، گروهی از دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش داستان درس آماده نموده و در تهیه وسایل مورد نیاز و گریم به آنها کمک کنید.

● خواندن درس می‌تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود. می‌توانید داستان درس را با لحن زیبا برای بچه‌ها بخوانید یا برای آنها تعریف کنید و درحین تعریف باهماهنگی لازم با دانش‌آموزان آن را جذاب‌تر اجرا کنید.

● فعالیت «گفت و گو کنید» و اجرای آن به صورت نمایش می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد.

● استفاده از هنر و شیوه داستان‌گویی پیرامون موضوعات متنوع اخلاقی، در مورد این درس توصیه می‌گردد. بنابراین استفاده از کتاب‌هایی که ارزش‌های اخلاقی را در قالب داستان و حتی ضرب‌المثل‌های شیرین فارسی ارائه می‌کنند، توصیه می‌گردد. علاوه بر آن، فرازهای آموزنده از شرح حال بزرگان، دانشمندان، قهرمانان و... نیز در راستای آموزش غیر مستقیم آداب اخلاقی بسیار مفید می‌باشد. دانش‌آموزان پیرامون داستان‌هایی که می‌شنوند، تبادل نظر کرده و به ارائه نتایج اخلاقی و منطقی از داستان‌ها می‌پردازند.

نکته: به‌طور کلی در آموزش غیر مستقیم باید از نتیجه‌گیری صریح و توصیه آنها به دانش‌آموزان اجتناب کرد و این امر را برعهده خود آنان قرار داده تا آموزش از حالت غیر مستقیم خارج نگردد.

● در تدریس این درس می‌توانید از موقعیت‌های پیش آمده در مدرسه، استفاده کنید موقعیتی واقعی یا فرضی از مسائل اخلاقی که بین دو دوست پیش آمده است و بحث و گفت و گو درباره عوامل به وجود آورنده این وضعیت و عواقب و راه‌حل‌های آن می‌تواند از آن جمله باشد. مثلاً قهر کردن دو دوست به علت خطایی که یکی از آنها مرتکب شده، یا دوستی و صمیمیتی که به علت بی‌توجهی و توقعات بی‌جا به ناراحتی تبدیل شده است و مواردی نظیر آن.

● استفاده از روش الگویی در آموزش این درس، یکی از بهترین شیوه‌های آموزشی غیر مستقیم است. در این روش معلم، مفاهیم و ارزش‌های اخلاقی (سلام کردن، خوش‌رو بودن و...) را با اعمال و رفتار و شخصیت خود به‌طور غیر مستقیم به فراگیران آموزش می‌دهد. نباید بین گفتار و کردار معلم، چه در داخل و چه در خارج مدرسه تناقضی وجود داشته باشد. آثار و فوایدی که این روش به‌طور کلی به دنبال دارد، عبارت‌اند از:

✓ از آنجا که در این روش، یادگیری عمدتاً از طریق مشاهده مستقیم صورت می‌گیرد، می‌تواند از مؤثرترین و پایدارترین نوع یادگیری باشد. امام صادق علیه السلام فرمود: «كُونُوا دُعَاةَ النَّاسِ إِلَى الْخَيْرِ بَغَيْرِ أَلْسِنَتِكُمْ، لِيَرَوْا مِنْكُمْ الْإِحْتِهَادَ وَالصِّدْقَ وَالْوَرَعَ»؛ مردم را از راهی غیر از زبان‌هایتان به خوبی دعوت کنید، به گونه‌ای که تلاش و راست‌گویی و پرهیزکاری را (در عمل) از شما ببینند.

✓ روند یادگیری، تفهیم و انتقال پیام به مترتی سریع‌تر و با سهولت انجام می‌پذیرد.

✓ زمانی که مترتی الگوهای انسانی را مشاهده می‌کند، به قابلیت‌ها و توانایی‌های انسانی خود پی می‌برد و در جهت

شکوفایی آنها تلاش می‌نماید. به بیانی دیگر، مشاهده الگوها، اعتماد به نفس را در الگوپذیر تقویت کرده، او را در رسیدن به کمالات مطمئن‌تر می‌سازد و انگیزه وی را برای رسیدن به کمالات مورد مشاهده بیشتر می‌کند.

● ایجاد مسئله در ذهن دانش‌آموزان و برانگیختن آنان به تلاش برای حل آن، یکی از بهترین شیوه‌های آموزشی می‌باشد. این شیوه در این درس با طرح سؤالاتی این چنین می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد؛ تا دانش‌آموزان با اهمیت و مصادیق رعایت حقوق دیگران بیش از پیش آشنا گردند:

چگونه می‌توانی دوستت را خوشحال کنی؟

فکر می‌کنی دوستت از چه کارهایی ناراحت می‌شود؟

از دوستی با چه کسی یا چه کسانی خوشحال نمی‌شوی؟

برای اینکه دوستت همیشه با تو دوست بماند، چه می‌کنی؟ مثال بزن

آیا می‌توانی آن را نمایش دهی؟

....

● می‌توانید با همکاری دانش‌آموزان، در مورد اهمیت و نتایج مفید رعایت کردن آدابی که در این درس به آنها اشاره شد، نمایشی تهیه و اجرا کنید.

● همچنین می‌توانید به برخی آثار سوء رعایت نکردن آنها نیز بپردازید.

● برای انجام فعالیت «تدبر کنیم» توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آیات قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیات رفتار مورد نظر خود را انتخاب کرده و پیرامون پرسش‌های مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیات قرآن کافی نباشد، با طرح سؤالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید. برای آموزش پیام آیات می‌توانیم از موقعیت‌های پیش آمده در مدرسه استفاده کنیم.

● پیشنهاد می‌شود دانش‌آموزان در فعالیت «گفت‌وگو کنید» ابتدا به صورت گروهی آن را انجام داده و سپس نتیجه آن را به کلاس ارائه می‌کنند. آشنایی دانش‌آموزان با فوائد یک عمل، نقش مؤثری در تشویق به انجام آن و درونی‌سازی عمل ایفا می‌نماید.

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
آداب و اخلاق اسلامی، قرآن کریم	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مفهوم آداب معاشرت - آشنایی با برخی از آداب معاشرت اجتماعی در اسلام - توانایی ترجمه آیات و استخراج پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت 	۱۰	<ul style="list-style-type: none"> - بیان مفهوم آداب معاشرت - معرفی برخی از آداب معاشرت اجتماعی در اسلام - بیان ترجمه آیات و استخراج پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت 	<p>ضمن بیان مفهوم آداب معاشرت به نمونه‌هایی از آنها اشاره کرده و برای رعایت آنها همواره تلاش می‌کند.</p> <p>ضمن بیان ترجمه آیات، به پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت اشاره می‌کند.</p> <p>ضمن نقد چند نمونه از عادات ناپسند، برای مقابله با آنها راهکار ارائه می‌کند.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی نقد عادات ناپسند و ارائه راهکار برای مقابله با آنها - تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی 		<ul style="list-style-type: none"> - نقد عادات ناپسند و ارائه راهکار برای مقابله با آنها - تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی 	<p>ضمن بیان مفهوم آداب معاشرت به دو نمونه آن اشاره کرده و برای رعایت آنها در اغلب موارد تلاش می‌کند.</p> <p>ضمن بیان ترجمه آیات، به دو پیام مرتبط با آداب معاشرت اشاره می‌کند.</p> <p>ضمن نقد دو نمونه از عادات ناپسند، برای مقابله با آنها راهکار ارائه می‌کند.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی 		<ul style="list-style-type: none"> - تلاش برای رعایت آداب معاشرت در زندگی 	<p>ضمن بیان مفهوم آداب معاشرت به یکی از نمونه‌های آن اشاره کرده و برای رعایت آن گاهی تلاش می‌کند.</p> <p>ضمن بیان ترجمه آیات، به یکی از پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت اشاره می‌کند.</p> <p>ضمن نقد یکی از عادات ناپسند، برای مقابله با آن راهکار ارائه می‌کند.</p>
				<p>با کمک آموزگار ضمن بیان مفهوم آداب معاشرت به یکی از نمونه‌های آن اشاره کرده و برای رعایت آن گاهی تلاش می‌کند.</p> <p>با راهنمایی آموزگار ضمن بیان ترجمه آیات، به یکی از پیام‌های مرتبط با آداب معاشرت اشاره می‌کند.</p> <p>با یاری آموزگار ضمن نقد یکی از عادات ناپسند، برای مقابله با آن راهکار ارائه می‌کند.</p>

دانستنی‌های معلم

۱ عنوان درس «آداب زندگی» است. کلمه آداب جمع ادب است. پس منظور مجموعه رفتارهای مؤدبانه‌ای است که باید در زندگی اجتماعی خود به آنها پایبند باشیم. قرن‌هاست که درباره این موضوع کتاب‌های مختلفی تحت عنوان «آداب معاشرت» نوشته شده است که این نشان از توجه مسلمانان به رفتارهای اخلاقی در جامعه دارد. عنوان این درس، ساده شده اصطلاح «آداب معاشرت» است تا برای دانش‌آموز قابل فهم باشد.

۲ درس با بیان سیره و رفتار پیامبر (ص) در روابط اجتماعی خود آغاز شده است و هدف از آن، الگو قرار دادن آن حضرت در رعایت آداب و رفتارهای صحیح معاشرت است. زیرا دانش‌آموز، در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی سال‌های گذشته بارها داستان‌هایی را از پیامبر (ص) شنیده که سخن از مهربانی او با همگان و خصوصاً کودکان داشته است. از این رو در قلب خود علاقه بسیاری نسبت به شخصیت دوست داشتنی ایشان احساس می‌کند و به خوبی آماده است تا رفتارهای خود را به این شخصیت محبوب نزدیک کند و او را سرمشق و الگوی خود قرار دهد. حال که قرار است در این درس، برخی رفتارهای صحیح را در وجود دانش‌آموز نهادینه کنیم، بهتر است که نشان دهیم این رفتارها از سوی پیامبر رحمت و مهربانی (ص) نیز مورد توجه بوده و ایشان بیش از دیگران به آن عمل می‌کرده است. امید است که دانش‌آموز با توجه به شناخت و علاقه‌ای که به پیامبر (ص) دارد، سعی در الگوگیری از رفتارهای آن حضرت نماید. خوش اخلاقی، سلام کردن به همگان، قطع نکردن سخن دیگران، بلند نخندیدن، خوب گوش دادن و... از جمله رفتارهایی است که دانش‌آموزان بایستی فرا گیرند و همه این رفتارها در سیره پیامبر (ص) بیان شده است.

۳ متأسفانه در بین نوجوانان و جوانان امروزی، رفتارهای غلطی شایع شده است که اصول اخلاقی جامعه ما را تهدید می‌کند. این رفتارهای غلط موجب شده است تا جامعه ما به سمت یک نوع بی‌اخلاقی سوق پیدا کند و ضعف‌های اخلاقی آن گسترش یابد. این رفتارهای ضد اخلاقی باعث شده تا ما در روابط اجتماعی و نوع تعامل با دیگران، آن گونه که در شأن یک انسان مسلمان است عمل نکنیم و از این رو شاهد بروز و ظهور بد اخلاقی‌ها و ناهنجاری‌های مختلفی در جامعه باشیم. هشدار نسبت به این رفتارهای غلط باید از دوران کودکی شروع و ریشه‌های آن در همین دوران خشکیده شود. دانش‌آموزان عادت‌های غلطی همچون تمسخر دوستان و هم‌کلاسی‌ها، بدگویی از دیگران، حرف زدن در هنگام صحبت دیگران و... دارند که در درس به آنها اشاره شده است.

۴ در این درس سعی شده تا در حد فهم و درک دانش‌آموز، اهمیت و فلسفه عمل به آداب معاشرت بیان شود، و آن گسترش صمیمت و مهربانی در بین انسان‌ها و جلوگیری از ایجاد دشمنی‌ها و کدورت‌ها در بین افراد است. امروزه شاهدیم که ریشه بسیاری از اختلافات رایج در بین خانواده‌ها، اقوام، دوستان و آشنایان، عدم رعایت برخی از همین رفتارها و آداب است.

۵ گذاشتن اسامی ناپسند بر روی یکدیگر و یا دست انداختن دوستان و یا مسخره کردن عیب‌های دیگران از جمله رفتارهای رایج دانش‌آموزی است. باید به آنان آموخت که ما حق نداریم دل دیگران را بشکنیم و موجبات ناراحتی و غصه دوستان را فراهم آوریم. شاید آن کسی که ما او را مسخره می‌کنیم یکی از بندگان خوب خدا باشد و خدا او را بسیار بیشتر از ما دوست داشته باشد و ما با آزردن او باعث خشم خدا شویم.

درس یازدهم

راه تندرستی

توضیحات درس

با توجه به اینکه در جامعه دانش‌آموزی با مشکلاتی همچون کم‌تحرکی، عدم تغذیه و خواب مناسب روبه‌رو هستیم و دانش‌آموزان به دلیل مقتضیات دنیای امروز و سرگرم شدن با تلویزیون، رایانه و... تندرستی خود را مورد تهدید قرار می‌دهند، در این درس ضمن تأکید بر اهمیت مواردی همچون ورزش، تغذیه مناسب و خواب کافی، بر فوائد حفظ سلامتی و شکر این نعمت بزرگ تأکید شده است.

اهداف درس

آشنایی با تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم
درک ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام
معرفی عوامل و فواید حفظ سلامت و تندرستی
تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی

مفاهیم کلیدی

تربیت بدنی

تفریحات سالم

سلامتی

ورزش

تغذیه

بیماری

ناتوانی

پیشنهادهایی برای تدریس

● برای شروع تدریس می‌توانید واژه «ورزش» را بر تابلوی کلاس بنویسید و با طرح پرسش‌های زیر درس را آغاز نمایید:

✓ شما ورزش می‌کنید؟

✓ چه ورزش‌هایی را دوست دارید؟

✓ ورزش چه فایده‌ای برای ما دارد؟

✓ شما برای سلامتی خود چه کار می‌کنید؟

✓ شکر توانایی را چگونه باید به‌جا آورد؟

● می‌توانید کلاس را با پخش نوای زورخانه آغاز کنید. این محتوای صوتی می‌تواند قسمتی از محتوای بسته آموزشی درس را تشکیل دهد.

● می‌توانید کلاس را با پخش فیلمی از زندگی قهرمانان و پهلوانان شروع کنید و با استفاده از فضای ایجاد شده دانش‌آموزان را هدایت کنید تا دربارهٔ ورزش و آثار آن و... با یکدیگر گفت‌وگو کنند.

● می‌توانید مدتی قبل از تدریس این درس تابلویی با عنوان «راز تندرستی» در کلاس نصب نمایید که مطالب آن به صورت روزانه تعویض می‌شود. در هر روز دانش‌آموزان یکی از رازهای تندرستی را نوشته و در آن تابلو نصب می‌کنند و با جمع‌بندی مطالب دانش‌آموزان در روز تدریس، درس خود را شروع کنید.

● دانش‌آموزان می‌توانند در رابطه با یکی از قهرمان و پهلوانان شهر خود، تحقیقی به عمل آورده و نتیجهٔ آن را در کلاس گزارش نمایند و با این ایجاد انگیزه درس خود را شروع کنید.

● می‌توانید نمایشی برنامه‌ریزی نمایید که نتایج زیاد خوردن، دیر خوابیدن، تنبلی و سستی و... را در این قالب به دانش‌آموزان منتقل نماید.

● می‌توانید از زنگ ورزش دانش‌آموزان استفاده نموده و در تلفیق با درس هدیه‌های آسمان به موضوع مورد نظر بپردازید.

● می‌توانید با کمک دانش‌آموزان، از داستان درس، قصه دیواری تهیه کنید و آن را به اجرا درآورید.

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه «تندرستی» به چه معنی است؟ به چه کسی «تندرست» می‌گویند؟ برای «تندرستی» چه چیزهایی را باید رعایت کنیم؟ اهمیت «تندرستی» چیست؟ می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به‌عنوان بازگشت نمایش تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.

● متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از قبل، گروهی از دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش داستان درس آماده نموده و در تهیه وسایل مورد نیاز و گرم به آنها کمک کنید.

● خواندن درس می‌تواند به صورت ایفای نقش اجرا شود. می‌توانید داستان درس را با لحن زیبا برای بچه‌ها بخوانید یا برای آنها تعریف کنید و درحین تعریف با هماهنگی لازم با دانش‌آموزان آن را جذاب‌تر اجرا کنید.

● می‌توانید درس را برای بچه‌ها به صورت قصه‌گویی و با حال و هوای مناسب آن تعریف کنید و یا با نمایش و بازی داستان درس توسط دانش‌آموزان، تدریس خود را آغاز نمایید.

● در این درس فعالیت «برایم بگو» بر خلاف دروس قبلی در میان درس قرار گرفته است و این از آن جهت بوده که این فعالیت مقدمه بیان مطالب پس از خود است. دانش‌آموزان به صورت فردی یا گروهی به این فعالیت پاسخ داده و با استفاده از مجموع نظرات آنها به ادامه تدریس می‌پردازیم.

● در انجام فعالیت «گفت‌وگو کنید» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده و سپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. محور

گفت‌وگو در این فعالیت می‌تواند در قالب استفاده در راه صحیح و کمک به دیگران و... سازماندهی گردد.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش‌آموزان با راه‌های گوناگونی که می‌تواند به‌عنوان شکرانه سلامتی محسوب شود مانند عیادت بیماران، رعایت آداب غذا خوردن و... آشنا شوند.

● در فعالیت «کامل کنید» اگر حرف اول پاسخ‌ها (سجده، لاله، اذان، مهدی [ع]، توانا، یوسف) را کنار هم قرار دهیم؛ رمز مسابقه یعنی کلمه «سلامتی» ساخته می‌شود.

● فعالیت «ایستگاه فکر» با توجه به اهمیتی که اسلام برای «ورزش» قائل است و با هدف بسط و گسترش اهداف درس، تنظیم شده است. دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به فایده‌های مختلف جسمی و روحی ورزش از جمله شادابی بیشتر بدن، فعال‌تر شدن ذهن و در نتیجه یادگیری بهتر درس‌ها، و... اشاره نمایند.

● در فعالیت «بگرد و پیدا کن» تلاش شده تا دانش‌آموزان به تثبیت و تعمیق اطلاعات خود در زمینه سلامتی و تندرستی بپردازند.

● برای انجام فعالیت «تدبر کنیم» توصیه می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب سخن حضرت علی (ع) را همراه با ترجمه بلند بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم بلند بخوانند. پس از آن دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو بپردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان کنند. داستان مهم‌ترین اتفاق زندگی پوریای ولی به این شرح است که پوریای ولی قرار بود در هندوستان با پهلوانی مسابقه بدهد و کسی تردید نداشت که پوریا بر پهلوان هندی غلبه می‌کند. اما صبحگاه روز پیش از مسابقه، پوریای ولی، که برای ادای نماز به مسجد رفته بود، شنید که زنی گریان و اشک‌ریزان به درگاه خدا دعا می‌کند که فرزندش را در مسابقه با پهلوانی که همه می‌گویند شکست‌ناپذیر است، کمک کند؛ زیرا اگر پسرش شکست بخورد، حیثیت و آبروی او در هند بر باد می‌رود. پوریا با شنیدن درد دل مادر پهلوان هندی، تصمیم می‌گیرد خود را مغلوب حریف کند. از این رو، هنگامی که با او روبه‌رو می‌شود، پس از کشاکش بسیار، شگردی به کار می‌برد که مغلوب رقیب خود شود. در میان ناباوری همه، پوریای ولی مسابقه را می‌بازد تا دل مادر پهلوان هندی نشکند. از آن پس پوریا در میان پهلوانان نماد جوانمردی و گذشت در عین قدرت و زورمندی شده است.

● فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تقویت رویکرد پژوهش محور در آموزش، در خارج از کلاس انجام می‌شود، اهداف درس را تعمیق می‌بخشد. شایسته است معلمان محترم فرصت ارائه این تحقیق را در کلاس برای دانش‌آموزان ایجاد نمایند تا دانش‌آموزان دریابند که مکتب حیات بخش اسلام دین جامع و کاملی است. بدیهی است که با این ویژگی تمام نیازهای مختلف زندگی انسان در آن لحاظ شده و برای تمام مسائل مورد نیاز زندگی فردی و اجتماعی وی مقررات و قوانینی دارد. از جمله مسائلی که مورد توجه اسلام بوده و هست، نحوه زندگی اجتماعی و محیط زیست او است. حفظ بهداشت محیط بر تمام شهروندان لازم و فرض است زیرا رعایت یا عدم رعایت قوانین بهداشتی روی سلامت خود شخص و سایر افراد تأثیر می‌گذارد.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
آداب و اخلاق اسلامی، قرآن کریم	- آشنایی با تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم - درک ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام - معرفی عوامل و فواید حفظ سلامت و تندرستی	۱۱	- بیان تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم - بیان ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام - بیان عوامل و فواید حفظ سلامت و تندرستی	تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم را با ذکر حدیث و مثال توضیح می‌دهد. ضمن شرح ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام عوامل حفظ سلامتی، در مورد فواید آن با مثال توضیح می‌دهد. ضمن بیان سیره نبوی در تربیت بدنی برای الگوگیری از پیشوایان دینی در همه موارد تلاش می‌کند.
	- تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی		- تلاش برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی	به تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم با ذکر حدیثی توضیح می‌دهد. ضمن بیان ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام، دو عامل و فواید آنها را توضیح می‌دهد. برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی در اغلب موارد تلاش می‌کند.
				به تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم با ذکر حدیثی اشاره می‌کند. ضمن اشاره به ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام، یکی از عوامل و فواید حفظ سلامتی، را بیان می‌کند. برای الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی در برخی موارد تلاش می‌کند.
				با کمک آموزگار به تأکید اسلام بر تربیت بدنی و تفریحات سالم با ذکر حدیثی اشاره می‌کند. با راهنمایی آموزگار ضمن اشاره به ضرورت حفظ سلامت و تندرستی در اسلام، یکی از عوامل و فواید حفظ سلامتی، را بیان می‌کند. با یاری آموزگار ضمن الگوگیری از پیشوایان دینی در جهت حفظ سلامت و تندرستی در برخی موارد تلاش می‌کند.

دانش‌تنی‌های معلم

۱ داستان ابتدای درس، نمونه جالبی از توجه پیامبر (ص) به ورزش است. ما در این درس تأکید داشته‌ایم تا حتماً نمونه‌هایی از روحیه ورزشی را در پیامبر (ص) و ائمه (ع) نشان دهیم. به این دلیل که نگاه دانش‌آموز به این بزرگان، صرفاً یک نگاه تک‌بعدی است. یعنی او معصومین را تنها در عرصه عبادت و اخلاق سرآمد و پیشرو می‌داند و به خاطر آموزش‌های تک‌بعدی و ناقصی که به او داده شده است، گمان می‌کند که امامان (ع) تنها به عبادت و دعا و مسائل اخلاقی توجه داشته‌اند و سرمشق‌هایی در این عرصه بوده‌اند؛ اما اگر او بداند که پیشوایان دینی او در عرصه ورزش نیز جزو پیشتازان عصر خود بوده‌اند، بی‌می‌برد که آنان در همه عرصه‌ها قابل پیروی و تبعیت‌اند و الگوهای کامل و جامع‌اند. همچنین با توجه به علاقه‌ای که کودکان و نوجوانان به ورزش و قهرمانان ورزشی دارند، قطعاً هنگامی که امامان (ع) خود را پیشرو در این عرصه نیز بدانند، بر علاقه و محبت قلبی آنان به امامان (ع) نیز افزوده می‌شود و احساس نزدیکی بیشتری به آنان می‌کنند.

۲ در مطالب مطرح شده پس از داستان ورودی، این مطلب گفته شده که ائمه (ع) به ورزش‌های رایج آن زمان همچون تیراندازی، اسب سواری و... می‌پرداختند. عبارت «ورزش‌های رایج آن زمان» از آن رو آورده شده است تا اشاره‌ای به این نکته باشد که لزوماً نباید برای تبعیت از ائمه (ع) به اسب سواری و تیراندازی با کمان بپردازیم، بلکه این‌ها ورزش‌های آن زمان بوده و در این زمان می‌توان از ورزش‌های امروزی استفاده کرد.

۳ شاید این پرسش مطرح شود که لزوم توجه به ورزش، تغذیه و خواب مناسب از سوی مربیان بهداشت بارها برای دانش‌آموزان گفته شده است و دیگر نیازی به بیان این مطلب در درس دینی نیست. در پاسخ باید گفت که اولاً ما نمی‌خواهیم با همان رویکرد مربیان بهداشت به بیان این موضوعات بپردازیم بلکه می‌خواهیم با رویکرد دینی این مسائل را مورد توجه قرار دهیم، ثانیاً برای اینکه بتوانیم فرهنگی را در بین دانش‌آموزان نهادینه کنیم لازم است تا به طرق مختلف و از منظرهای گوناگون به تبیین آن بپردازیم، از این رو صرفاً نمی‌توان با اتکا به دانسته‌های منتقل شده از سوی مربیان بهداشت، فرهنگ صحیح تندرستی را ترویج کرد بلکه خوب است با توجه به گرایش‌های دینی مخاطبان، به این مسئله از زاویه دین نیز نگاه کرد.

۴ معلمان محترم توجه داشته باشند که منظور این درس از توجه به ورزش، سوق دادن دانش‌آموزان به ورزش‌های تخصصی و حرفه‌ای نیست، بلکه منظور ترویج فرهنگ ورزش‌های عمومی و همگانی است؛ ورزش‌هایی که برای هرکس به راحتی قابل دسترسی است و نیازی به اختصاص هزینه خاص و ویژه‌ای نیست و بار مالی برای خانواده ندارد. ورزش‌هایی مانند کوهنوردی، دو، پیاده‌روی، فوتبال و... البته این ورزش بنا بر موقعیت جغرافیایی هر منطقه قابل تغییر است، مثلاً در شهرهای ساحلی می‌توان به ورزش شنا و البته در محیطی امن اشاره کرد. بازی‌های بومی و دسته‌جمعی نیز چون هدف ما یعنی تحرک داشتن را تأمین می‌کند، نمونه‌ای از ورزش است. بازی‌هایی مثل زو، لی‌لی و... .

۵ نکته مهم در این است که ما به دنبال ترویج ورزش‌های قهرمانی نیستیم، هرچند آنها را نفی نیز نمی‌کنیم. در ورزش‌های قهرمانی، تنها به مدال، پول و مقام توجه می‌شود و ارزش‌های اخلاقی که در ورزش پهلوانی مورد توجه است، نادیده گرفته می‌شود. در ورزش پهلوانی، که ریشه در فرهنگ دیرینه ما دارد، ارزش‌هایی همچون جوانمردی، اخلاق‌محوری و ایمان اهمیت دارند نه پول و شهرت و مقام. در این درس با توجه به رویکرد پهلوان‌مندی در ورزش به این نکته توجه داده‌ایم که یک

فرد نیرومند بایستی به شکرانه این قدرت، دستگیر و یاریگر مظلومان و ناتوانان باشد و از قدرت خود برای خدمت به این افراد استفاده کند نه برای قلدری و گردن‌کشی.

۶ در بحث تغذیه گفته شده که غذا را باید کامل و به موقع بخوریم. واژه کامل اشاره به این دارد که یک غذای خوب باید مجموعه‌ای از موارد مورد نیاز بدن را تأمین کند یعنی مجموعه‌ای از گوشت، سبزی، حبوبات و... را دارا باشد. ذکر این نکته به دانش‌آموزان بی‌فایده نیست که غذاهایی مانند پیتزا، ساندویچ و... اگرچه انسان را سیر می‌کنند ولی غذاهای کاملی نیستند و همه نیازهای بدن را تأمین نمی‌کنند. کلمه «به موقع» هم اشاره به این مطلب دارد که صبحانه باید اول صبح خورده شود و شام نیز دو ساعت قبل از خواب. چون ما مشاهده می‌کنیم که کودکان و نوجوانان یا صبحانه نمی‌خورند یا دیر هنگام آن را میل می‌کنند و شام را نیز با فاصله کوتاهی قبل از خواب می‌خورند.

۷ دانش‌آموزان باید بدانند هر نعمتی که در دنیا از آن برخورداریم، در قبال آن مسئولیت و وظیفه‌ای داریم. اگر از نعمت توانمندی و قدرت برخورداریم، وظیفه ما توجه به ناتوانان و ضعیفان است. پس هیچ نعمتی را خداوند بدون یک وظیفه و مسئولیت به ما نداده است.

۸ بیان این شعر ملک‌الشعراى بهار در خصوص ورزش خالی از لطف نیست :

تن زنده والا به ورزش‌دگی است	که ورزش‌دگی مایه بندگی است
به ورزش‌گرای و سرافراز باش	که فرجام سستی سرافکنندگی است

درس دوازدهم

سفرهای با برکت

توضیحات درس

دانش‌آموزان در قالب ماجرابی که در این درس بیان می‌شود با برخی احکام نماز و روزه مسافر آشنا می‌گردند. در این درس ما به دنبال توجه دادن دانش‌آموزان به این نکته هستیم که عبادت فقط منحصر در حضر و شهر و سرزمین ما نیست، بلکه عبادت در سفر نیز واجب است اما احکام خاصی دارد که در این درس به برخی از آنها اشاره شده است.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانانه ای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در اردو یا سفرهای دانش‌آموزی، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با برخی از احکام نماز مسافر
 آشنایی با برخی از احکام روزه مسافر
 توانایی تشخیص نمازهای شکسته و کامل در شرایط مختلف
 توانایی تشخیص روزه باطل در موقعیت‌های گوناگون

مفاهیم کلیدی

نماز مسافر
 روزه مسافر

پیشنهادهایی برای تدریس

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون سفر می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.

● برای شروع تدریس می‌توانید واژه «سفر» را بر تابلوی کلاس بنویسید و با طرح پرسش‌های زیر درس را آغاز نمایید:

✓ آیا تاکنون به سفر رفته اید؟

✓ در سفر چه چیزهایی را یاد گرفتید؟

✓ نمازتان را در سفر به چه شکلی خواندید؟

● می‌توانید این درس را با نزدیک شدن به تعطیلات نوروزی تدریس نمایید. با استفاده از این فرصت، می‌توان پرسش‌های

زیر را مطرح نمود:

✓ به نظر شما سفر کردن فایده ای برای ما دارد؟

✓ به نظر شما ما چند نوع سفر داریم؟

✓ نماز و روزه در سفر و در شهر خودمان با هم فرق دارد یا نه؟

از دانش آموزان بخواهیم به این پرسش‌ها پاسخ مناسب دهند و این مقدمه ای برای ورود به درس و محتوای آن باشد.

● در صورت امکان به همراه دانش آموزان در اردویی یک روزه شرکت نمایید. دانش آموزان با دیدن شکسته خواندن نماز

توسط ما سؤالاتی برایشان پیش می‌آید و به این ترتیب در موقعیت یادگیری احکام مربوط به سفر قرار می‌گیرند.

● تعریف یک خاطره زیبا و به یادماندنی از سفر، توسط دانش آموزان کلاس می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

● در فعالیت "ایستگاه فکر" دانش آموزان می‌آموزند که نماز صبح و مغرب هیچگاه تغییر نمی‌کند و فقط نمازهای چهار

رکعتی در سفر شکسته می‌شوند.

● در فعالیت «کامل کنید» دانش آموزان را هدایت کنید تا به زمان حرکت در رفت و برگشت در سفر توجه کنند. در ضمن

دقت نمایند که مسافری نمی‌تواند در ماه رمضان روزه بگیرد که نماز خود را به صورت شکسته می‌خواند.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش آموزان به مدت اقامت و مسافت سفر و احکام آن توجه کنند.

● در انجام فعالیت «گفت و گو کنید» دانش آموزان به صورت جامع و همه جانبه به تثبیت و تعمیق احکام نماز و روزه مسافر

از جهت زمان حرکت، مدت اقامت و مسافت سفر می‌پردازند.

● فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تقویت رویکرد پژوهش محور در آموزش، در خارج از کلاس انجام می‌شود، اهداف

درس را تعمیق می‌بخشد. شایسته است معلمان محترم فرصت ارائه این تحقیق‌ها را در کلاس برای دانش آموزان ایجاد نمایند.

با تحقیق، دانش آموزان به این چهار مکان مقدس می‌رسند: مسجد الحرام در مکه، مسجد النبی در مدینه، مسجد کوفه، اطراف

ضریح مطهر امام حسین (ع) در کربلا.

جدول ارزشیابی

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
امکان آزمون کتبی	- آشنایی با برخی از احکام نماز مسافر	۱۲	- بیان برخی از احکام نماز مسافر	برخی از احکام نماز و روزه مسافر را با ذکر نمونه توضیح می‌دهد. احکام نماز و روزه مسافر را در همه موارد تشخیص می‌دهد.
	- آشنایی با برخی از احکام روزه مسافر		- بیان برخی از احکام روزه مسافر	برخی از احکام نماز و روزه مسافر را توضیح می‌دهد. احکام نماز و روزه مسافر را در اغلب موارد تشخیص می‌دهد.
	- توانایی تشخیص نمازهای شکسته و کامل در شرایط مختلف		- معرفی حکم نماز مسافر در شرایط مختلف	برخی از احکام نماز و روزه مسافر را بیان می‌کند. احکام نماز و روزه مسافر را گاهی اوقات تشخیص می‌دهد.
	- توانایی تشخیص روزه باطل و درست در موقعیت‌های گوناگون		- معرفی حکم روزه مسافر در موقعیت‌های گوناگون	با کمک آموزگار برخی از احکام نماز و روزه مسافر را بیان می‌کند. با راهنمایی آموزگار احکام نماز و روزه مسافر را گاهی اوقات تشخیص می‌دهد.
				خیلی خوب خوب قابل قبول نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانستنی‌های معلم

- در این درس ما به دنبال توجه دادن دانش‌آموزان به این نکته هستیم که دین فقط منحصر در عبادت نیست بلکه دین امری جامع و فراگیر است که به همه ابعاد زندگی توجه دارد، عبادت، اخلاق فردی و اجتماعی، ورزش، تفریح، سفر و... در این درس با بیان مقدماتی در خصوص سفر، توجه دین به بحث سفر نشان داده شده است.
- در این درس باید به این نکته اشاره کرد که همه احکام دین از سوی خداوند مهربان قرار داده شده است؛ احکامی که نشان دهنده خیرخواهی خدا در حق بندگانش است.
- از آنجایی که این درس، در خصوص احکام سفر است، می‌توان آن را قبل از تعطیلات نوروزی آموزش داد تا دانش‌آموزان در سفرهای نوروزی به صورت عملی آن را تجربه کنند و در صورت بروز اشکال پس از تعطیلات از معلم سؤالات خود را بپرسند.
- حتماً توجه داشته باشیم که در بیان احکام مسافرت به مطالب درس اکتفا کنیم و با بیان مطالب اضافی، ذهن دانش‌آموز را خسته نکنیم. خصوصاً آنکه آموزش احکام، ظرافت‌هایی دارد که در صورت عدم توجه به آنها ممکن است موجبات دلزدگی دانش‌آموزان و یا وسواسی شدن آنها را فراهم کنیم.

درس سیزدهم

عید مسلمانان

توضیحات درس

این درس با بیان داستان زندگی اسماعیل و هاجر و ابراهیم، اعمال و مراسم حج را به صورت اجمالی معرفی می‌کند و با استفاده از این مقدمه، دو عید مشترک میان همه مسلمانان، ویژگی‌ها و فواید آنها را معرفی می‌کند. در درس عید مسلمانان تلاش شده تا دانش آموز ضمن آشنایی بیشتر با مراسم مربوط به حج و عید قربان که یکی از مهم‌ترین اعیاد اسلامی است و تمامی مسلمانان در سراسر جهان آن را محترم شمرده و جشن می‌گیرند، برای شرکت در این مراسم اشتیاق و جنب و جوش بیشتری پیدا کرده و در مراسم عید قربان مشارکت نماید.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در ماه ذی‌حجه و ایام حج و یا در یکی از اعیاد اسلامی تدریس نمایید.

اهداف درس

- آشنایی با مراسم حج و اعمال آن
- آشنایی با برخی از آداب عید قربان
- اشتیاق برای شرکت در مراسم عید قربان
- شرکت در مراسم عید قربان

مفاهیم کلیدی

حج

عید فطر

عید قربان

حضرت ابراهیم

خانه کعبه

مکه

لباس احرام

طواف

قربانی

غسل

نماز عید

پیشنهادهایی برای تدریس

- می‌توانید کلاس خود را با پخش فیلمی از مراسم حج و اعمال آن و گفت و گوی با دانش‌آموزان دربارهٔ تلقی آنها نسبت به این مراسم شروع کنید.
- می‌توانید کلاس خود را با پخش شعارهایی که در روز عید داده می‌شود، آغاز نمایید.
- در صورتی که این امکان برای شما فراهم باشد از قبل، کلاس و مدرسه را تزئین کرده و جشنی را به مناسبت عید قربان برگزار کنید. این عمل برای جلب توجه دانش‌آموزان به موضوع درس بسیار مناسب است.
- می‌توانید کلمه «عید» را روی تابلو بنویسید و از دانش‌آموزان سؤال کنید که چه اعیادی را می‌شناسند. پس از نوشتن عیدها با دسته بندی عیدهای ملی و دینی، تفاوت آنها را بیان کنید که عید ملی فقط برای مردم یک کشور عید شمرده می‌شوند ولی اعیاد دینی برای همه مسلمانان جهان در سراسر دنیاست و از این زمینه برای شروع درس استفاده کنید.
- می‌توانید کلاس خود را با سر دادن تکبیرهایی که در روز عید فطر و قربان سر داده می‌شود، همراه با دانش‌آموزان شروع کنید و با این ایجاد انگیزه تدریس خود را شروع کنید. این کار می‌تواند برای بچه‌ها شادی آور و چه بسا تعجب برانگیز باشد. سپس می‌توانید دربارهٔ این تکبیرها و نیز اطلاعات دانش‌آموزان با آنها گفتگو کنید.
- در آموزش این درس می‌توان از زنگ هنر دانش‌آموزان استفاده کرد و از آنها خواست یک سری پارچه سفید و مشکی، جعبه مکعب شکل، و... با خود بیاورند. از آنها بخواهیم با این وسایل، خانه کعبه و حاجیانی که در حال طواف هستند درست کنند. روز درس از آنها بخواهیم این وسایل را به کلاس بیاورند.
- روزی که می‌خواهید این درس را تدریس کنید، می‌توانید از چند حاجی دعوت کنید تا گزارشی از سفر حج خود را برای دانش‌آموزان بیان کنند. اگر ممکن باشد که حاجیان با لباس حج در مراسم شرکت کنند، زمینه بهتری برای شروع تدریس فراهم می‌شود.
- فعالیت «خاطره گویی» می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد. خاطره گویی دانش‌آموزان یکی از شیوه‌های مناسب برای آموزش این درس است زیرا میان اهداف درس و زندگی روزمره دانش‌آموز ارتباط برقرار کرده و اهداف درس تثبیت و تعمیق بیشتری پیدا می‌کنند.
- عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه مسلمانان چه عیدهایی دارند، می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس، یک بار دیگر می‌توانید به عنوان، بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد و به این ترتیب ارتباط این عنوان با محتوای درس، بیش از گذشته آشکار گردد.
- در این درس می‌توانید از فن «تصویر خوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از قبل، گروهی از دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش داستان درس آماده نموده و در تهیه وسایل مورد نیاز و گریم به آنها کمک کنید.

- متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از قبل، گروهی از دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش داستان درس آماده نموده و در تهیه وسایل مورد نیاز و گریم به آنها کمک کنید.
- خواندن متن درس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. دقت شود که خواندن درس توسط معلم در قالب یک داستان و با احساس صورت پذیرد، نه مانند یک متن ساده. می‌توانیم پس از خواندن متن درس از دانش‌آموزان بخواهیم، درس‌ها و نکاتی که هر کدام از متن خوانده شده برداشت نموده‌اند را بیان نمایند. ممکن است نکته‌ای برای دانش‌آموز شما جالب توجه باشد که شما به آن توجهی نداشته بودید. سپس با جمع بندی نظرات می‌توانید محتوای درس را در قالب این نظرات به دانش‌آموزان منتقل نمایید.
- در فعالیت «برایم بگو» اجازه دهید دانش‌آموزان خوب در متن درس دقت کنند و سپس پاسخ‌های خود را مطرح نمایند. مهم‌ترین پاسخ‌های دانش‌آموزان عبارت است از: زیاد شدن وحدت میان مسلمانان، زیارت خانه خدا و نزدیک تر شدن به او، رسیدگی به حال فقرا در روز عید قربان و... باید متذکر شد که حج تنها یک عبادت نیست، بلکه به وسیله آن مسلمانان دنیا با یکدیگر آشنا می‌شوند و از مشکلات هم مطلع گردیده، برای حل و برطرف کردن آن اقدام می‌کنند و قدرت خود را در برابر دشمنان اسلام به نمایش می‌گذارند.
- در انجام فعالیت «گفت و گو کنید» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده و سپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. ویژگی مهم این عیدها در بخش پایانی درس منعکس گردیده است (رسیدگی به حال فقرا و نیازمندان).
- در فعالیت «ایستگاه فکر» اجازه دهید دانش‌آموزان خوب فکر کنند و سپس پاسخ‌های خود را به صورت فردی یا گروهی مطرح نمایند. پاسخ‌های دانش‌آموزان می‌تواند در جهت اعمالی مثل دید و بازدید، عیدی دادن و عیدی گرفتن و رفتن به نماز عید و دیدار از حاجیان و... هدایت شود.
- در فعالیت «ایستگاه خلاقیت» هدف آن است که دانش‌آموزان در قالب خوش‌نویسی و قاب‌سازی به تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده بپردازند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
مراسم اسلامی، قرآن کریم	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مراسم حج و اعمال آن - آشنایی با برخی از آداب عید قربان - اشتیاق برای شرکت در مراسم عید قربان - شرکت در مراسم عید قربان 	۱۳	<ul style="list-style-type: none"> - معرفی مراسم حج و اعمال آن - بیان آداب عید قربان - اظهار اشتیاق برای شرکت در مراسم عید قربان - شرکت در مراسم عید قربان 	<p>مراسم حج و اعمال آن را در قالب متنی معرفی می‌کند.</p> <p>به نمونه‌های متعدد از آداب عید قربان اشاره می‌کند.</p> <p>ضمن اظهار علاقه، در مراسم عید قربان مشارکت می‌کند.</p>
				<p>مراسم حج و اعمال آن را در قالب چند جمله معرفی می‌کند.</p> <p>به برخی از آداب عید قربان اشاره می‌کند.</p> <p>ضمن اظهار علاقه، در مراسم عید قربان شرکت می‌کند.</p>
				<p>مراسم حج و اعمال آن را در قالب یک جمله معرفی می‌کند.</p> <p>به یکی از آداب عید قربان اشاره می‌کند.</p> <p>ضمن اظهار علاقه، برای شرکت در مراسم عید قربان تمایل نشان می‌دهد.</p>
				<p>با کمک آموزگار مراسم حج و اعمال آن را در قالب یک جمله معرفی می‌کند.</p> <p>با راهنمایی آموزگار به یکی از آداب عید قربان اشاره می‌کند.</p> <p>با یاری آموزگار ضمن اظهار علاقه، برای شرکت در مراسم عید قربان تمایل نشان می‌دهد.</p>
				خیلی خوب
				خوب
				قابل قبول
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانشتنی های معلم

- ۱ دانش آموزان در پایه سوم هدیه های آسمان در درسی با همین نام با مراسم عید فطر و برخی از آداب، ویژگی ها و اعمال آن آشنا شدند. معلمان عزیز می توانند از طریق ارتباط طولی و عمودی دروس، بین این دو درس ارتباط برقرار کنند و برای ایجاد انگیزه با یادآوری آن درس، تدریس خود را آغاز کنند.
- ۲ در تدریس مسئله حج بهتر است که از تجربه های کودکان آغاز شود، برای نیل به این هدف با توجه دادن آنها به مساجد یا زیارتگاه هایی که دیده اند، می توانیم خاطره مسجد را در ذهن آنان زنده کنیم و از آنها بخواهیم تا مشهودات خود را در این زمینه بیان نمایند. سپس این نکته را به آنان گوشزد کنیم که مسجد محل عبادت و نماز است و مردم با لباس های تمیز و بدن پاکیزه در آنجا جمع می شوند و با کمال محبت و صمیمیت در کنار هم نماز می خوانند. آنگاه با این سابقه ذهنی پیرامون مسجد الحرام و کعبه و زیبایی آن سخن بگوییم. در این زمینه استفاده از تصاویر جالب و متنوع یا فیلم بسیار مؤثر است.
- ۳ در این محدوده سنی لازم است بحث حج را به اختصار مطرح کنیم و در حد آشنا کردن اجمالی دانش آموزان با حج اکتفا نماییم و از ورود به جزئیات اعمال آن خودداری ورزیم.
- ۴ برای آشنایی بیشتر دانش آموزان می توان از آنان خواست که اگر در خانواده خود کسی را سراغ دارند که به مکه و سفر حج مشرف شده است، از او در این زمینه سؤال کنند.

درس چهاردهم

راز موفقیت

توضیحات درس

همانگونه که از عنوان درس پیداست، دانش آموزان در این درس ضمن آشنایی با عوامل موفقیت و موانع آن، با تأکيدات دین بر نقش تلاش و کوشش برای رسیدن به موفقیت آشنا می‌شوند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانهای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در آستانه زمان برگزاری مسابقات یا المپیادها، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با راه‌های کسب موفقیت
برنامه‌ریزی براساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه و پایبندی به آن
توانایی نقد خود براساس عوامل کسب موفقیت
توانایی تفکر در آیات و روایات و درک ارتباط آنها با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

تلاش
کوشش
موفقیت

پیشنادهایی برای تدریس

● عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون «موفقیت» می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد.

- برای شروع تدریس می‌توانید واژه «موفقیت» را بر تابلوی کلاس بنویسید و با طرح پرسش‌های زیر درس را آغاز نمایید:
  - ✓ آیا تاکنون در کاری موفق بوده‌اید؟
  - ✓ آیا تاکنون در کاری ناموفق بوده‌اید؟
  - ✓ عوامل موفقیت خود را در چه می‌دانید؟
  - ✓ عوامل عدم موفقیت خود را در چه می‌دانید؟

● پخش فیلم از ورزشکاران پارالمپیک (معلولان)، که با سعی و تلاش فراوان به کسب مدال طلا و نقره و برنز نائل آمده و باعث سرفرازی میهن اسلامی ایران شدند؛ می‌تواند در تثبیت محتوای درس مفید افتد. این فیلم می‌تواند به عنوان بخشی از محتوای بسته آموزشی این درس لحاظ گردد.

● می‌توانید این درس را با نزدیک شدن به زمان اعطای کارنامه تدریس نمایید. با استفاده از این فرصت، می‌توان پرسش‌های زیر را مطرح نمود:

✓ در کدام درس موفقیت بیشتری داشتید؟

✓ در کدام درس موفقیت کمتری داشتید؟

✓ علت موفقیت خود را در چه می‌دانید؟

✓ علت عدم موفقیت خود را در چه می‌دانید؟

از دانش‌آموزان بخواهیم به این پرسش‌ها پاسخ مناسب دهند و این مقدمه‌ای برای ورود به درس و محتوای آن باشد.
● می‌توانید کلاس خود را با پخش فیلمی از موفقیت افراد موفق و گفت و گوی با دانش‌آموزان دربارهٔ تلقی آنها نسبت به موفقیت آنان و دلایل آن، شروع کنید.

● می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «بررسی کنید» شروع کنید. ارائه نظرات توسط دانش‌آموزان کلاس می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

● می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «تحقیق کنید» شروع نمایید. گفت و گو در مورد راز موفقیت افراد موفق می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

● می‌توانید روی تابلوی شعر نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود ..... را بنویسید و از دانش‌آموزان بخواهید درک خود را از معنا و مفهوم کلی این مصراع شعر برای دیگران بیان کنند و سپس قسمت دوم شعر را کامل کنند و با این ایجاد انگیزه تدریس خود را شروع کنید.

هرکه نان از عمل خویش خورد منت حاتم طایی نبرد

● می‌توانید روی تابلو شعر هرکه نان از عمل خویش خورد منت حاتم طایی نبرد را بنویسید و از چند نفر از دانش‌آموزان که آمادگی بیشتری دارند و موضوع داستان حاتم طایی که در «بخوانیم» پایه سوم ابتدایی خوانده‌اند را به خاطر می‌آورند، بخواهید که قصه را تعریف یا به نمایش بگذارند و با در رابطه با موضوع درس توضیح دهند و به این ترتیب تدریس خود را شروع کنید.

● از دانش‌آموزان بخواهید داستان، شعر، ضرب‌المثل و یا خاطره‌ای مناسب که در زمینه «موفقیت» دارند بیان کنند. نمونه: جیک جیک مستونت بود، فکر زمستونت بود؛

● می‌توانیم قبل از تدریس، از دانش‌آموزان در ارتباط با معنای ضرب‌المثل «از تو حرکت، از من برکت!» سؤال نموده و بعد تدریس را آغاز نماییم.

● می‌توان با استفاده از نماد جمع در ریاضی؛ دانش‌آموزان را به تفکر پیرامون این مفهوم دعوت نماییم که: (تلاش + پشتکار = موفقیت)؛ یعنی چه؟

- نصب عکس دانشمندان و بزرگان ایرانی و مسلمان روی تابلوی کلاس (مانند بوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، زکریای رازی، پروفیسور حسابی و...) برای ایجاد انگیزه و توضیح پیرامون اینکه این عکس‌ها را چرا نصب کردیم، می‌تواند ما را به مفهوم مورد نظر برساند. دانشمندان و مخترعانی که با سعی و تلاش و پشتکار به موفقیت رسیدند. به طور کلی توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب نماییم که دین می‌خواهد ما آدم‌های موفق‌تری باشیم. بزرگان و عالمان ما اهل تلاش و کوشش بوده‌اند. هر مسلمانی هم باید با تلاش و کوشش خود راه‌های موفقیت را هموار سازد.
- می‌توان با کمک دانش‌آموزان، نمایشی با موضوع تنبلی، ناامیدی، عدم پشتکار و... اجرا نموده که در نهایت دانش‌آموزان با عواقب هر یک از آنها آشنا شوند.
- دانش‌آموزان می‌توانند با افرادی از محله یا خویشان و اقوام خود که در کارهای مختلف مثل تحصیل یا کشاورزی یا صنعت موفق بوده‌اند گفت‌وگو کرده و نتیجه آن را در کلاس مطرح نمایند.
- در فعالیت «برایم بگو» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس بپردازند.
- در فعالیت «ایستگاه فکر» عوامل موفقیت و ضرورت وجود آنها تثبیت می‌شود.
- در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان نظر خدا را در مورد ترتیب عوامل موفقیت ارائه می‌کنند. در حقیقت در این فعالیت نیل به ترتیب واحد مد نظر نیست بلکه تعمیق و تثبیت آنها هدف می‌باشد.
- در فعالیت «ایستگاه خلاقیت» هدف آن است که دانش‌آموزان در قالب خوش‌نویسی، با گفتار و سیره افراد موفق آشنا شده و به تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده بپردازند.
- تأکید فعالیت «گفت و گو کنید» برای برطرف کردن احساس ضعف، یأس و... دانش‌آموز است که به عنوان عاملی برای ترک فعالیت و عدم موفقیت به شمار می‌آید. بنابراین مناسب است دانش‌آموزان به پاسخ شایسته این سؤال ترغیب شوند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
آداب و اخلاق اسلامی، قرآن کریم	– آشنایی با راه‌های کسب موفقیت	۱۴	– بیان راه‌های کسب موفقیت	در مورد راه‌های کسب موفقیت با ذکر مثال توضیح می‌دهد. ضمن برنامه‌ریزی براساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه، در همه موارد به آنها پایبندی نشان می‌دهد.
	– برنامه‌ریزی براساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه و پایبندی به آن		– برنامه‌ریزی براساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه و پایبندی به آن	در مورد راه‌های کسب موفقیت توضیح می‌دهد. ضمن برنامه‌ریزی بر اساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه، در اغلب موارد به آنها پایبندی نشان می‌دهد.
	– توانایی نقد خود براساس عوامل کسب موفقیت		– توانایی تفکر در آیات و روایات و درک ارتباط آنها با موضوع درس	راه‌های کسب موفقیت را بیان می‌کند. ضمن برنامه‌ریزی بر اساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه، در برخی موارد به آنها پایبندی نشان می‌دهد.
	– توانایی تفکر در آیات و روایات و درک ارتباط آنها با موضوع درس		– توانایی تفکر در آیات و روایات و درک ارتباط آنها با موضوع درس	ضمن بیان تأکیدات دین بر نقش تلاش و کوشش برای رسیدن به موفقیت مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
				با کمک آموزگار راه‌های کسب موفقیت را بیان می‌کند. با راهنمایی آموزگار ضمن برنامه‌ریزی براساس گام‌های موفقیت در فعالیت‌های روزانه در برخی موارد به آنها پایبندی نشان می‌دهد. با یاری آموزگار ضمن بیان تأکیدات دین بر نقش تلاش و کوشش برای رسیدن به موفقیت مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانستنی‌های معلم

۱ اهمیت این درس به خاطر آن است که به دانش‌آموز نشان می‌دهد که رسیدن به موفقیت، تلاش و برنامه‌ریزی لازم است و با آرزو و کاشکی گفتن، نمی‌توان به موفقیت رسید. اهمیت این درس وقتی دو چندان می‌شود که بدانیم متأسفانه در فضای امروزی جامعه گفتمان شناس و اقبال رو به افزایش است. یعنی گمان می‌شود افراد موفق شناس و بخت و اقبال بلندی داشته‌اند و در مقابل، من و امثال من از ابتدا بد اقبال و بدبخت بوده‌ایم. رواج این ادبیات باعث شده که ما شکست‌ها و عدم موفقیت‌های خود را به جای آنکه به عدم تلاش خود نسبت دهیم، به گردن بخت بد خود بیندازیم. این گفتمان در ادبیات دینی ما هیچ جایگاهی ندارد. همان گونه که در آیه قرآن نیز به آن اشاره شده است.

۲ دانش‌آموزان عادت دارند که در هنگام شکست به سرزنش خود بپردازند. این روحیه، موجب یأس و ناامیدی می‌شود. در این درس باید به آنها آموخت که در شکست‌ها به جای سرزنش خود، باید به دنبال شناخت علت شکست رفت و به جای ناامید شدن، با پشتکار و توکل بر خدا و با برنامه‌ریزی درست، مشکلات را حل کرد.

۳ دانش‌آموزان عادت دارند که در زندگی روزانه خود، به هر کاری که اول با آن مواجه می‌شوند مشغول می‌شوند. یعنی هیچ برنامه‌ای برای اولویت دادن به کارهای روزانه خود ندارند. وقتی وارد خانه می‌شوند، اگر تلویزیون روشن باشد، پای آن می‌نشینند، اگر دوستی به سراغ آنها آید و او را دعوت به بازی کند، به سراغ بازی می‌روند، در آخر شب هم چون باید فردا به مدرسه برود، تکالیف خود را انجام می‌دهد. خوب است به آنها بیاموزیم که کارها را باید به ترتیب اهمیت درجه‌بندی کرد. به جای اینکه اول به سراغ بازی برویم و در حین بازی فکرمان نگران تکالیف باشد و از بازی هم لذت چندانی نبریم، بهتر است اول تکالیف را انجام دهیم و بعد با خیال راحت به سراغ بازی برویم. وقتی مخاطبان برنامه‌ریزی روزانه را یاد گرفتند، می‌توانیم برنامه‌ریزی‌های طولانی‌تر (هفتگی، ماهیانه، و در طول سال) را نیز به آنها آموزش دهیم.

۴ در درس به جمله‌ای از حضرت علی (ع) اشاره شده است. اهمیت این جمله هنگامی برای دانش‌آموزان مشخص می‌شود که آنها بدانند که این جمله را حضرت علی (ع) لحظاتی قبل از شهادت گفته‌اند. انسانی که در حال مرگ است، مهم‌ترین حرف‌ها را می‌زند، چون می‌داند فرصت کمی دارد و باید در این فرصت حرف‌های خود را گلچین کند. توجه به نظم تا چه اندازه اهمیت داشته است که حضرت در واپسین لحظات عمر توصیه به آن کرده‌اند. شاید اگر ما مسلمانان به این توصیه عمل می‌کردیم، امروز از رشد و پیشرفت دو چندان‌تری برخوردار بودیم.

درس پانزدهم

حماسه آفرینان جاودان

توضیحات درس

در این درس دانش‌آموزان ضمن آشنایی با مقام شهدا از دیدگاه آیات و روایات، با آرمان‌ها و اهداف آنها و اینکه آنها برای چه جنگیدند و در چه راهی به شهادت رسیدند آشنا می‌شوند.

دانش‌آموزان در ابتدا بدانند که شهدا انسان‌های پاک و نیک‌روزرگار خود بودند که برای دفاع از اسلام و میهن جان خود را فدا کردند. با ایجاد حس نزدیکی و جلب علاقه مخاطب به شهدا به عنوان انسان‌های خوب و نیکوسرشتی که شجاعانه از جان خود گذشتند، می‌توان دانش‌آموزان را به الگوگیری از آنها ترغیب نمود.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را هم‌زمان با هفته دفاع مقدس (اول تا هفتم مهرماه) یا در دهه فجر یا روز ۸ آبان، روز بسیج دانش‌آموزی یا ۵ آذر، روز بسیج مستضعفان یا زمان برگزاری بزرگداشت شهدا، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با مقام شهید و دفاع مقدس
احترام به شهدا و الگوگرفتن از ایشان در زندگی
توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

شهید

دفاع مقدس

پیشنهادهایی برای تدریس

- در این درس می‌توانید از فن «تصویرخوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد.
- می‌توانید کلاس خود را با پخش قطعاتی از فیلم‌های دوران جنگ تحمیلی که رشادت و فداکاری رزمندگان اسلام را نشان می‌دهد و گفت‌وگوی با دانش‌آموزان دربارهٔ تلقی آنها نسبت به دوران جنگ تحمیلی، شروع کنید.

- برای شروع مناسب درس می‌توانید دانش‌آموزان را به زیارت شهدا و دیدار با خانواده‌های ایشان ببرید و با استفاده از این ایجاد انگیزه، فضا را برای تدریس آماده کنید.
- برای شروع مناسب درس می‌توانید از متن درس آغاز کنید. متن را به گونه‌ای بخوانید که دانش‌آموزان را با خود چنان همراه سازید که آنان نیز خود را در فضای سال‌های دوران جنگ تحمیلی حس کنند.
- تدریس خود را می‌توانید با فعالیت «بگرد و پیدا کن» شروع کنید. این فعالیت فرصت خوبی است تا درباره ایثار و فداکاری جانبازان با دانش‌آموزان صحبت کنید و با این ایجاد انگیزه درس را شروع کنید.
- برای شروع مناسب درس می‌توانید با دعوت از یکی از رزمندگان یا جانبازان به کلاس و استفاده از خاطرات آنها در دوران جنگ، فضا را برای تدریس آماده کنید.
- پرسش و پاسخ پیرامون شهدا و دفاع مقدس می‌تواند شروع خوبی برای تدریس قرار گیرد. در این راستا این پرسش‌ها به شما کمک می‌کند:

فداکاری یعنی چه؟ به چه کسی فداکار گفته می‌شود؟

شهید به چه کسی گفته می‌شود؟

چرا می‌گوییم شهدا ایثار و فداکاری داشتند؟

تا به حال به نمایشگاه‌های دفاع مقدس رفته‌اید؟

چه چیزی آنجا دیده‌اید و برای شما جالب بوده است؟

چرا شهدا به مبارزه با دشمن رفتند؟

فکر می‌کنید چرا در هر سال، یک هفته را به عنوان هفته دفاع مقدس نامیده‌اند؟

- می‌توانید از قبل، بخشی از وصیت‌نامه‌های شهدای دانش‌آموز را پیدا کرده و در کلاس نصب نمایید و با صحبت پیرامون آنها به محتوای درس تعمیق دهید.
- خواندن بخشی از وصیت‌نامه یک شهید هم برای شروع تدریس بسیار مناسب است.
- تحقیق در رابطه با نام یک کوچه یا محله که به نام یکی از شهدای هشت سال دفاع مقدس می‌باشد، به تعمیق محتوای درس کمک می‌کند.

● بهتر است خواندن متن توسط معلم صورت پذیرد و جذابیت بیشتر آن این است که در صورت امکان، همراه با خواندن متن از طریق تصویر و پخش صدای توپ و تانک، فضاسازی صورت پذیرد.

● برگزاری نمایشگاهی به مناسبت هفته دفاع مقدس از تصاویر و عکس‌های مربوط به دوران جنگ و شهدا در نمازخانه سالن مدرسه فضای خوبی برای تدریس این درس آماده می‌کند. این محتوای مکتوب صوتی و تصویری، می‌تواند به عنوان بخشی از محتوای بسته آموزشی این درس در نظر گرفته شود. بهتر است برای برگزاری هرچه بهتر این نمایشگاه، بچه‌ها به صورت راهنما در پای هر تصویر یا عکسی قرار گرفته و به بازدید کنندگان توضیحات لازم را بدهند.

● در فعالیت «برایم بگو» توجه دانش‌آموزان به دسته‌های مختلف ایثارگران در جنگ جلب می‌گردد. تنها شهدا و خانواده ایشان نبودند که در این جنگ از سوی دشمنان آسیب دیدند. گروه‌های مختلف دیگری نیز وجود داشته‌اند که در این فعالیت

به آنها توجه می‌شود. از این میان دانش‌آموزان می‌توانند به این افراد اشاره نمایند:

۱ جانبازان و مجروحان: جانبازان قطع نخاع، جانبازان شیمیایی، جانبازان قطع عضو یا آسیب دیده در عضو.

۲ اسیران جنگی

۳ مفقودان: یعنی افرادی که معلوم نیست به شهادت رسیده‌اند یا اسیر شده‌اند و خانواده‌های آنها خبری از ایشان ندارند.

۴ خانواده‌هایی که با شروع جنگ از خانه و شهر خود آواره شدند؛ مانند خانواده‌هایی که در روستاها و شهرهای مرزی

کشور زندگی می‌کردند.

۵ خانواده‌هایی که در بمباران دشمن، خانه و کاشانه خود را از دست داده‌اند.

دانش‌آموزان از طریق این فعالیت، با جنبه ایثار و فداکاری همه مردم ایران بیشتر آشنا می‌شوند و از اهمیت آن در دفاع از

مرزهای ایران اسلامی آگاه می‌گردند.

● در انجام فعالیت «گفت و گو کنید» جهت تقویت اهداف نگرشی و رفتاری درس، خوب است برای پاسخ به بخش اول فعالیت دانش‌آموزان ابتدا به صورت فردی یا گروهی روی این فعالیت فکر کرده و سپس مطالب خود را در جمع دیگر دانش‌آموزان مطرح نمایند. در بخش دوم، با توجه به محتوای درس، دانش‌آموزان به شیوه سلیبی، با این مسئله رو به رو می‌گردند که حال اگر ایثار و فداکاری رزمندگان نبود، چه اتفاقی می‌افتاد؟ این فعالیت به نوعی مکمل فعالیت پیشین نیز محسوب می‌گردد. تفکر و صحبت در مورد نتایج چنین چیزی موجب می‌گردد تا دانش‌آموزان بیش از گذشته به اهمیت ایثار و فداکاری رزمندگان پی ببرند.

● فعالیت «ایستگاه فکر» با هدف بسط و گسترش اهداف درس، تنظیم شده است. دانش‌آموزان در این بخش، با برقراری ارتباط عرضی به درس سوم رجوع کرده و به مقایسه ویژگی‌های شهدای عاشورا و انقلاب می‌پردازند تا به این نتیجه برسند که شهدای ایران راه شهدای کربلا را ادامه داده‌اند. همچنین در این بخش با تکیه بر جمله امام (ره) درباره شهید فهمیده، جایگاه این شهید بزرگوار تبیین می‌شود. دانش‌آموزان با شهید فهمیده در پایه‌ی سوم ابتدایی «درس فداکاران» آشنا شده‌اند.

● در فعالیت «بررسی کنید» تلاش شده تا دانش‌آموزان با شهدای هسته‌ای و مدافعان حرم و کسانی که در برابر توطئه‌های دشمن جان خود را فدا می‌کنند آشنا شوند.

● در فعالیت «بگرد و پیدا کن» تلاش شده تا دانش‌آموزان به تثبیت و تعمیق اطلاعات خود در زمینه ایثارگری شهدا بپردازند. دانش‌آموزان در این درس شهدا را به عنوان الگو می‌شناسند و می‌پذیرند. خوب است دانش‌آموزان را گروه‌بندی کرده و از آنها بخواهیم در رابطه با شهیدانی که در این قسمت نام‌شان آورده شده است، تحقیق کنند و مختصری از زندگینامه، وصیت‌نامه ایشان را در کلاس ارائه کنند. رمز مسابقه «جانباز» است که برگرفته از این جمله مقام معظم رهبری می‌باشد که فرمودند: جانبازان در حقیقت شهیدان زنده‌ای هستند که خدای متعال این فرصت را به آنها داده که سال‌هایی از عمر خودشان را همراه با مجاهدت و آزمایش دشوار بگذرانند^۱. این فعالیت فرصت خوبی است تا درباره ایثار و فداکاری جانبازان با دانش‌آموزان صحبت کنید. این گفت و گو سبب می‌شود تا دانش‌آموزان بهتر این مسئله را درک نمایند که چرا جانبازان به «شهدای زنده» معروف شده‌اند.

- در فعالیت «ببین و بگو» که با هدف تقویت حیطه دانشی و نگرشی اهداف درس، تنظیم شده است؛ دانش‌آموزان برای زیارت شهدا و دیدار با خانواده‌های ایشان تشویق می‌شوند. در صورت امکان معلمان گرامی می‌توانند دانش‌آموزان را به زیارت شهدا و دیدار با خانواده‌های ایشان ببرند و پس از آن این فعالیت را انجام دهند.
- در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان در جهت تکمیل و تثبیت اهداف درس در قالب یک گروه، درس‌های مختلفی که از شهدا می‌توانیم بگیریم را بیان می‌کنند. بیان درس‌هایی که از ایشان گرفته می‌شود، مقدمه عمل به درس‌هایی است که دانش‌آموزان از این الگوها می‌گیرند. در این بخش دانش‌آموزان ممکن است به این موارد اشاره کنند: دفاع از استقلال و آزادی ایران، ایثار و فداکاری، مقاومت و ایستادگی در برابر دشمنان اسلام و....
- در فعالیت «ایستگاه خلاقیت» هدف آن است که دانش‌آموزان در قالب خوش‌نویسی، با گفتار و اهداف شهدا آشنا شده و به تثبیت و تعمیق مطالب آموزش داده شده بپردازند. دانش‌آموزان در این فعالیت‌ها بیش از گذشته با زندگی و خاطرات شهدا آشنا می‌شوند و این آشنایی زمینه مناسبی برای عمل به آرمان‌ها و اهداف عالی شهدا می‌باشد.
- فعالیت «تحقیق کنید» که با هدف تقویت رویکرد پژوهش محور در آموزش، در خارج از کلاس انجام می‌شود، اهداف درس را تعمیق می‌بخشد. شایسته است معلمان محترم فرصت ارائه این تحقیق را در کلاس برای دانش‌آموزان ایجاد نمایند تا دانش‌آموزان دریابند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
مراسم اسلامی ، قرآن کریم	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مقام شهید و دفاع مقدس - احترام به شهدا و تلاش برای الگو گرفتن از ایشان در زندگی - توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس 	۱۵	<ul style="list-style-type: none"> - معرفی مقام شهید و دفاع مقدس - ابراز علاقه و احترام به شهدا و تلاش برای الگو گرفتن از ایشان در زندگی - بیان مفهوم پیام قرآنی 	<p>در مورد مقام شهید و دفاع مقدس با ذکر نمونه‌هایی توضیح می‌دهد.</p> <p>ضمن ابراز علاقه و احترام به شهدا برای الگوگیری از ایشان در زندگی در همه موارد تلاش می‌کند.</p> <p>پیام قرآنی را می‌خواند و در مورد مفهوم آن با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.</p>	خیلی خوب
				<p>در مورد مقام شهید و دفاع مقدس توضیح می‌دهد.</p> <p>ضمن ابراز علاقه و احترام به شهدا برای الگوگیری از ایشان در زندگی در اغلب موارد تلاش می‌کند.</p> <p>پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.</p>	خوب
				<p>مقام شهید و دفاع مقدس را بیان می‌کند.</p> <p>ضمن ابراز علاقه و احترام به شهدا برای الگوگیری از ایشان در زندگی در برخی موارد تلاش می‌کند.</p> <p>مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.</p>	قابل قبول
				<p>با کمک آموزگار مقام شهید و دفاع مقدس را بیان می‌کند.</p> <p>با راهنمایی آموزگار ضمن ابراز علاقه و احترام به شهدا برای الگوگیری از ایشان در زندگی در برخی موارد تلاش می‌کند.</p> <p>با یاری آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند.</p>	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانشتنی‌های معلم

۱ در این درس در کنار اهداف اصلی درس، به مطالب دیگری نیز پرداخته شده است که شایسته است در روند تدریس به آنها توجه شود:

✓ تشویق به شرکت در اردوهای راهیان نور به منظور گرامی داشت یاد شهدا

✓ زیارت قبور شهدا

✓ آشنایی با شهدای گمنام

✓ آشنایی با دیگر فداکاران عرصه دفاع مقدس (جانبازان و اسرا)

۲ می‌توان در مورد پیام‌های انتخاب شده در این درس و نکات آنها با دانش‌آموزان به صحبت نشست: جمله بسیجی قبل از شهادت (درس‌هایی که شهدا از امام حسین (ع) گرفتند و ما نیز باید این درس‌ها را بیاموزیم: درس ایثار و مقاومت) وصیت‌نامه شهید (توجه به قرائت قرآن، دعا و کمک به پدر و مادر)

۳ در این درس یکی از جملات لحظه شهادت یکی از بسیجیان مطرح شده است. انتظار می‌رود تا همکاران محترم با استفاده از این موقعیت، در خصوص مسئله بسیج و ویژگی‌های یک بسیجی واقعی سخن گویند تا هم ذهنیت‌های غلطی که در جامعه امروز نسبت به بسیج وجود دارد اصلاح شود و هم با شناخت خصوصیات یک بسیجی حقیقی، خود را علاقمند به این جریان انقلابی و مردمی ببینند.

درس شانزدهم

زیارت

توضیحات درس

دانش‌آموزان در این درس ضمن آشنایی با آداب زیارت، با دو امامزاده شناخته شده در کشور یعنی فاطمه معصومه (س) در قم و حضرت احمد بن موسی (ع) در شیراز آشنا شده و برای زیارت ایشان تشویق می‌شوند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در زمان ولادت یا شهادت این امامزادگان، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با برخی از شخصیت‌های دینی
آشنایی با فلسفه زیارت و برخی از آداب آن
احساس علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی و تمایل برای زیارت ایشان
تلاش برای الگوگیری از شخصیت‌های دینی

مفاهیم کلیدی

امامزاده
زیارت

پیشنهادهایی برای تدریس

- می‌توانیم از دانش‌آموزان پرسیم: آیا تاکنون به دیدار رهبر انقلاب یا یکی از مسئولان مملکتی یا یکی از علمای بزرگ رفته‌اید؟ تا هم او را ببینید و هم خواسته خود را از او بخواهید؟ هنگام رفتن چه احساسی داشتید؟ در نزد آنها چه احساسی داشتید؟ و چگونه رفتار می‌کردید؟ پس نتیجه می‌گیریم که در نزد امامزادگان نیز باید چنین ادبی را رعایت نمود؛ البته در سطح بالاتر و بالاتر و با این ایجاد انگیزه به تدریس این درس پردازیم.
- عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون مفهوم «زیارت» و این که به زیارت چه کسی می‌رویم؟ چرا به زیارت می‌رویم؟ در زیارت چه کارهایی انجام می‌دهیم و... می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. همچنین پس از تدریس، یک بار دیگر می‌توانید به عنوان، بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش‌آموزان پیرامون آن بیان گردد و به این ترتیب ارتباط این عنوان با محتوای درس، بیش از گذشته آشکار گردد.

- در این درس می‌توانید از فن «تصویر خوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ سپس با جمع‌بندی نظرات دانش‌آموزان به تدریس این درس بپردازیم.
- می‌توانیم پیش از تدریس، به کمک نشان دادن تصاویر یا فیلم‌هایی از حرم این امام‌زادگان؛ این اماکن را برای دانش‌آموزان مجسم نماییم.
- پخش زیارت‌نامه حضرت معصومه (س) می‌تواند شروع خوبی برای آغاز تدریس قرار گیرد.
- در روند تدریس، بخشی از زیارت‌نامه حضرت معصومه (س) را در کلاس بخوانیم و به دانش‌آموزان بگوییم که در این زیارت‌نامه، ما به ایشان سلام می‌کنیم؛ سپس بهترین خواسته‌ها و دعاها را مطرح می‌نماییم و به این وسیله ایشان را گرمی داشته و از حضرت با احترام یاد می‌کنیم؛ سپس به تدریس این درس بپردازیم.
- فعالیت «ایستگاه فکر» می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرار گیرد. به این ترتیب که سلام بر تو ای دختر امام، سلام بر تو ای خواهر امام، سلام بر تو ای امام را روی تابلو می‌نویسیم و سپس از دانش‌آموزان بپرسیم که نام این سه امام بزرگوار چیست؟ سپس به تدریس این درس بپردازیم.
- می‌توان با بیان مفهوم زیارت: یعنی «دیدار خوبان»؛ میان این درس و درس «سیمای خوبان» ارتباط افقی برقرار نماییم.
- فعالیت «خاطره گویی» می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد. خاطره گویی دانش‌آموزان یکی از شیوه‌های مناسب برای آموزش این درس است زیرا میان اهداف درس و زندگی روزمره دانش‌آموز ارتباط برقرار کرده و اهداف درس تثبیت و تعمیق بیشتری پیدا می‌کنند.
- می‌توانید کلاس خود را با فعالیت «تحقیق کنید» شروع نمایید. گفت و گو در مورد امام‌زادگان می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.
- روزی که می‌خواهید این درس را تدریس کنید، می‌توانید با همکاری مدیریت مدرسه و دانش‌آموزان، مراسم زیارت و دعاخوانی را در مدرسه برنامه‌ریزی و اجرا نمایید.
- نکته: می‌توانید فراگیران را با ثواب بسیار زیاد چنین زیارت‌هایی آشنا کنید؛ تا بدانند با انجام این زیارت‌ها خدا از آنها خشنود و راضی شده و دعاها و خواسته‌هایشان در این محیط‌های مقدس زودتر استجابت پیدا می‌کند. صاحبان این قبور مطهر، اگر چه از دنیا رحلت کرده‌اند، اما دعاها و خواسته‌های ما را می‌شنوند و بر اعمال و گفتار ما نظارت دارند و به آنها پاسخ می‌دهند.
- تدریس می‌تواند از متن درس و به شیوه قصه‌گویی آغاز شود.
- اجرای متن درس به صورت نمایشنامه (توسط دانش‌آموزان) نیز تأثیر آن را افزایش می‌دهد؛ به این صورت که معلم نقش راوی قصه را ایفا می‌کند و دانش‌آموزان نقش‌ها را بر عهده می‌گیرند.
- در فعالیت «ایستگاه فکر» دانش‌آموزان با کمی فکر کردن می‌توانند به پاسخ این سؤال برسند. به آنها فرصت دهید تا به صورت فردی روی سؤال خوب فکر کنند و پاسخ را بازگو کنند. حضرت معصومه (س)، دختر امام کاظم، خواهر امام رضا و عمه امام جواد (ع) هستند.
- در فعالیت «برایم بگو» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا با توجه به متن درس پاسخ سؤالات را پیدا کنند؛ با این کار به

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری متن درس می‌پردازید.

● در فعالیت «بررسی کنید» دانش‌آموزان می‌توانند به مواردی از قبیل اینکه هر دو از فرزندان امام موسی کاظم (ع) هستند، هر دو برای دیدار برادر گرامی‌شان امام رضا (ع) از مدینه به ایران آمدند و امام رضا (ع) برادر هر دوی آنها است، اشاره کنند.

● در فعالیت «بگرد و پیدا کن»، تلاش شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی با شکل زیارتگاه این امامزادگان، با شهرهایی که زیارتگاه‌ها در آن جا قرار دارند، آشنا شوند.

● در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا جهت تثبیت و بسط مفاهیم درس این فعالیت را انجام دهند.

● در انجام فعالیت «گفت و گو کنید» گفت‌وگوی گروهی برای پاسخ سؤال، زمینه‌ساز برقراری ارتباط وسیع‌تر و عاطفی‌تر با این بزرگان دین می‌گردد. پاسخ‌هایی که ممکن است از سوی دانش‌آموزان مطرح گردد عبارت است از: تا با زیارت ایشان ثواب کنیم و وارد بهشت شویم؛ تا آنها ما را دوست داشته باشند؛ تا به آنها نشان دهیم آنها را دوست داریم؛ وقتی در حرم آنها دعا می‌کنیم، دعاها زودتر مستجاب می‌شود و... .

● در فعالیت «دعا کنید» به دانش‌آموزان فرصت دهید تا احساس خود را با قلم جاری نمایند. این فعالیت ابزار خوبی است برای آنکه شما بتوانید زبان بچه‌ها را برای گفت‌وگو با امامزادگان باز کنید و آنها به راحتی و بی‌واسطه، با امامزادگان با زبان خود سخن بگویند پس در این فعالیت فقط و فقط آنها را آزاد آزاد بگذارید تا با بهره‌گیری از احساس و درونمایه خویش هر چه می‌خواهند بگویند یا بنویسند.

عنوان کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
مراسم اسلامی، شخصیت‌های دینی، قرآن کریم	- آشنایی با برخی از شخصیت‌های دینی - آشنایی با فلسفه زیارت و برخی از آداب آن - احساس علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی و تمایل به زیارت ایشان - تلاش برای الگوگیری از شخصیت‌های دینی	۱۶	- معرفی برخی از شخصیت‌های دینی - بیان فلسفه و آداب زیارت - ابراز علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی و تمایل به زیارت ایشان - تلاش برای الگوگیری از شخصیت‌های دینی	حضرت فاطمه معصومه (س) و حضرت احمد بن موسی (ع) را به صورت کامل معرفی می‌کند. ضمن ابراز علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی، برای زیارت آنها همواره تمایل نشان می‌دهد. برای الگوگیری از امامزادگان و پیشوایان دینی در همه موارد تلاش می‌کند.
	خوب	حضرت فاطمه معصومه (س) و حضرت احمد بن موسی (ع) را به صورت مبسوط معرفی می‌کند. ضمن ابراز علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی، برای زیارت آنها در بیشتر اوقات تمایل نشان می‌دهد. برای الگوگیری از امامزادگان و پیشوایان دینی در اغلب موارد تلاش می‌کند.	خیلی خوب	حضرت فاطمه معصومه (س) و حضرت احمد بن موسی (ع) را به صورت اجمالی معرفی می‌کند. ضمن ابراز علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی، برای زیارت آنها گاهی تمایل نشان می‌دهد. برای الگوگیری از امامزادگان و پیشوایان دینی در برخی موارد تلاش می‌کند.
	قابل قبول	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	با کمک آموزگار حضرت فاطمه معصومه (س) و حضرت احمد بن موسی (ع) را به صورت اجمالی معرفی می‌کند. با راهنمایی آموزگار ضمن ابراز علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی، برای زیارت آنها گاهی تمایل نشان می‌دهد. با یاری آموزگار برای الگوگیری از امامزادگان و پیشوایان دینی در برخی موارد تلاش می‌کند.	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	با کمک آموزگار حضرت فاطمه معصومه (س) و حضرت احمد بن موسی (ع) را به صورت اجمالی معرفی می‌کند. با راهنمایی آموزگار ضمن ابراز علاقه و احترام به شخصیت‌های دینی، برای زیارت آنها گاهی تمایل نشان می‌دهد. با یاری آموزگار برای الگوگیری از امامزادگان و پیشوایان دینی در برخی موارد تلاش می‌کند.	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانستنی‌های معلم

۱ یکی از اهداف اصلی این درس، آشنایی با برخی امامزادگان معتبر در کشور است. دو امامزاده‌ای که در این درس معرفی شده‌اند هر دو از فرزندان حقیقی امام موسی کاظم (ع) هستند که این مسئله با دلایل محکم تاریخی اثبات شده است. توجه به این مسئله از آن رو مهم است که متأسفانه در برخی مناطق، از گرایش‌های مذهبی مردم سوءاستفاده شده و افراد بی‌نام و نشانی را که ارتباطی با ائمه (ع) نداشته‌اند، به جای امامزاده معرفی نموده و از این طریق به منافعی دست یافته‌اند. از این رو از همکاران محترم می‌خواهیم که در این درس، تنها به معرفی همین امامزادگان اکتفا کنند و از معرفی امامزادگان دیگر خودداری نمایند. در کل این درس نیز سعی بر این بوده تا هم در درس و هم در فعالیت‌ها از توجه دادن دانش‌آموزان به دیگر اشخاص خودداری شود.

۲ اگر چه زیارت از راه دور مورد قبول و توصیه است و امری مطلوب و پسندیده شمرده شده است ولی بدون تردید برای کسی که شرایط زیارت از نزدیک فراهم است، فضیلت‌اش بیشتر از زیارت از راه دور می‌باشد زیرا از طرفی روح فرد زیارت‌شونده تعلق خاصی به محل دفن و قبر خود دارد و همین‌طور زیارت از نزدیک برای زیارت‌کننده اثرات معنوی و باطنی زیادتری نسبت به زیارت دور دارد و لذا مورد توصیه و سفارش قرار گرفته است. نباید انتظار داشت ثواب زیارت کسی که رنج و خطرات سفر را تحمل می‌کند و روزهایی جان و مال و وقت خود را فدای راه و آرمان‌های آن ارواح مقدسه (ع) می‌کند و به این وسیله مکتب آنان و شعایر الهی و توحید را زنده می‌کند با فردی که در خانه خود نشسته است نه رنج و خطری را تحمل کرده و نه پول و مالی خرج کرده است و نه از زندگی و وقت خود چیزی گذاشته است، ثوابی همانند و یکسان داشته باشند.

۳ در روایات، بر زیارت با معرفت و شناخت کافی تکیه فراوانی شده است. اینکه بدانیم این امامزادگان که هستند، چه تعالیمی داشته‌اند، چه حقی بر گردن ما دارند و ما در قبال آنان چه وظایفی داریم، همه از جمله ویژگی‌های زیارت با شناخت و معرفت است.

۴ در درس به سه نمونه از آداب زیارت که خواندن زیارت‌نامه، دعا و نماز زیارت است اشاره شده است و بقیه آداب به فعالیت کامل کنید واگذار شده است.

۵ در این درس به این مسئله اشاره شده که حضرت معصومه (س) از همان سن نوجوانی به دنبال کسب احکام دین بود و از این رو با بسیاری از احکام و مسائل دین آشنا بوده است. این ویژگی ایشان می‌تواند الگوی مناسبی برای مخاطبان باشد که از همان نوجوانی به دنبال شناخت دین خود از راه مطالعه، حضور در اماکن مذهبی، ارتباط با عالمان دینی و... باشند.

۶ می‌توان روی این نکته تأکید نمود که عشق و علاقه امامزادگان به امامان معصوم فقط جنبه نسبی نداشته بلکه به عنوان امام و مقتدای خود به آنها می‌نگریستند و به ضرورت ارتباط با ایشان اذعان داشتند تا آنجا که دو تن از ایشان در این راه به شهادت رسیدند و این درس بزرگی است که ما می‌توانیم از ایشان بگیریم.

درس هفدهم

دانش آموز نمونه

توضیحات درس

در این درس دانش آموزان ضمن آشنایی با آداب علم جویی و دانش آموزی با ویژگی‌های یک دانش آموز نمونه آشنا می‌شوند تا زمینه دستیابی به این مقام و رفع برخی اشتباهات رفتاری که مانع رسیدن به این جایگاه می‌شود، فراهم گردد.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس را در روز دانش آموز، تدریس نمایید.

اهداف درس

آشنایی با آداب علم جویی و دانش آموزی
توجه به آداب علم جویی و دانش آموزی
کوشش برای اکتساب آداب علم جویی و دانش آموزی
توانایی تفکر در پیام‌های دینی و درک ارتباط آنها با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

آداب علم جویی

پیشنهادهایی برای تدریس

- عنوان، قسمتی از محتوای درس را آشکار می‌کند. صحبت پیرامون اینکه به چه کسی «نمونه» گفته می‌شود، شخص نمونه چه ویژگی‌هایی دارد و... می‌تواند شروع خوبی برای ورود به متن درس قرارگیرد. بهترین راه کار برای شروعی مناسب، ایجاد سؤال در ذهن دانش آموزان است. این امر بیشترین و قوی‌ترین انگیزه‌ها برای آموختن و مشارکت دانش آموزان در جریان یادگیری را فراهم می‌سازد. پس عنوان درس خود می‌تواند شروعی برای تدریس درس باشد. همچنین پس از تدریس یک بار دیگر می‌توانید به عنوان بازگشت نمایید تا اطلاعات تکمیل شده دانش آموزان پیرامون آن بیان گردد.
- در این درس می‌توانید از فن «تصویرخوانی» استفاده نمایید. این فرصت را برای دانش آموزان فراهم کنید تا دریافت و استنباط خود را از تصویر درس مطرح نمایند؛ هر چند این دریافت در فضایی عاطفی صورت پذیرفته و ارتباط مستقیمی با محتوای درس نداشته باشد.
- اجرای نمایش توسط بچه‌ها در کلاس، با هماهنگی قبلی و آمادگی لازم می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس باشد. پیش از خواندن متن می‌توانید خود نمایش درس را در کلاس پیاده کنید.

- یادآوری درس «سیمای خوبان» می‌تواند به تدریس این درس کمک کند. هر کدام از دانش‌آموزان یک صفت خوب را دارند. از صفت‌های خوب همه آنها استفاده می‌کنیم و با طرح سؤالی از آنها می‌پرسیم: اگر دیدیم برخی ویژگی‌های رفتاری خوب را نداریم چگونه آنها را در خود ایجاد کنیم تا بتوانیم مانند ائمه نمونه باشیم؟
- از دانش‌آموزان خواسته شود درباره دانش‌آموز نمونه داستان کوتاه، نمایشنامه شعر بنویسند که از خلال این شیوه‌ها، نمونه‌هایی از خصوصیات فردی نیز بازتاب پیدا می‌کند.
- راهبردهایی مانند تکمیل جملاتی که در آنها ویژگی یک دانش‌آموز نمونه مطرح شده، تکمیل داستان‌های ناتمام پیرامون این موضوع و... بسیار راه‌گشا است؛ که به این ترتیب پاسخ دهنده، افکار، احساس‌ها و اعتقادات خود را بروز خواهد داد. تمام اینها می‌تواند نه تنها شروعی مناسب برای تدریس باشد بلکه محتوای درس را نیز تثبیت نماید. برای مثال: داستان نیمه تمامی بگوئید و موقعیتی را ترسیم کنید که مستلزم تصمیم‌گیری شخصیت داستان و انتخاب بهترین رفتار پسندیده ناپسند باشد. سپس از دانش‌آموزان بخواهید آن را تمام کنند و دلایل خود را برای انتخابی که کرده‌اند توضیح دهند.
- از دانش‌آموزان می‌خواهیم با کلمات داده شده، یک جمله زیبا در رابطه با دانش‌آموز نمونه بسازند: فرصت، برنامه‌ریزی، احترام، مهربان و رعایت. بهترین جمله پس از انتخاب به تابلوی کلاس نصب می‌گردد. این کار می‌تواند شروعی مناسب برای تدریس باشد.
- با انجام هماهنگی با چند نفر از دانش‌آموزان، مجموعه‌ای از رفتارهای پسندیده را از طریق نمایش پانتومیم نشان دهید تا دیگران آنها را حدس بزنند و نام ببرند.
- از دانش‌آموزان سؤال شود که اگر بخواهند کسی را به عنوان دوست انتخاب کنند، چه کسی را انتخاب می‌کنند؟ او چه صفات و ویژگی‌های اخلاقی باید داشته باشد؟ در جمع‌بندی پاسخ‌ها، یک «دانش‌آموز نمونه» را معرفی می‌کنیم و تدریس را شروع می‌کنیم.
- خواندن متن درس به صورت ایفای نقش می‌تواند شروع خوبی برای تدریس باشد. می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید خود را به جای شخصیت‌های داستان بگذارند و احساس خود را بازگو کنند.
- استفاده مستقیم از متن درس؛ با توجه به ساختار داستانی این درس و ایجاد اشتیاق به شنیدن داستان، شیوه مناسبی برای شروع درس است. دقت شود که خواندن درس توسط معلم در قالب یک داستان و با شیوه قصه‌گویی صورت پذیرد، نه مانند یک متن ساده.
- در فعالیت «کامل کنید» دانش‌آموزان را هدایت کنید تا در گروه‌های خود روی این فعالیت کار کرده و مانند روند درس، یک نفر به نمایندگی از هر گروه نظرات را بیان نماید. توجه داشته باشید که این فعالیت با عنایت به برنامه‌درسی ملی به ارتباط انسان در عرصه‌های چهارگانه طراحی گردیده و به منزله جمع‌بندی کلی در پایان دوره ابتدایی در زمینه ارتباط انسان در عرصه‌های چهارگانه می‌باشد.
- فعالیت «بررسی کنید» در جهت آشنایی دانش‌آموزان با برخی پیام‌های دینی مرتبط با موضوع درس طراحی گردیده و دیدگاه دین را در مورد آداب علم‌جویی مورد تأکید قرار می‌دهد.
- فعالیت «ایستگاه فکر» با هدف تقویت حیطة دانشی و نگرشی اهداف درس، نتایج استفاده درست از فرصت‌ها و عدم

آن را بیان می‌کند. پاسخ‌های متنوعی می‌تواند از سوی دانش‌آموزان مطرح گردد. از جمله :

نتایج استفاده درست : موفقیت در کارها، انجام به موقع کارها، آرامش و راحتی در زندگی، خدا او را بیشتر دوست دارد
و...
نتایج عدم استفاده درست : نافرجامی در انجام کارها، نگرانی و دلهره از انجام نشدن کارها، به برنامه‌ها و کارهای خود
نمی‌رسد، در درس ناموفق است و...

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
آداب و اخلاق اسلامی، قرآن کریم	- آشنایی با آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی	۱۷	- بیان آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی	آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی را با ذکر نمونه توضیح می‌دهد.
	- توجه به آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی		- توجه به آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی	ضمن توجه به آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی برای اکتساب آنها در همه موارد تلاش می‌کند.
	- کوشش برای اکتساب آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی		- کوشش برای اکتساب آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی	مفهوم پیام دینی مرتبط با موضوع درس را با ذکر مثال توضیح می‌دهد.
	- توانایی تفکر در پیام‌های دینی و درک ارتباط آنها با موضوع درس		- بیان آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی را توضیح می‌دهد.	آداب علم‌جویی و دانش‌آموزی را توضیح می‌دهد.
				خوب
				خیلی خوب
				قابل قبول
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

دانش‌تنی‌های معلم

۱ معلمان گرامی در این درس شایسته است تا دانش‌آموزان را توجیه نمایند که دانش‌آموز نمونه فقط از نظر تحصیلی و در محیط مدرسه مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد بلکه در محیط‌های مختلف و از جنبه‌های گوناگون به او توجه می‌شود. در فعالیت «کامل کنید» ارتباط انسان در عرصه‌های چهارگانه در همین راستا طراحی شده است.

۲ در این درس رفتارهای صحیحی را که هر دانش‌آموز باید در محیط مدرسه، جامعه و خانه به آن عمل کند، آموزش داده شده است؛ اما آموزگاران عزیز می‌توانند در هر مورد به رفتار نادرست مقابل آن نیز اشاره کنند تا به این وسیله اشتباهات رفتاری دانش‌آموزان نیز اصلاح گردد. مثلاً در بیان ویژگی برنامه‌ریزی می‌توانیم به این مطلب اشاره کنیم که برخی دانش‌آموزان به طور معمول اهل برنامه‌ریزی متناسب با سن خود نیستند و از بی‌برنامگی رنج می‌برند؛ به عنوان نمونه اوقات خود را صرف دیدن بیش از اندازه برنامه‌های تلویزیون و یا بازی‌های رایانه‌ای و یا شرکت در شبکه‌های اجتماعی و... می‌کنند. در این درس دانش‌آموز خوب است بیاموزد که باید ساعات مشخصی را به این برنامه‌ها اختصاص دهد و با یک برنامه‌ریزی صحیح، به وظایف دیگر خود (مطالعه دروس، کمک به پدر و مادر و...) نیز بپردازد. در این قسمت با اشاره به زندگی افراد موفق، این نکته به مخاطب القا می‌شود که اگر واقعاً تصمیم دارد تا در زندگی خود از افراد موفق باشد، باید در زندگی خود برنامه داشته باشد. برنامه‌ای که نه تنها مخالف ورزش، بازی و... نیست بلکه با نظم دادن به کارها، هم ما را در بهتر درس خواندن کمک می‌کند و هم فرصت بازی با خیال آسوده را فراهم می‌سازد. این روند در موارد دیگر نیز می‌تواند مطرح شود تا مخاطبان را نسبت به اصلاح برخی رفتارهای غلطی که دارند ترغیب کنیم.

۳ در این درس توجه داشته باشید که هیچ یک از دانش‌آموزان کلاس را به عنوان دانش‌آموز نمونه نسبت به سایرین مورد توجه و تشویق قرار ندهید؛ بلکه می‌توانید از نمونه‌های شناخته شده برای دانش‌آموزان استفاده کنید مانند معرفی یک دانشمند نمونه، معرفی شهید محمد حسین فهمیده به عنوان یک دانش‌آموز نمونه و...

۴ قالب روایی در این درس به گونه‌ای تنظیم شده که دانش‌آموزان به چند گروه تقسیم شدند و هر گروه مطالبی را بیان کردند. معلمان گرامی توجه داشته باشند که در این درس می‌توانند از این قالب درسی استفاده کنند تا ضمن آگاه کردن دانش‌آموزان از برخی خصوصیت‌های دانش‌آموز نمونه، آنها را با کارگروهی و مشارکت و ویژگی‌های این امر نیز آشنا نمایند؛ ویژگی‌هایی از قبیل:

هم‌فکری با یکدیگر که اشاره به نظر دادن همه افراد گروه و مشارکت همگانی در بحث را دارد. انتخاب یک نفر به عنوان نماینده گروه برای نوشتن مجموعه نظرات و ارائه آن به معلم (بهتر است که نمایندگی گروه چرخشی باشد تا همه اعضای گروه فرصت اظهار نظر در حضور اعضای کلاس را پیدا کنند، این کار اعتماد به نفس دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد).

شروع به صحبت کردن نماینده گروه با اجازه معلم.

نوشتن نظرات صحیح دانش‌آموزان بر روی تخته و...

۵ در بیان ویژگی اسراف می‌توانیم تذکر دهیم که برخی دانش‌آموزان از وسایل آموزشی خود مانند دفتر و مداد و... به خوبی استفاده نمی‌کنند و موجب هدر رفتن آنها می‌شوند. با توجه به فراگیر شدن بحث «اسراف» در میان دانش‌آموزان، خوب

است تأکید ویژه‌ای بر این مطلب صورت گیرد که دانش‌آموز بایستی از ورق‌های سفید دفتر خود تا آخرین برگ آن استفاده کند و آن را دور نریزد. از کیفیت و سایر ابزار آموزشی تا آنجا که امکان دارد، استفاده کرده و هر سال بدون علت، آنها را تعویض نکند. زیرا طبق آیات قرآن، خداوند اسراف کاران را دوست ندارد. بهتر است در این قسمت معلمان از نتایج اسراف مانند از بین رفتن ثروت عمومی کشور، کفران نعمت‌های الهی، ناتوانی انسان‌های ضعیف از تهیه این وسایل و... سخن گویند.

۶ در پایان درس، معلم کلاس به نکته خوبی اشاره می‌کند و آن اینکه همه دانش‌آموزان می‌توانند یک دانش‌آموز نمونه شوند به شرط آنکه سعی کنند به این رفتارهایی که در درس به آن اشاره شد عمل کنند. ذکر این نکته موجب تشویق دانش‌آموز برای عمل به این رفتارها می‌شود و این حس که فقط افراد خاصی دانش‌آموز نمونه هستند را از او دور می‌کند.

